

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN
BÜLLETENİ

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
M.A.Ağazadə
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
V.Ə.İbayev
Ə.M.Rüstəmov
F.Y.Səməndərov
A.M.Qasımov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Yusif Səfərov küç.14
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

R.Y.Rzayevin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı.....	2
Ulu Öndərin 87-ci ildönümü Ali Məhkəmədə qeyd edilmişdir.....	3
Ali Məhkəmənin Plenumu.....	4
Ali Məhkəmənin 2009-cu il fəaliyyətinə dair mətbuat Konfransı.....	5

Cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Cinayət-prosessual qanunvericiliyin müddəalarına görə, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs mühakimə icraatının aparıldığı dili bilmədikdə, o, tərcüməçi ilə təmin edilməli, onun müdafiəçidən imtina etməsi isə qəbul olunmamalı və ona müdafiəçi məcburi təyin olunmalıdır.....	7
Birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cəzaçəkmə müəssisəsinin növü düzgün müəyyən edilmədiyindən məhkəmə qərarında dəyişiklik edilmişdir.....	12
Cinayət mühakimə icraatında iş üzrə yazılı şəkildə verilmiş iddia ərizəsi olmadıqda məhkəmə vurulmuş ziyanın ödənilməsinə dair qərar qəbul etmək səlahiyyətində deyil.....	14
Məhkəmədə təqsirin formasının dəyişdirilməsi, xüsusilə də ehtiyatsızlıqla törədilən cinayətin qəsdən törədilən cinayətlə əvəzlənməsi CPM-in 318.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından ciddi prosessual pozuntudur.....	23

Mülki işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla müqavilənin notariatda təsdiq olunmaması onun etibarsızlığına əsas ola bilməz.....	28
Mənzilin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququna malikdirlər.....	32
Sığorta şəhadətnaməsində adı göstərilməyən şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsi idarə edilən zaman baş vermiş sığorta hadisəsi ilə əlaqədar zərər sığorta təminatına daxil deyildir.....	36
Mübahisənin məhkəməyəqədər həlli qaydasına əməl edilməməsi qətnamənin ləğvinə səbəb olur.....	39

V. İbayev: İşgəncə cinayəti: cinayət qanunvericiliyi və beynəlxalq öhdəlik.....	42
--	----

Seminarlar.....	49
-----------------	----

Beynəlxalq əlaqələr	52
---------------------------	----

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
10 iyun 2010-cu il tarixdə 60 səhifə həcmində çap olunmuşdur.

Tirajı 1000 ədəd

Ünvan: Yusif Səfərov küç.14

1193-cü məhəllə

Tel: 497-17-17 (daxili nömrə 81-79)

**R.Y.RZAYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN SƏDRİ TƏYİN EDİLMƏSİ
HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndinə uyğun olaraq **qərara alıram:**

Ramiz Yaqub oğlu Rzayev Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 19 aprel 2010-cu il.

**MDB Dövlətləri Baş Prokurorlarının əlaqələndirmə şurasının icraçı katibi
Ali Məhkəmədə olmuşdur**

2010-cu il mayın 25-də ölkəmizdə səfərdə olan MDB ölkələri Baş Prokurorlarının Əlaqələndirmə Şurasının İcraçı katibi Valeriy İvanoviç Yeroxin Ali Məhkəmənin Aparat rəhbəri vəzifəsini müvəqqəti icra edən Əlirza Kərimovla görüşmüşdür. Görüşdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunmuşdur. Qonaq Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binasını gəzmiş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, məhkəmə iclas zallarının şəraiti ilə tanış olmuşdur. Valeriy Yeroxin bu tanışlıqdan məmnun qaldığını bildirmişdir.

Avropa Şurası İnsan Hüquqları və Hüquqi Məsələlər üzrə baş direktoru Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2010-cu il mayın 24-də ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurası İnsan Hüquqları və Hüquqi Məsələlər üzrə baş direktoru Filip Buoya Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə qonağa ətraflı məlumat vermişdir. Ali Məhkəmənin sədri İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi ilə işgüzar əlaqələrdən, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının müddələrinin tətbiqindən, Avropa Birliyinin üzvü olan ölkələrlə məhkəmə-hüquq sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsinə xüsusi önəm verildiyindən danışmış, bu ilin fevral ayında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsində İsveçrə Konfederasiyasının sədrliyi ilə bu ölkənin İnterlaken şəhərində İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin gələcəyinə dair

keçirilən konfransın nəticələri barədə fikir mübadiləsi aparmışdır.

Avropa Şurası İnsan Hüquqları və Hüquqi Məsələlər üzrə baş direktoru Filip Buoya Avropa Məhkəməsinin presedent hüquqlarının ardıcılığından, İnterlaken konfransında qəbul edilmiş Avropa və yerli səviyyələrdə tədbirlərə dair fəaliyyət planını əhatə edən Siyasi Bəyannamənin icrasından və əhəmiyyətindən, birgə

treyninq və konfransların keçirilməsi zərurətindən söz açmışdır. Filip Buoya Azərbaycanda məhkəmələrin müstəqilliyi, səlahiyyətləri ilə əlaqədar yaradılan şəraitlə, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərlə maraqlanmış, qarşılıqlı əlaqələrin davam etdiriləcəyini vurğulamışdır.

Qonaq Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binasını gəzmiş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuşdur. Bu tanışlıqdan məmnun qaldığını bildirmişdir.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə görə Avropa Şurası İnsan Hüquqları və Hüquqi Məsələlər üzrə baş direktoru Filip Buoyaya təşəkkürünü bildirmişdir.

ULU ÖNDƏRİN 87-Cİ İLDÖNÜMÜ ALI MƏHKƏMƏDƏ QEYD EDİLMİŞDİR.

Ali Məhkəmədə ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 87-ci ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin dahiliyinin hamılıqla qəbul olunduğunu qeyd etmiş, böyük siyasət aləmində, dövlətimizin taleyüklü məsələlərinin həlləməsində həlledici söz deyən ulu öndərin şərəfli ömrünün xalqımızın taleyi ilə bağlılığını və müstəqil Azərbaycanın memarı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul

olunmuşdur. Bu Konstitusiyaya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin idi.

Ümummilli liderimiz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri ümummilli lider Heydər Əliyevin amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla apararı, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Tədbirdə çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu Heydər Əliyev haqqında xatirələrini danışmış, "Dövlət iki şeydən sarsıla bilər: günahkar cəzasız qalanda və günahsız cəza verildə" sözlərinin fəaliyyət devizləri olduğunu, onun irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

ALİ MƏHKƏMƏNİN PLENUMU

30 aprel 2010-cu ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, cari ildə ölkəmizdə bütün sahələri əhatə edən inkişaf məhkəmə-hüquq sahəsində də davam etdirilmişdir. Ali Məhkəmənin sədri qanunun aliliyinin və məhkəmə hakimiyyətində şəffaflığın təmin olunması, insan hüquq və əsas azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində məhkəmələrin qarşısında duran vəzifələrdən danışıb.

Plenumda Bakı şəhəri, Yasamal rayon məhkəməsinin hakimi Südəbə Məmmədovanın Məhkəmə-Hüquq Şurasının 04 fevral 2010-cu il tarixli qərarından verdiyi şikayətə baxılmışdır.

Plenum konkret cinayət və mülki işlərə də baxmışdır.

Plenum müzakirə olunan məsələlər və baxılmış işlər barədə müvafiq qərarlar qəbul etmişdir.

Avstriyanın paytaxtı Vyana şəhərində Müharibə şəraitində mədəni irsin qorunması haqqında Haaqa Konvensiyası və Əlavə Protokolun Azərbaycan Respublikası tərəfindən yerinə yetirilməsi ilə bağlı iclas keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi İ.M.Cəfərov Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin müraciətinə əsasən 17-21 may 2010-cu il tarixdə Vyana şəhərində BMT-in Cinayətkarlığın qarşısının alınması və cinayət ədliyyəsi üzrə Komissiyanın 19-cu iclasının və iclas çərçivəsində "Mədəni irsin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə" mövzusunda tematik müzakirələrdə iştirak etmişdir.

Həmin iclas BMT-yə üzv dövlətlərin narkomaniya və cinayətkarlığa qarşı fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi, eyni zamanda mədəni irsin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizədə dövlətlərin üzərlərinə götürdükləri öhdəliklərin yerinə yetirilib yetirilməməsi məsələsinə baxılması məqsədi ilə keçirilirdi.

Həmin iclasda mədəni irsin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizəyə dair çıxışlar edilmiş, korrupsiyaya, transmilli cinayətkarlıqla

mübarizə ilə bağlı BMT-in Konvensiyalarının ratifikasiya edilməsi məsələlərinə baxılmış, Baş katibin maddi sərvətlərin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar məruzəsi dinlənmiş, habelə iclas iştirakçıları tərəfindən bir sıra dəyərli fikirlər söylənilmişdir.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvləri diskussiyalarda və dinləmələrdə yaxından iştirak edərək öz növbəsində Respublikamızda mədəni irsin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı görülən işlər barədə ətraflı məlumat vermişlər. Görüşlər zamanı məhkəmələrin bu sahədə üzərlərinə düşən vəzifələrdən, həmin vəzifələri yerinə yetirməsi yollarından danışılmış, bunlar barədə fikir mübadiləsi aparılmış, mədəni irsin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizənin səmərələndirilməsində beynəlxalq əməkdaşlığın əhəmiyyəti xüsusi vurğulanmışdır.

Avropa Şurası Bakı Ofisinin rəhbəri qarşılıqlı əlaqələrin davam etdiriləcəyini bildirmişdir.

2010-cu il mayın 17-də Avropa Şurası Bakı Ofisinin rəhbəri Veronika Kotek Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi ilə işgüzar əlaqələrdən, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının öyrənilməsindən və tətbiqindən, Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrlə məhkəmə hüquq sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsindən danışıbmışdır.

Avropa Şurası Bakı Ofisinin rəhbəri Veronika Kotek Azərbaycanda məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərlə maraqlanmış, qarşılıqlı əlaqələrin davam etdiriləcəyini vurğulamışdır.

Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə görə xanım Veronika Kotekə təşəkkürünü bildirmiş və işlərində uğurlar arzulamışdır.

Ali Məhkəmənin 2009-cu il fəaliyyətinə dair mətbuat konfransı

Martın 2-də Ali Məhkəmədə 2009-cu ildə görülmüş işlərin yekunları ilə bağlı mətbuat və kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri üçün mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, hər il keçirilən ənənəvi mətbuat konfransının əsas məqsədi Ali Məhkəmənin bir illik fəaliyyəti barədə dolğun təsəvvür yaratmaqdan, bu haqda ictimaiyyətə daha geniş məlumat verməkdən ibarətdir.

Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, ötən il mayın 12-də Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binası istifadəyə verilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin fərmanına uyğun olaraq Ali Məhkəmədə informasiya texnologiyaları şöbəsi yaradılmış, maddi-

texniki baza möhkəmləndirilmişdir. Ali Məhkəmədə baxılan işlərin keyfiyyəti yaxşılaşmışdır. Əvvəlki illərlə müqayisədə 2009-cu il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsinin səviyyəsi yüksəlmişdir.

Ali Məhkəmənin mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasında və iqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasında 2009-cu ildə baxılmış işlər və daxil olmuş müraciətlər 2008-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə artmışdır. Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasında 14,6 faiz, iqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasında 28,9 faiz

artma müşahidə olunmuşdur. Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyasında isə 7,7 faiz, hərbi işlər üzrə məhkəmə kollegiyasında 13,1 faiz azalma qeydə alınmışdır. Ümumiyyətlə, Ali Məhkəməyə daxil olmuş işlərin sayı 10,8 faiz artmışdır.

Əgər 2008-ci ildə Ali Məhkəmədə cəmi 4 min 388 işə baxılmışdırsa, 2009-cü ildə 4 min 862 işə baxılmışdır. Bu da 2008-ci ildə baxılmış işlərlə müqayisədə 474 (10,8 faiz) iş çoxdur.

Ali Məhkəmənin Plenumunun 2008-ci ildə 6, 2009-cü ildə isə 4 iclas keçirilmişdir.

2009-cü ildə Ali Məhkəmədə vətəndaşların ərizə və şikayətlərinə, digər müraciətlərinə baxılmasına, onlara hüquqi cəhətdən əsaslı və düzgün cavab verilməsinə diqqət artırılmışdır.

Ali Məhkəməyə edilən müraciətlərdə azalma müşahidə olunmuşdur. 2008-ci ildə Ali Məhkəməyə 22 min 320 müraciət edilmişdirsə, 2009-cü ildə 21 min 162 müraciət edilmişdir ki, bu da 1 min 158 (5,1 faiz) müraciət azdır. Əlavə kassasiya şikayəti ilə bağlı müraciətlər isə 4,9 faiz azalmışdır.

Mətbuat konfransında qeyd edilmişdir ki, bütün bunlar aşağı instansiya məhkəmələrinin əvvəlki illərə nisbətən çıxarıqları qərarlarda qanunvericiliyin daha düzgün tətbiq edilməsi sayəsində mümkün olmuşdur.

Mətbuat konfransında Ali Məhkəmənin sədri mətbuat və kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələrini maraqlandıran suallara ətraflı cavab vermişdir.

fikirlərini bölüşmüşlər.

Konfrans iştirakçıları Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binasını gəzmiş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuşlar. Bu tanışlıqdan məmnun qaldıqlarını bildirmişlər.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiklərinə görə nümayəndələrə təşəkkürünü bildirmiş, konfransın işinə uğurlar arzulamışdır.

UFE-nin bir qrup nümayəndəsi Ali Məhkəmədə olmuşdur

2010-cu il aprelin 28-də ölkəmizdə səfərdə olan Brigitte Allemandın sədrliyi ilə fəaliyyət göstərən UFE-nin bir qrup nümayəndəsi Carole Malet Soldavininin təşkilatçılığı və Ali Məhkəmənin hakimi Nigar Rəsulbəyovanın müşayiəti ilə Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binasını gəzmiş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, məhkəmə iclas zallarının şəraiti ilə tanış olmuşdur. Fransalı xanımlar bu tanışlıqdan məmnun qaldıqlarını bildirmişlər.

“Hüquq elminin müasir problemləri” II beynəlxalq konfransının bir qrup nümayəndəsi Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür

2010-cu il aprelin 28-də Bakıda Bakı Dövlət Universitetinin və Qafqaz Universitetinin təşkilatçılığı ilə keçirilən ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin anadan olmasının 87-ci ildönümünə həsr olunmuş “Hüquq elminin müasir problemləri” II beynəlxalq konfransının bir qrup nümayəndəsi Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə sistemi haqqında məlumat vermiş, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə danışmışdır. Azərbaycanda bir çox ölkələrlə, xüsusilə Türkiyə

Respublikası ilə məhkəmə-hüquq sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsinə xüsusi önəm verildiyini bildirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri konfrans iştirakçılarını maraqlandıran suallara ətraflı cavab vermişdir.

Qafqaz universitetinin rektoru, professor Ahmed Saniç, Gazi universitetinin rektoru, professor Rza Ayhan, Türkiyə Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Uğur Sayın və başqaları qloballaşan dünyada hüquq elminin müasir problemləri ilə bağlı

CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Cinayət-prosessual qanunvericiliyin müddəalarına görə, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs mühakimə icraatının aparıldığı dili bilmədikdə, o, tərcüməçi ilə təmin edilməli, onun müdafiəçidən imtina etməsi isə qəbul olunmamalı və ona müdafiəçi məcburi təyin olunmalıdır

Zərdab rayon Məhkəməsinin 21 yanvar 2009-cu il tarixli hökmü ilə Y.S.Əhmədov Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221.3 və 315.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-in 221.3-cü maddəsi ilə 3 il müddətinə, CM-in 315.1-ci maddəsi ilə 1 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş, CM-in 66.3-cü maddəsinə əsasən həmin cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq üzərində 3 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati xətəalara dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 18 iyun 2009-cu il tarixli qərarı ilə həmin hökm dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Kassasiya şikayətinə əsasən işə baxan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini və iş materiallarını öyrənib qəbul etdiyi 10 fevral 2010-cu il tarixli qərarında hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Y.S.Əhmədovun məhkum olunmasına dair hazırkı cinayət işinə baxarkən, bir sıra maddi və prosesual hüquq normalarını pozmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 61-ci maddəsinə əsasən hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ vardır. Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir. Hər bir şəxsin səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində ittiham

olunduğu andan müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququ vardır.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 19.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi gedəndə təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə zərər çəkmiş, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslərin keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququnu təmin etmək üçün tədbirlər görməlidir.

Həmin Məcəllənin 19.4.4-cü maddəsinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə müdafiə olunmaq, yaxud müdafiəçinin haqqını ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadıqda, pulsuz hüquqi yardım almaq hüquqlarını təmin etməlidir.

Qeyd edilən Məcəllənin 26.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən cinayət prosesi iştirakçılarının öz ana dilindən istifadə etmək, ibtidai araşdırma və məhkəmə baxışı zamanı tərcüməçinin köməyindən pulsuz istifadə etmək, ibtidai araşdırma qurtardıqdan sonra cinayət işi və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallarla tam tanış olmaq, məhkəmədə ana dilində çıxış etmək hüquqlarını təmin etməlidir.

Habelə həmin Məcəllənin 26.4-cü maddəsinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan təqdim edilməli sənədləri müvafiq şəxslərə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dildə təqdim edir. Cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən

müvafiq şəxslərə təqdim edilməli sənədlər onların ana dilində və ya onların bildiyi başqa dildə təqdim edilir.

Bundan başqa CPM-in 92.12-ci maddəsinə əsasən şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtina etməsi protokolda göstərilir. Təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə müdafiəçidən imtinanı yalnız o halda qəbul edir ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs bu barədə ərizəni öz təşəbbüsü ilə könüllü və müdafiəçinin və ya müdafiəçi qismində təyin olunacaq vəkilin iştirakı ilə vermiş olsun. Hüquqi yardım ödəmək üçün vəsaitin olmaması üzündən, habelə bu Məcəllənin 92.3.2-92.3.5, 92.3.8, 92.3.12, 92.3.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtina etməsi qəbul olunmur, ona müdafiəçi məcburi təyin olunur və ya müdafiəçisi qismində təyin olunmuş vəkilin səlahiyyətləri saxlanılır.

Qeyd edilən qanun normalarının mənasına görə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçisinin cinayət prosesində iştirakı məcburidir, ibtidai araşdırma orqanı və məhkəmə müdafiəçisinin cinayət prosesinə gəlməsinin və iştirak etməsinin təmin edilməsi üçün müvafiq tədbirlər görməlidir.

İş materiallarından görünür ki, məhkum Y.S.Əhmədov 1948-ci ildə Tacikistan Respublikasında anadan olmaqla, milliyyətə azərbaycanlıdır, lakin təhsilini Tacikistanda rus dilində almışdır. Cinayət işinin materiallarından onun konkret olaraq nə vaxtdan Azərbaycan Respublikasında yaşamasını müəyyən etmək mümkün olmasa da, işdə olan arayışla 1988-ci ildən, müdafiəçinin tərtib etdiyi ərizələrdən isə son 16 il ərzində Zərdab şəhərində yaşayır. İş materialları ilə müəyyən olunur ki, məhkum Y.S.Əhmədov milliyyətə azərbaycanlı olsa da, təxminən 40 yaşına qədər vətəndən kənarda yaşadığından azərbaycan dilini yaxşı bilmir, yəni bu dildə sərbəst danışa, yaza, habelə fikirləri ifadə edə və anlaya bilmir.

Belə ki, cinayət işinin materiallarında olan ibtidai istintaq zamanı məhkum Y.S.Əhmədov tərəfindən 28 noyabr 2008-ci il tarixdə Zərdab rayon PŞ-in baş müstəntiqi M.M.Rəhimova və 20 dekabr 2008-ci il tarixdə Zərdab rayon prokurorluğunun müstəntiq vəzifəsi üzrə stajoru Z.A.Ramazanova guya müdafiəçidən imtina etməsi barədə yazılmış ərizələrin hansı dildə yazılmasını müəyyən etmək mümkün deyildir və həmin ərizələrin məzmunu anlaşılmazdır.

Təsadüfi deyil ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yekun məhkəmə baxışı zamanı məhkum Y.S.Əhmədov məhkəməyə gətirildiyindən, onun Azərbaycan dilini bilməməsini müəyyən etmiş və bu səbəbdən də işə tərcüməçinin və müdafiəçinin iştirakları ilə baxmışdır.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilmək özündə həmin dildə sərbəst danışmağı, mühakimə yürütməyi, hər hansı prosesə müdaxilə etməyi, ona qarşı yönəlmiş mənfi fikirlərdən və emosiyalardan, bu mənada ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan müdafiə olunmağı ehtiva edir. Habelə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən dedikdə şəxsin milliyətinin həmin dilə məxsus xalqa aid olmasının əhəmiyyəti yoxdur. Bundan başqa dili bilməmə həmin dili kifayət qədər bilməməyi də özündə ehtiva edir. Şəxsin bildiyi dil ya ana dili, ya da öz fikrini dəqiq çatdıra bildiyi və daha yaxşı bildiyi dildir.

Bu məsələ ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin mövqeyi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, Kuskani Birləşmiş Krallığa qarşı işdə müdafiəçi təqsirləndirilən şəxsin ingilis dilini başa düşməkdə çətinlik çəkməsini, habelə özünün də təqsirləndirilən şəxslə anlaşmaqda çətinlik çəkməsini göstərərək tərcüməçi dəvət edilməsini xahiş etmiş, lakin sonradan işə tərcüməçinin iştirakı olmadan baxılmışdır.

sistemi tətbiq olunur. Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir və onlara istinad olunur. Qəbul edilən qərarlar Avropa standartlarına uyğunlaşdırılır.

Avropa Şurası Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə dövlətlər qrupu katibliyinin nümayəndəsi Maykl Yansen, İtaliya Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin cinayət ədalət mühafizəsi üzrə baş direktorluğunun hakimi Fabrizio Qandini, Ukrayna Ədliyyə Nazirliyində Antikorrupsiya siyasəti üzrə bölmənin rəhbəri Alyona Smirnova Azərbaycanda məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi ilə bağlı görülən işlərdən razı qaldıqlarını bildirərək vurğulamışlar ki, Azərbaycan bu sahədə yeni bir təcrübəyə malik olmağa başlamışdır. Beynəlxalq məhkəmələrin presedent hüququnun məhkəmə qərarlarına təsiri yüksək qiymətləndirilmişdir.

Ali Məhkəmənin hakimləri- Tapdıq Mahmudov, İlham Cəfərov, Əli Seyfəliyev, Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri-Rizvan Səfərov, Qail Məmmədov, Abid Abdinbəyov qonaqları maraqlandıran suallara cavablar vermişlər.

Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binası ilə tanış olan qonaqlar bu tanışlığın onlarda xoş təəssürat yaratdığını bildirmişlər. Qonaqlar məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuşlar.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR**Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının ekspertləri Ali Məhkəmədə**

2010-cu il aprelin 16-da ölkəmizdə səfərdə olan Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının ekspertləri ilə Ali Məhkəmədə görüş keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının sədri Şəlalə Məmmədova qonaqları salamlayaraq bildirmişdir ki, Azərbaycanda əqli mülkiyyətin mühafizəsi və müdafiəsi sahəsində milli strategiyanın işlənilməsinə Ali Məhkəmənin hakimləri də öz töhvəsini verməyə hazırdır. Bunun üçün onlar vaxtaşırı aktual təkliflərlə çıxış edirlər. Kollegiya sədri əqli mülkiyyət məsələləri ilə bağlı 20-dən artıq qanun və qanunqüvvəli normativ aktların qəbul edildiyini qeyd etmişdir.

Görüşdə Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının bir sıra Avropa və MDB ölkələri üzrə departamentinin hüquqşünası Sergey Zotin və əqli mülkiyyət üzrə ekspert Ron Marçant Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi ilə birgə əqli mülkiyyət sahəsində milli strategiyanın işlənilməsinə hazırlıq işlərinin aparılması məqsədi ilə Azərbaycana gəldiklərini vurğulamışlar.

Görüşdə əqli mülkiyyət sahəsində hüquqların qorunması, kontrafakt məhsullara qarşı mübarizə məsələləri müzakirə olunmuşdur. Görüşdə Ali Məhkəmənin hakimləri-Bağır Əsədov və Əsəd Mirzəliyev əqli mülkiyyətlə bağlı qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi zərurətinin əhəmiyyətindən danışmış, ekspertləri maraqlandıran suallara cavab vermişlər.

Avropa Şurası Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə dövlətlərarası qrupun nümayəndələri ilə görüş

2010-cu il aprelin 27-də Ali Məhkəmədə ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurası Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə dövlətlərarası qrupun (GREGO) nümayəndələri Ali Məhkəmənin, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin və birinci instansiya məhkəməsinin hakimləri ilə görüşmüşlər. Görüşdə beynəlxalq hüquq normalarının və dövlətlər tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq müqavilələrin, xüsusilə korrupsiya ilə mübarizə haqqında Avropa Konvensiyasının milli məhkəmə icraatında tətbiqi məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Ali Məhkəmənin hərbi işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının sədri Şahin Yusifov qonaqları salamlayaraq bildirmişdir ki, Azərbaycanda Avropa kontinental məhkəmə

Bununla bağlı Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, işə baxmış hakim ərizəçinin çətinliklərinə diqqət yetirməli idi. Ərizəçinin tərcüməçiyə olan ehtiyacını yoxlamaq hakimin işi idi və o, ərizəçi ilə məsləhətləşmə apararaq bunu həll etməli idi. Xüsusən nəzərə alsaq ki, vəkil müştərisi ilə ünsiyyətdə çətinlik çəkdiyini məhkəməyə bildirmişdir. Avropa Məhkəməsi cəza təyin edilməsinin ərizəçi üçün taleyüklü məsələ olduğunu qeyd etdi. Müvafiq surətdə, o, qərara aldı ki, hakim bunu müəyyən etməyə borclu idi ki, sözügedən araşdırmada tərcüməçinin olmaması ərizəçi üçün taleyüklü olan məsələləri onun dərk etməsinə xələl gətirə bilərmi? Məhkəmə belə nəticəyə gəldi ki, həmin işdə hakim bunu etməyib və 6-cı maddənin 3 bəndinin «e» yarımbəndi pozulub.

Kamazinski Avstriyaya qarşı işdə Avropa Məhkəməsi qərara almışdır ki, 6-cı maddənin 3-cü bəndinin «a» yarımbəndi məhkəmə araşdırmasına qədər təqdim edilən yazılı sənədlərə şamil olunsun da, bu cür sənədlərin heç də hamısının tərcüməsini tələb etmir. Bu işdə Məhkəmə qərara aldı ki, tərcümə yardımı elə olmalıdır ki, təqsirləndirilən şəxsin ona qarşı qaldırılmış işi başa düşməsinə və özünü müdafiə etməsinə, xüsusən də hadisələrə dair öz versiyasını məhkəmə qarşısında irəli sürməsinə imkan versin.

Habelə Broziçek İtaliyaya qarşı işdə Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, «əgər dövlət orqanları ərizəçinin ... ona qarşı irəli sürülmüş ittihamlar barədə ona məlumat verən məktubu həqiqətən anlama biləcək dərəcədə italyan dilini kifayət qədər başa düşdüyünü müəyyən etməmişdilsə», ittiham əks olduğu sənədlər təqsirləndirilən şəxsə onun bildiyi alman dilində təqdim edilməli idi.

Qeyd edilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, məhkum Y.S.Əhmədov azərbaycan dilini

kifayət qədər bilmədiyi halda, məhkəməyədək icraat orqanı onu tərcüməçi ilə təmin etməmiş, habelə bu zaman müdafiəçinin iştirakı məcburi olmasına baxmayaraq, onu dövlət hesabına pulsuz müdafiəçi ilə təmin etməmiş və ibtidai istintaqı Konstitusiyanın, cinayət-prosessual qanunvericiliyin və İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın tələblərini kobud şəkildə pozmaqla apararaq, işi baxılması üçün məhkəməyə göndərmişdir.

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3 bəndinin «c və e» yarımbəndlərinə əsasən, cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəsin ən azı şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə özünü müdafiə etmək və müdafiəçinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman, ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə, belə müdafiəçidən pulsuz istifadə etmək, məhkəmədə istifadə olunan dili başa düşmərsə və ya bu dildə danışa bilmərsə, tərcüməçinin pulsuz köməyindən istifadə etmək hüququna malikdir.

Avropa Məhkəməsinin preşent hüququna görə təqsirləndirilən şəxsin 6-cı maddənin 3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının pozulması 6-cı maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırılmasını istisna edir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş təminatlar təkcə məhkəmə baxışı mərhələsində deyil, həm də ondan əvvəlki və sonrakı mərhələlərdə də tətbiq edilir. Cinayət işlərində bu təminatlar ibtidai araşdırmanı həyata keçirən ibtidai istintaqa da şamil edilir. Belə ki, İmbroza İsveçrəyə qarşı işdə Avropa Məhkəməsi izah etmişdir ki, 6-cı maddənin tələbi, xüsusilə 3-cü bəndin tələbləri iş məhkəmə araşdırmasına göndərilənə qədər aktual ola bilər və müvafiq

surətdə bu təminatlarla ilkin mərhələdə riayət edilmədikdə ədalətli məhkəmə araşdırması prinsipləri ciddi şəkildə pozula bilər.

Birinci instansiya məhkəməsi məhkəmə hazırlıq iclasında Azərbaycan Respublikası CPM-in 300.1.5-ci və 303-cü maddələrinə əsasən cinayət işinin baxılmasına xitam verilməsi və onun ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsi məsələsini müzakirə etməli olduğu halda, məhkəmə hazırlıq iclasını və məhkəmə baxışını tərcüməçinin və müdafiəçinin iştirakları olmadan keçirərək yuxarıda göstərilən yekun məhkəmə qərarını qəbul etmiş və bununla da ibtidai istintaq orqanının yol verdiyi kobud pozuntuları təkrarlamaqla, Konstitusiyanın, cinayət prosessual qanunvericiliyin və İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın tələblərini kobud şəkildə pozmuşdur.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 303.3.1 və 303.3.2-ci maddələrinə əsasən məhkəməyədək icraat zamanı təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun pozulması (bu pozuntunun mümkün dərəcədə aradan qaldırılması üçün), cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən təqsirləndirilən şəxsin ana dilindən və ya tərcüməçinin köməyindən istifadə etmək hüququnun pozulması kimi kobud pozuntulara yol verildikdə, cinayət işinin və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarının baxılmasına xitam verilməsi və onun ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə qərar çıxarılır.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, ədalət mühakiməsinin maraqları naminə nəinki cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən, hətta müvafiq hüquqi arqumentləri irəli sürmək və əsaslandırmaq üçün zəruri hüquqi hazırlığa malik olmayan təqsirləndirilən şəxs də rəsmi qaydada müdafiəçi ilə təmin olunmalıdır.

Hoanq Fransaya qarşı işdə Avropa Məhkəməsi bildirdi ki, iş mürəkkəb məsələlərə aiddirsə və təqsirləndirilən şəxs müvafiq hüquqi arqumentləri irəli sürmək və əsaslandırmaq üçün zəruri hüquqi hazırlığa malik deyilsə və iş üzrə müdafiəni yalnız təcrübəli vəkil bacarsa, ədalət mühakiməsinin maraqları həmin iş üçün rəsmi qaydada vəkilin təyin olunmasını tələb edir.

Bundan başqa Azərbaycan Respublikası CPM-in 328.4-cü maddəsinə əsasən şahid ifadə verməmişdən əvvəl məhkəmə iclas katibinin sözlərini onun ardınca təkrar edərək aşağıdakı məzmununda and içir: «Həqiqəti və məhkəmədə baxılan cinayət təqibi ilə bağlı mənə məlum olan bütün halları məhkəməyə söyləyəcəyimə and içirəm». And içmə barədə məhkəmə iclasının protokolunda qeydiyyat aparılır.

Həmin Məcəllənin CPM-in 330.1-ci maddəsinə əsasən zərərçəkmiş şəxs bu Məcəllənin 328-ci maddəsində şahidin dindirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş qaydalar üzrə dindirilir.

Lakin cinayət işinin materiallarından görünür ki, birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə baxışı qanunvericiliyin qeyd edilən tələblərinin pozulması ilə keçirilməklə, istər şahidlər, istərsə də zərərçəkmiş şəxslər ifadə verməzdən əvvəl and içməmişlər.

Həmçinin Azərbaycan Respublikası CPM-in 338.1.2-ci və 349.5.1-ci maddələrinin mənasına görə məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalıdır.

Lakin məhkəmə məhkum Y.S.Əhmədovun alkoqol sərxoşluq vəziyyətinin müəyyən edilməsinə dair Zərdab rayon Mərkəzi Xəstəxanasının növbətçi həkimi Ə.Ə.Mikayılovun tərtib etdiyi 15 noyabr 2008-ci il tarixli, 186 sayılı tibbi müayinə protokolunu məhkəmə istintaqında tədqiq etmədiyi halda, ona hökmdə sübut kimi istinad etmişdir. Məhkəmə həm də bu zaman

tətbiqi təcrübəsi haqqında» 29 oktyabr 2009-cu tarixli 1 №-li və «Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında» 3 noyabr 2009-cu il tarixli 2 №-li qərarları öyrənilmiş və müzakirə edilmişdir.

Ali Məhkəmənin və Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri müzakirə olunan məsələlərlə bağlı öz fikirlərini söyləmiş, hakimlərin suallarını cavablandırmış və müvafiq tövsiyələrini vermişlər.

Apellyasiya Məhkəməsinin 2010-cu ilin I yarım ilinə dair iş planına uyğun olaraq məhkəmənin ərazi yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələrində prosesual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi ilə baxılmış işlər ümumiləşdirilmişdir. Ümumiləşdirmə ilə əlaqədar olaraq məhkəmənin əməkdaşları tərəfindən 1800-dən çox iş öyrənilmişdir. Bu gün məhkəmə sədrleri və hakimlərinin iştirakı ilə məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqinin hüquqi aspektləri və bu sahədə məhkəmə təcrübəsinin əhəmiyyəti üzrə müzakirələr aparılacaqdır.

Daha sonra məruzə üçün söz Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Fərhad Kərimova verilmiş və ümumiləşdirmə nəticələrinin elan edilməsi ilə müzakirələr davam etdirilmişdir. Müzakirələrdə Ali Məhkəmənin hərbi məhkəmələrin işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, Ali Məhkəmənin hakimləri Tapdıq Mahmudov və İlham Cəfərov, Ədliyyə Nazirliyinin Təşkilat-nəzarət baş idarəsinin məsul əməkdaşı Əfqan Ələkbərov iştirak etmişdir.

Müzakirələrə yekun vuran Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Qürbət Əsgərov bildirdi ki, bugünkü müzakirələrdən

elə təsəvvür yaranmasın ki, prosesual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi ilə baxılmış bütün işlərdə nöqsanlara yol verilir. Ümumiləşdirmənin nəticələrindən görünür ki, son dövrlər cinayət təqibi orqanı tərəfindən həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlar əksər hallarda ağır və xüsusilə ağır cinayətlər üzrə təqdim edilir. Az ağır və böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlər üzrə isə həbslə bağlı olmayan qətimkan tədbirləri seçilir.

Düşünürəm ki, bəzi neqativ hallar zamanla aradan qalxacaq və imzalanmış hər bir məhkəmə qərarı qanunun aliliyinə və humanizmə söykənərək ədalətin təntənəsinə səbəb olacaqdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsində geniş seminar məşğələsi keçirilmişdir.

2010-cu il mayın 7-də Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Hərbi məhkəmələrin işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının sədri Şahin Yusifovun, Cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının hakimi Tapdıq Mahmudovun, Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının hakimi Ələsgər Əliyevin, İqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının hakimləri Zakir Quliyev və Azər Hüseynovun, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin məsul

işçisi İlqar Abdullayevin, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan məhkəmələrin sədrleri və hakimlərinin, Sumqayıt şəhər prokuroru Dağlar Zeynalovun, dövlət ittihamçılarının və məhkəmə aparatının əməkdaşlarının iştirakı ilə geniş seminar məşğələsi keçirilmişdir.

Seminar da Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun «Övladlığa götürmə və övladlığa götürmənin ləğvi ilə əlaqədar mülki işlərə baxılarkən qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən

əhəmiyyət verməmişdir ki, həmin hakim iş üzrə zərərçəkmiş şəxsdir.

Habelə Azərbaycan Respublikası CPM-in 346.1.20-ci maddəsinə əsasən məhkəmə baxışının nəticələrinə dair müşavirə otağında məhkəmə tərəfindən qətimkan tədbirinin ləğv edilməli, dəyişdirilməli və seçilməli (məhz hansı tədbirin) olub-olmadığı, o cümlədən girov haqqında məsələnin necə həll ediləcəyi müzakirə edilməlidir (hakim tərəfindən baxılmalıdır).

Lakin birinci instansiya məhkəməsi hökmün nəticəvi hissəsində məhkum Y.S.Əhmədovun barəsində ibtidai istintaq zamanı seçilmiş başqa yerə getməmək haqqında iltizam qətimkan tədbirini həbs qətimkan tədbiri ilə əvəz etsə də, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində bunun motivlərini hər hansı bir halla əsaslandırmamış, ümumiyyətlə bu məsələyə münasibət bildirməmişdir.

Göründüyü kimi ibtidai araşdırma və birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə baxışı zamanı həm istintaq aparılarkən, həm də sübutlar əldə edilərkən milli və beynəlxalq hüquq normaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Bundan başqa iş materiallarından görünür ki, ibtidai istintaq zamanı məhkum Y.S.Əhmədov tərəfindən müstəntiqlərə ünvanlanmış, guya müdafiəçidən imtina etməsi barədə hansı dildə yazılmasını müəyyən etmək mümkün olmayan və məzmunu anlaşılmaz olan ərizələr və müdafiəçi təqdim olunması barədə protokollar fərdi fəaliyyət göstərən vəkil Ə.H.Həsənov tərəfindən də imzalanmışdır. Halbuki sonuncu məhkum Y.S.Əhmədovun azərbaycan dilini kifayət qədər bilməməsinə görə və həmin imtina CPM-in 92.12-ci maddəsinin tələbinə əsasən qəbul olunmamalı və ona müdafiəçi məcburi təyin olunmalı idi.

Təsadüfi deyil ki, fərdi fəaliyyət göstərən vəkil Ə.H.Həsənov məhkum Y.S.Əhmədovun adından tərtib etdiyi

apellyasiya şikayətində və özünün yazdığı kassasiya şikayətində məhkumun rus dilində təhsil almasını, azərbaycan dilində pis başa düşməsinə və azərbaycan dilində fikirlərini çatdırmaqda çətinlik çəkməsini göstərmişdir.

Habelə iş materiallarından görünür ki, fərdi fəaliyyət göstərən vəkil Ə.H.Həsənovla məhkum Y.S.Əhmədov arasında 29 yanvar 2009-cu il tarixli hüquqi yardım göstərilməsinə dair müqavilə bağlanmasına və bu barədə həmin tarixdə order verilməsinə baxmayaraq, vəkil Ə.H.Həsənov vaxtında müdafiəyə başlamamış, yalnız həmin orderi 06 aprel 2009-cu il tarixdə apellyasiya instansiyası məhkəməsinə təqdim etmişdir. Bununla da sonuncu tərəfindən "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında" Qanunun və cinayət prosesual qanunvericiliyin tələbləri kobud şəkildə pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 125.2, 125.2.1 və 125.2.3-cü maddələrinə əsasən insan və vətəndaşların konstitusiyaya hüquqlarının və azadlıqlarının, yaxud bu Məcəllənin digər tələblərinin pozulması ilə cinayət prosesi iştirakçılarının qanunla təminat verilən hüquqlarından məhrum etmə və ya onları məhdudlaşdırmaqla, bu sübutların həqiqiliyinə hər hansı yolla təsir göstərəcəyi və ya göstərə biləcəyi halda, habelə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüquqlarının, cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxsin hüquqlarının pozulması ilə əldə edilmiş məlumatların, sənədlərin və digər əşyaların cinayət işi üzrə sübut kimi qəbul edilməsinə yol verilmir.

Buna baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi ilkin baxış iclasında Azərbaycan Respublikası CPM-in 391.9 və 391.9.2-ci maddələrinə əsasən birinci instansiya məhkəməsinin hökmü və qərarının ləğv edilməsi və cinayət işinin hazırlıq iclasının keçirilməsi mərhələsinə göndərilməsi barədə qərar qəbul edilməsi məsələsinə müzakirə etməli olduğu halda, ilkin baxış iclasını məhkumun, tərcüməçisinin və

müdafiəçinin iştirakları olmadan keçirmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi yalnız yekun məhkəmə baxışı zamanı məhkum Y.S.Əhmədov məhkəməyə gətirildiyindən, onun Azərbaycan dilini bilməməsini müəyyən etmiş və bu səbəbdən də işə tərcüməçinin və müdafiəçinin iştirakları ilə baxmış, lakin ibtidai istintaqın və birinci instansiya məhkəməsinin qanunsuz yolla əldə edilmiş sübutlarına əsaslanmaqla həmin məhkəmənin hökmünü dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Halbuki Azərbaycan Respublikası CPM-in 10.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmələr və cinayət posesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

Həmin Məcəllənin 10.5-ci maddəsinə əsasən qanunun bu maddəsində göstərilən tələblərin pozulması ilə aparılan prosessual hərəkətlərin və qəbul olunmuş qərarların hüquqi qüvvəsi yoxdur.

Qeyd edilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarları milli və beynəlxalq hüquq normalarının kobud şəkildə pozulması ilə əldə edilmiş sübutlara əsaslanmaqla qəbul olunduğundan, həmin qərarlar ləğv edilməlidir.

Birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cəzaçəkmə müəssisəsinin növü düzgün müəyyən edilmədiyindən məhkəmə qərarında dəyişiklik edilmişdir.

Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 2008-ci il 13 mart tarixli hökmünə əsasən E.Babazadə Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 9 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, Nəsimi rayon məhkəməsinin 15/II-06-cı il tarixli hökmü ilə təyin olunan cəzanın çəkilməmiş hissəsi

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin Y.S.Əhmədov barəsində Azərbaycan Respublikası CM-in 221.3-cü maddəsi üzrə cinayət təqibinə Azərbaycan Respublikası CPM-in 42.1 və 42.1-ci maddələrinin tələblərinə əsasən xitam verilməsi, məhkuma ağır cəza təyin olunması və digər dəlilləri üzrə qeyd etmişdir ki, hazırkı vəziyyətdə həmin məsələləri araşdırmaq yuxarıda göstərilən səbəblərdən qeyri-mümkündür. Qeyd edilən məsələlərin müsbət və ya mənfi mənada həlli qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhkəmə araşdırılması aparıldıqdan sonra mümkün ola bilər.

Ona görə də kollegiya hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati xətalara dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının Y.S.Əhmədov barəsində olan ilkin baxış iclasının 01 aprel 2009-cu il tarixli və yekun baxış iclasının 18 iyun 2009-cu il tarixli qərarları ləğv edilməklə, cinayət işi apellyasiya instansiyası məhkəməsində ilkin baxış mərhələsində yenidən baxılması üçün təyin olunmalıdır.

Bundan başqa məhkəmə kollegiyası işin istintaqı və məhkəmə baxışı zamanı kobud qanun pozuntularına yol verdiklərinə görə müstətiqlər, birinci instansiya məhkəməsinin hakimi və vəkil barələrində xüsusi qərar çıxarmaqla aidiyyatı üzrə göndərmişdir.

həmin cəza ilə qismən toplama yolu ilə birləşdirilərək üzərində 12 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmışdır. Cəzasını çəkmək üçün ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi müəyyən edilmişdir.

E.Babazadə ona görə məhkum edilmişdir ki, o, əvvəllər dələduzluq üstündə məhkum edilməsinə baxmayaraq

SEMİNARLAR

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsində məhkəmənin ərazi yurisdiksiyasına aid olan rayon (şəhər) və hərbi məhkəmə sədrlərinin və hakimlərinin iştirakı ilə 2009-cu ildə təqsirləndirilən şəxslər barəsində prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi ilə əlaqədar təqdimatlara və həbsin ev dustaqlığı ilə əvəz olunması haqqında vəsatətlərə baxılması təcrübəsi ilə bağlı aparılmış ümumiləşdirmənin nəticələri müzakirə edilmişdir.

Mayın 1-də keçirilən tədbiri giriş sözü il açan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Qürbət Əsgərov demişdir ki, Azərbaycan keçmiş sovetlər birliyində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi səlahiyyəti məhkəmələrə verilmiş ilk dövlətlərdən olmuşdur. Bunu vacib edən amil ondan ibarətdir ki, insanların ən mühüm hüquqlarını və azadlığını məhdudlaşdıran tədbir ittiham edən orqan tərəfindən deyil, müstəqil məhkəmə tərəfindən seçilsin. Həmçinin bu zaman real müdafiə hüququ təmin edilərək, cinayət təqibi orqanının bu sahədə fəaliyyətinə məhkəmə nəzarəti tətbiq olunsun.

Sədr vurğulamışdır ki, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və müddətinin uzadılması vəziyyəti ilə bağlı məsələ Məhkəmə-Hüquq Şurası rəhbərliyinin daim diqqət mərkəzində

saxlanılır. Bugünkü müzakirələrdə Ali Məhkəmə hakimlərinin və Ədliyyə Nazirliyinin məsul əməkdaşının iştirakı bunun əyani təzahürüdür.

Məlum olduğu kimi, Ali Məhkəmənin Plenemunda bu məsələ müzakirə edilərkən bu sahədə qanun pozuntularına yol verilməsi aşkar edilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, bəzi hakimlər tərəfindən məhkəmə nəzarəti lazımi səviyyədə həyata keçirilməmiş, qətimkan tədbirlərinin ən ciddi növü olan həbsin qanunvericiliyin tələbləri nəzərə alınmadan əsassız seçilməsi və bu sahədə formal münasibət bəslənməsi hallarına yol verilmişdir. Qeyd olunan pozuntulara yol vermiş hakimlər Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişdir.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, bu sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi üçün mütəmadi olaraq Ali Məhkəmə tərəfindən ümumiləşdirmələr aparılır. Bu ümumiləşdirmələr nəticəsində aşkar edilmiş nöqsanlar icmal məktublar şəklində bütün məhkəmələrin nəzərinə çatdırılır. Hesab edirəm ki, vaxtaşırı olaraq bu cür ümumiləşdirmələrin aparılması bu sahədə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşması üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Bu sahədə qarşıya qoyulan vəzifələrin icrası məqsədilə Şirvan

vəzifə səlahiyyətlərini aşmağa görə (CM-nin309-cu maddəsi) cinayət məsuliyyətinə alınır.

Məsələn, Suraxanı rayon məhkəməsinin 1-170/2003 sayılı, 30 oktyabr 2003-cü il tarixli hökmü ilə Bakı şəhər Suraxanı rayon Polis İdarəsinin 31-ci Polis Bölməsində cinayət axtarışı üzrə əməliyyat müvəkkili işləyən polis polkovnik-leytenantı Ə.C.N. vəzifəli şəxs olmaqla xidməti səlahiyyətlərinin hüdudlarından açıq-aşkar surətdə kənara çıxan hərəkətlər, yəni vətəndaşa qarşı xüsusi vasitədən istifadə etməklə zor tətbiq edərək C. F. R. oğlunun etirafına nail olmaq məqsədilə 02 avqust 2002-ci il tarixdə gündüz saat 11 radələrində heç bir səbəb olmadan işlədiyi 31-ci Polis Bölməsindəki otağına gətirib ona oğurluq etməsini bildirərək küt alətlə döyüb ona qəsdən bədənin sağ bazu oynağının arxa səthinə, sol bazu oynağının arxa səthinə, döş qəfəsinin arxa səthinə, sol kürək üstü nahiyəsinə paralel xətt üzrə 4-8-ci qabırğa arası sahəyə, sağ kürəkaltı nahiyəsinə, sol bazu nahiyəsinə, sol said nahiyəsinə vuraraq qançırıla müşayət olunan sağlamlığa zərər vurmeyən xəsarətlər yetirmişdir. Onun əməli Konvensiyanın 1-ci maddəsi baxımından işgəncə cinayətinin tərkibini yaratsa da, Azərbaycan Respublikası CM-nin 133.3-cü maddəsinin dispozisiyasında törədilmiş hərəkətlərin mütəmadi tətbiq olunması nəzərdə tutulduğuna görə ona CM-nin 133.3-cü maddəsi ilə ittiham elan edilməsi mümkün olmamış, və o CM-nin 309.2 maddəsi ilə (vəzifə səlahiyyətlərini aşma) mühakimə olunmuşdur.

Bu cür təcrübənin qüsurlu olması BMT-nin İşgəncə Əleyhinə Komitəsinin Azərbaycan Respublikasının 3-cü hesatı ilə əlaqədar qəbul edilmiş yekun sənədində öz ifadəsini tapmışdır.

İkincisi, CM-nin 133.3-cü maddəsinin Konvensiyanın 1-ci maddəsi ilə müvafiqlik təşkil etməyən digər cəhəti CM-in 133.3-cü maddəsində işgəncənin tətbiqi məqsədlərinin maddədə tam əksini tapmamasıdır. Belə ki, CM-in 133.3-cü maddəsində belə məqsədlər kimi yalnız şəxsdən məlumat almaq və ya onu etirafa məcbur etmək, yaxud törətdiyi və ya törədilməsində şübhə doğurduğu əmələ görə həmin şəxsi cəzalandırmaq məqsədilə güclü fiziki və ya psixi iztirablar vermə öz ifadəsini tapmışdır. Konvensiyanın 1-ci maddəsində isə bu məqsədlərin dairəsi daha genişdir. Belə ki, Konvensiya təkcə şəxsin özündən məlumatın alınması və ya şəxsin özünün etirafına nail olunması üçün deyil, həm də üçüncü şəxsdən bu məlumatların alınması və ya üçüncü şəxsin etirafına nail olunması məqsədilə işgəncənin tətbiq edilməsini cinayət kimi nəzərdə tutur. Təcrübədə belə halların mümkünlüyü inkaredilməzdir. Məsələn, mümkündür ki, hər hansı bir şəxsin oğurluqda iştirakının etirafına nail olunması və yaxud ondan məlumatın alınması üçün onun özünə deyil, yaxın qohumlarına işgəncə tətbiq edilsin. Konvensiyanın 1-ci maddəsində həmin məqsədlər sırasına hər hansı şəxsi və ya başqa şəxsi qorxutmaq, hər hansı şəxsi və ya başqa şəxsi məcbur etmək, hər hansı ayrıseçkiliyə əsaslanan istənilən səbəb də daxil edildiyi halda CM-nin 133.3-cü maddəsində həmin əsaslar öz əksini tapmamışdır.

Üçüncüsü, Konvensiyanın 1-ci maddəsində dövlətin vəzifəli şəxsinin işgəncənin tətbiqinə razılığı (concern) və susmaqla razılığı (acquiescence) da işgəncə kimi qiymətləndirir. Lakin CM-nin 133.3-cü maddəsində vəzifəli şəxsin işgəncənin tətbiqinə razılığı və susmaqla razılığı işgəncə cinayəti kimi nəzərdə tutulmamışdır. Fikrimizcə, burada razılıq (concern) işgəncə hərəkətinin törədilməsinə birbaşa razılıq verilməsində, susmaqla razılıq (acquiescence) isə həmin hərəkətlərin törədilməsinə vəzifəli şəxs bildiyi halda buna heç bir etiraz etməməsində, onların qarşısının alınması üçün heç bir tədbir görməməsində ifadəsini tapır. N.Rodli haqlı olaraq qeyd edir ki, işgəncənin beynəlxalq səviyyədə qadağan olunması sahəsində razılıq məhz həmin hərəkətlərin dövlət rəsmiləri ilə bağlı olmasındadır. Ona görə də, Konvensiyanın 4-cü maddəsi milli dövlətin üzərinə cinayət qanunvericiliyində təkcə işgəncə cinayətinin təsbit edilməsi öhdəliyini deyil, həmin cinayətin törədilməsində iştirakılığın hər hansı formasına görə cinayət məsuliyyəti və həmin cinayətin ağırlığına uyğun müvafiq cəza nəzərdə tutulması öhdəliyini qoyur (Nigel S.Rodley. The treatment of prisoners under international law. Second edition. Oxford. 2002. p.100)

Dördüncüsü, CM-nin 133.1-ci maddəsində həmin Məcəllənin 126 və 127-ci maddələrində göstərilən nəticələrə səbəb olmayan mütəmadi olaraq döyməklə və ya sair zorakı hərəkətlərlə güclü fiziki ağrı və ya psixi iztirablar vermə işgəncə cinayəti kimi təsbit olunmuşdur. Belə halda şəxsin etirafına nail olma və ya ondan məlumatın alınması məqsədi ilə ona tətbiq olunan zorakı hərəkətlər Məcəllənin 126 və 127-ci maddələrində göstərilən nəticələrə səbəb olduqda həmin hərəkətləri CM-nin 133.3-cü maddəsi ilə tövsiyə etmək mümkün deyildir. Onda belə bir hal ilə rastlaşmış oluruq: şəxsin ondan məlumat almaq və ya onun etirafına nail olunması üçün döyülməsi zamanı yüngül xəsarət alması CM-nin 133.3-sü maddəsinin tərkibini yaradır, onun az ağır xəsarət alması isə həmin maddənin tərkibini yaratmır. Müvafiq olaraq, belə halda yüngül xəsarət yetirmə daha ağır cəzanın, az ağır xəsarət yetirmə isə daha yüngül cəzanın tətbiqi üçün əsas olur.

Hesab edirik ki, Azərbaycan Respublikası CM-nin 133.3-cü maddəsində müvafiq dəyişikliklər edilməli və milli qanunvericilik işgəncə Əleyhinə Konvensiyaya uyğunlaşdırılmalıdır.

məhkumluğunun ödənmədiyi dövrdə yenidən Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan dələduzluq cinayəti törətmişdir.

Belə ki, E.Babazadə 2005-ci il yanvarın 25-i ilə fevralın 5-i arasındakı dövrdə iş üzrə zərərçəkmiş qismində tanınmış Z.Şıxəliyevanı "Hyatt Recense" mehmanxanasında yüksək maaşlı baş mühasib vəzifəsinə təyin etdirəcəyi adı ilə aldadıb ondan Azadlıq və Ziya Bünyadov prospektlərinin kəsişdikləri yerdə 244 manat (300 ABŞ dolları) almışdır.

Bundan əlavə E.Babazadə iş üzrə digər zərərçəkmiş M.Rəhimovaya maddi xarakterli müxtəlif vədlər verməklə dələduzluq yolu ilə 2005-ci il fevralın 5-dən aprelin 27-dək olan dövrdə ondan M.Ə.Rəsulzadə qəsəbəsindəki "Bahar" kafesində 7 dəfədə cəmi 36910 manat (37250 ABŞ dolları) alıb qaytarmamaqla ona külli miqdarda zərər vurmuşdur.

Məhkumun müdafiəçisinin apelyasiya şikayətinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 2008-ci il 15 may tarixli qərarı ilə hökm qüvvəsində saxlanmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından məhkumun müdafiəçisinin verdiyi kassasiya şikayəti qismən təmin olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyasının 2009-cu il 30 dekabr tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir. E.Babazadəyə Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə təyin olunmuş cəza Azərbaycan Respublikası CM-nin 62-ci maddəsi tətbiq olunmaqla 6 ilə endirilmiş, 15/II-06-cı il tarixli hökmə təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın çəkilməmiş hissəsi həmin cəza ilə qismən toplama yolu ilə birləşdirilərək məhkumun üzərində cəmi 7 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanmışdır. Hökmün qalan hissəsi, o cümlədən E.Babazadənin cəzasını çəkməli olduğu cəzaçəkmə müəssisəsinin növü dəyişdirilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Baş Prokuroru tərəfindən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumuna

verilən əlavə kassasiya protestində məhkum E.Babazadəyə cəza təyin edilərkən cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün düzgün müəyyən edilmədiyi göstərilərək kassasiya qərarının dəyişdirilməsi xahiş edilmişdir. Əlavə kassasiya protesti bununla əsaslandırılmışdır ki, məhkum E.Babazadənin cəzasını çəkəcəyi cəzaçəkmə müəssisəsinin növü müəyyənləşdirilərək Azərbaycan Respublikası CM-nin 56-cı maddəsinin tələbləri pozulmuşdur. Yəni, məhkuma cəzasını çəkmək üçün ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi əvəzinə səhvən ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi təyin edilmişdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu aşağıdakı əsaslarla kassasiya protestini təmin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 56.1.3-cü maddəsinə görə ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində xüsusilə ağır cinayətlər törətməyə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər, habelə cinayətlərin residivi zamanı, əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxslər saxlanılırlar.

E.Babazadənin təqsirli bilinib məhkum edildiyi Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2-ci maddəsi öz təsnifatına (CM-nin 15-ci maddəsi) görə xüsusilə ağır cinayətlər kateqoriyasına adi deyildir. O, əvvəllər cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkmiş şəxs də hesab edilə bilməz.

Belə ki, E.Babazadə əvvəllər Səbail rayon məhkəməsinin 13/VIII-04-ci il tarixli hökmünə əsasən Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.3.2 və 320.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək cərimə cəzasına, Nəsimi rayon məhkəməsinin 15/II-06-cı il tarixli hökmünə əsasən Azərbaycan Respublikası CM-nin 178.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkməklə 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuşdur. Cinayət işinin materiallarından görünür ki, E.Babazadə əvvəllər qəsdən törətdiyi cinayətə görə 13/VIII-04-cü il tarixli hökmə məhkum edildikdən sonra da 2005-ci ildə yenidən bir neçə dəfə qəsdən dələduzluq cinayətləri törətmişdir. Azərbaycan Respublikası CM-nin 18.1-ci maddəsinə görə qəsdən cinayət törətməyə

görə məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən cinayətin törədilməsi cinayətin residivini yaradır.

Birinci instansiya məhkəməsi məhz E.Babazadənin əməlinin cinayətin residivini yaratmasını əsas götürərək ona cəzasını çəkmək üçün ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi təyin etmiş, sonrakı məhkəmə instansiyaları isə bununla razılaşıblar.

Lakin məhkəmə instansiyaları nəzərə almamışlar ki, E.Babazadənin 2005-ci ildə törətdiyi cinayət hadisələri üzrə ayrı-ayrı məhkəmələr tərəfindən 2006 və 2008-ci illərdə 2 dəfə hökm çıxarılmışdır. Qanunun mənasına görə Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 13/III-08-ci il tarixli hökmü ilə E.Babazadəyə o vaxt ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi təyin edilə bilərdi ki, o, Nəsimi rayon məhkəməsinin 15/II-06-cı il tarixli hökmü ilə cəza çəkərkən, yaxud həmin cəzanı çəkib qurtarıqdan sonra məhkumluğunun ödənmədiyini, yaxud götürülmədiyini dövrə yenidən qəsdən cinayət törətmiş olsun. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi E.Babazadə 13/II-08-ci il tarixli hökmə 2005-ci ildə, yəni əvvəlki hökmdən daha əvvəl törətdiyi cinayətlərə görə məhkum edilmişdir. Deməli E.Babazadə haqqında 13/III-08-ci ildə hökm

çıxarılan vaxt o, hökmə təqsirli bilindiği cinayətləri törədərkən əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxs hesab edilə bilməzdi. Bu isə o deməkdir ki, məhkum E.Babazadə üçün ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi növü müəyyən edilərkən Azərbaycan Respublikası CM-nin 56.3.1-ci maddəsinin tələbləri pozulmuşdur.

“Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün məhkəmələr tərəfindən təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2002-ci il 28 iyun tarixli qərarının 16-cı bəndinə əsasən iş hansı instansiya məhkəməsində baxılmasından asılı olmayaraq məhkuma cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün düzgün təyin edilmədiyini aşkar edildiyi hallarda həmin məsələ qanunvericiliyə uyğunlaşdırılmalıdır. Azərbaycan Respublikası CM-nin 56.1.3-cü maddəsinə görə məhkum E.Babazadə hazırkı iş üzrə təqsirli bilindiği cinayət hadisələrini törədərkən əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxs hesab olunmadığından məhkəmə qərarları dəyişdirilməklə ona cəzasını çəkmək üçün ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsi təyin olunmuşdur.

Cinayət mühakimə icraatında iş üzrə yazılı şəkildə verilmiş iddia ərizəsi olmadıqda məhkəmə vurulmuş ziyanın ödənilməsinə dair qərar qəbul etmək səlahiyyətində deyil.

Ağcabədi rayon məhkəməsinin 18 yanvar 2010-cu il tarixli hökmü ilə S.Quliyev Azərbaycan Respublikası CM-nin 134,186.2.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək 3 il 3 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir. Ona görə ki, o, 29 avqust 2009-cu il tarixdə saat 22 radələrində Ağcabədi rayonunun Qıyamadınlı kəndi ərazisində yerləşən fermada oğlu A.Quliyevin əkdiyi qarpız məhsulunun aparılmasına mane olaraq mübahisə etmiş, həmin vaxt fermanın ərazisində olan yaşayış üçün istifadə edilən tikilidə qanunsuz olaraq saxladığı 1957-ci il zavod üsulu ilə istehsal

edilən “İCK” modeli, “J 14612” nömrəli, 16 kalibrli, daxili çaxmaqlı hamar-təklüləli odlu ov tüfəngi ilə oğlu A.Quliyevə atəş açaraq onu qəsdən öldürməklə hədələmişdir. Bundan başqa S.Quliyev 30 avqust 2009-cu il tarixdə saat 01 radələrində Ağcabədi rayonunun Qıyamadınlı kəndi ərazisində yerləşən fermada oğlu A.Quliyevin pay torpaq sahəsində yetişdirdiyi qarpız məhsulunu satmaq məqsədi ilə bazara aparmaq üçün kürəkəni X.Hacıyevin idarə etdiyi Ağdam rayonunun Ergi qəsəbəsində yaşayan N.Hacıyevə məxsus “RAF-2203” markalı 08 BA 553 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilə

əməli kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Cinayətin ictimai təhlükəliliyi dispozişiyada nəzərdə tutulmuş əməllərin törədilməsinin hərbi xidmətin nizamnamə qaydalarını pozmaqla yanaşı hərbi qulluqçuların şərəf və ləyaqətinə, habelə sağlamlığına qəsd etməsində öz ifadəsini tapır.

Cinayətin obyektini hərbi qulluq mənafehi, hərbi qulluqçuların şərəf və ləyaqəti, sağlamlığı, həmçinin onların qarşılıqlı əlaqələri ilə bağlı ictimai münasibətlərdir.

CM-in 331.3-cü maddəsi üzrə məsuliyyətin yaranması üçün işgəncə vermə hərbi xidmət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar törədilməlidir. Cinayətin obyektiv cəhəti hərbi xidmət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar rəisin öz tabeliyində olan hərbi qulluqçuya onu mütəmadi olaraq döyməklə və ya sair zorakı hərəkətlərlə güclü fiziki ağrı və ya psixi iztirablar verməsindən ibarətdir.

CM-in 331.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin subyektini isə yalnız rəis ola bilər. Rəis dedikdə, digər hərbi qulluqçuların hərbi xidmət müddətində daimi və müvəqqəti olaraq tabe olduqları şəxs başa düşülür.

Qeyd edildiyi kimi İşgəncə Əleyhinə BMT Konvensiyasına əsasən milli cinayət qanunvericiliyi Konvensiyanın birinci maddəsində işgəncəyə verilmiş anlayışa müvafiq olan cinayət tərkibini nəzərdə tutmalıdır. Bununla bağlı BMT-nin İşgəncə Əleyhinə Komitəsində Azərbaycan Respublikasının birinci hesabatı dinlənildikdən (8-19 noyabr 1999-cu il) müvafiq cinayət tərkibinin CM-də nəzərdə tutulması tövsiyə olunmuşdu. Hazırda qüvvədə olan CM-də 133.3-cü maddənin ifadəsini tapması həmin öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün irəliyə doğru atılmış bir addım kimi qiymətləndirilə bilər. Lakin CM-nin 133.3-cü maddəsinin Konvensiyanın 1-ci maddəsi ilə müqayisəli təhlili ona dəlalət edir ki, Konvensiyada işgəncəni xarakterizə edən əlamətlər CM-də tam əksini tapmamışdır. Ona görə də, BMT-nin İşgəncə Əleyhinə Komitəsində Azərbaycan Respublikasının ikinci hesabatı dinlənildikdən (30 aprel-1 may 2003-cü il) Komitə CM-nin 133.3-cü maddəsində Konvensiyanın 1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş işgəncələrin məqsədinə istinad əks etdirmədiyinə, işgəncə aktlarının sistemli döymə və digər zorakılıq aktları ilə məhdudlaşdırılmasına və işgəncələrin tətbiqinə susmaqla razılıq verən vəzifəli şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsini nəzərdə tutmadığına görə CM-nin 133.3-cü maddəsində müvafiq dəyişikliyin edilməsi tövsiyə etdi.

Ötən müddət ərzində CM-nin 133.3-cü maddəsinin Konvensiyanın 1-ci maddəsindəki anlayışına uyğunlaşdırılması barədə tövsiyə nəzərə alınmadığına görə BMT-nin İşgəncə Əleyhinə Komitəsi Azərbaycan Respublikasının 3-cü hesabatı ilə əlaqədar qəbul etdiyi yekun sənədində (CAT/AZE/CO/3 8 December 2009. Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention. Concluding observations of the Committee against Torture. Azerbaijan) həmin məsələlər yenidən öz münasibətini bildirmiş, CM-nin 133.3-cü maddəsində müvafiq dəyişiklik edilməsini zəruri hesab etmişdir.

Komitə həmin sənəddə Azərbaycan Respublikası nümayəndə heyətinin CM-nin 133.3-cü maddəsinin Konvensiyanın 1-ci maddəsinə uyğunlaşdırılması ilə bağlı verdiyi vədi məmnunluqla qeyd etmişdir.

CM-nin 133.3-cü maddəsində müvafiq dəyişikliklərin aparılması ilə bağlı aşağıdakıların nəzərə alınmasını məqsədmüvafiq hesab edirik:

Birincisi, Konvensiya 1-ci maddədə nəzərdə tutulan məqsədlərlə dövlətin vəzifəli və ya rəsmi şəxsi tərəfindən fiziki və psixi iztirabların yetirilməsinin hər bir halını işgəncə kimi qiymətləndirir və həmin hərəkətlərin mütəmadi olaraq təkrarlanmasını tələb etmir. CM-nin 133.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin yaranması üçün isə vəzifəli şəxs tərəfindən həmin Məcəllənin 126 və 127-ci maddələrində göstərilən nəticələrə səbəb olmayan güclü fiziki ağrı və ya psixi iztirablar vermə mütəmadi olaraq döyməklə və ya sair zorakı hərəkətlərlə müşahidə olunmalıdır. CM-nin 133-cü maddəsində nəzərdə tutulan mütəmadi döymə faktının iki və daha çox təkrarlanmasını tələb edir. Burada haqlı olaraq belə bir sual yaranır: şəxsin etirafına nail olmaq üçün onu bir dəfə döyməklə ona fiziki və psixi iztirab yetirilmə nə üçün CM-nin 133.3-cü maddəsinin tərkibini yaratmamalıdır? Eyni məqsədlə şəxsi iki dəfə döyüb, lakin ona daha az fiziki əzab yetirən şəxsin əməli nə üçün CM-nin 133.3-cü maddəsi ilə, onu bir dəfə döyüb, lakin daha çox fiziki əzab yetirən şəxsin əməli isə həmin daha ağır məsuliyyət müəyyən edən maddə tövsiyə olunmamalıdır?

Həqiqətən də, hər hansı cinayətin etiraf edilməsi üçün şəxsə fiziki və psixi ağrıların mütəmadi tətbiq olunmasının nəzərdə tutulması CM-nin 133.3-cü maddəsinin «ölü» - tətbiq olunmayan maddə kimi qalmasına səbəb olmuşdur.

Təcrübədə göstərir ki, istintaq tərəfindən etirafa nail olma məqsədilə döymə faktı aşkar edildikdə belə, CM-nin 133.3-cü maddəsində döymənin mütəmadi baş verməsinin tələb olunması ilə əlaqədar həmin maddənin tətbiqi qeyri-mümkün olur. Nəticədə işgəncə cinayəti (Konvensiya baxımından) törətmiş şəxs

təhriki ilə törədilməsi) aiddir.

Şəxsdən məlumat almaq məqsədi ilə ona işgəncə vermək dedikdə, şəxsin malik olduğu və ya malik olması ehtimal edilən hər hansı bir məlumatı əldə etmək üçün onun barəsində CM-in 133.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsi başa düşülməlidir. Bu zaman zərər çəkmiş şəxsin həqiqətən həmin məlumata malik olub-olmamasının, əməlin tövsifi üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Şəxsi etirafa məcbur etmək məqsədi ilə ona işgəncə vermə dedikdə, şəxsin hər hansı bir hüquq pozuntusunun törətdiyini bildirməsinə və ya hər hansı digər faktı etiraf etməsinə nail olmaq üçün onun barəsində CM-in 133.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsi başa düşülməlidir. Bu zaman zərərçəkmiş şəxsin etirafına məcbur edildiyi hüquq pozuntusunu törədib-törətməməsinin, həmçinin hər hansı faktla bağlı olub-olmamasının əməlin tövsifi üçün əhəmiyyəti yoxdur.

Törətdiyi və ya törədilməsində şübhə doğurduğu əmələ görə şəxsi cəzalandırmaq məqsədi ilə ona işgəncə vermə o halda mövcud olacaqdır ki, şübhəli şəxsi, təqsirləndirilən şəxsi, məhkumu və ya barəsində rəsmi olaraq cinayət təqibi başlanmamış istənilən şəxsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulan cinayət-cəza sistemindən kənara çıxmaqla cəzalandırmaq məqsədi ilə CM-in 133.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl törədilmiş olsun.

CM-in 133.3-cü maddəsinin dispozisiyasında nəzərdə tutulan əməl xüsusi subyekt - vəzifəli şəxs tərəfindən və ya onun təhriki ilə törədildikdə mövcud olacaqdır. Vəzifəli şəxsin anlayışı CM-in 308-ci maddəsinin qeydində verilmişdir. Vəzifəli şəxslər dedikdə, daimi, müvəqqəti olaraq və ya xüsusi səlahiyyət üzrə hakimiyyət nümayəndəsi funksiyalarını həyata keçirən, yaxud dövlət orqanlarında, yerli özünüidarə orqanlarında, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər başa düşülür.

Hakimiyyət nümayəndəsi dedikdə, öz səlahiyyəti daxilində sahəvi mənsubiyyətindən, tabeçiliyindən və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, idarələr, müəssisələr, təşkilatlar və vətəndaşlar üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul edən, tələblər irəli sürən şəxslər başa düşülür.

İşgəncə vermə cinayəti vəzifəli şəxs tərəfindən təkcə icraçı qismində deyil, təhrikçi qismində törədildikdə də, əməl CM-in 133.3-cü maddəsi üzrə tövsif ediləcəkdir. Bu zaman işgəncə verməni bilavasitə icra etmiş şəxs vəzifəli şəxslər kateqoriyasına aid olmadıqda onun əməli CM-in 133.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətdə köməkçilik kimi tövsif ediləcəkdir.

CM-nin 133.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan öz qulluq mövqeyindən istifadə etmə dedikdə, təqsirləndirilən şəxsin öz vəzifə səlahiyyətlərindən qanunvericiliyə zidd olaraq sui-istifadə etməsi başa düşülməlidir.

CM-in bəzi maddələrində işgəncə vermə həm də tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, CM-in 293-cü maddəsi ifadə verməyə məcbur etmə cinayət tərkibini nəzərdə tutur və prokuror, müstəntiq və təhqiqatçı tərəfindən və ya onların təhriki ilə dindirmə zamanı hədələməklə, şantajla, ləyaqəti alçaltmaqla və ya sair qanunsuz hərəkətlər tətbiq etməklə şübhə edilən şəxsi, təqsirləndiriləni, zərərçəkmiş şəxsi, şahidi ifadə verməyə, habelə eksperti rəy verməyə məcbur etməyə görə cinayət məsuliyyəti müəyyənləşdirir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 19.7-ci maddəsinə əsasən zorakılıq, hədə-qorxu və digər qeyri-qanuni üsullarla şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs ifadə verməyə məcbur edilə bilməz. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 66-cı maddəsinə və CPM-in 20-ci maddəsinə əsasən heç kəs şəxsən özünün və yaxın qohumlarının əleyhinə ifadə verməyə məcbur edilə bilməz və buna görə hər hansı təqibə məruz qala bilməz. Konstitusiyanın 63-cü maddəsinə əsasən ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən qanunu pozmaqla əldə edilmiş sübutlardan istifadə oluna bilməz. Göstərilənlər cinayətin obyektinin həm ədalət mühakiməsi, həm də şəxsiyyətin sağlamlığının təhlükəsizliyini təmin edən ictimai münasibətlərin təşkil etməsinə dəlalət edir.

Cinayətin obyektiv cəhətini dindirmə zamanı şübhəli şəxsi, təqsirləndiriləni, zərər çəkmiş şəxsi və şahidi hədələmək, şantaj etmək, ləyaqətini alçaltmaq və sair qanunsuz hərəkətlər tətbiq etmək, işgəncə verməklə ifadə verməyə, eksperti işə eyni hərəkətlərlə rəy verməyə məcbur etmək təşkil edir.

CM-in 293.2-ci maddəsində eyni əməllərin işgəncə verməklə törədilməsi tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Ifadə (rəy) verməyə işgəncə yolu ilə məcbur etmə CM-nin 293.1-ci maddəsinin dispozisiyasında göstərilən subyektlər tərəfindən, həmin dispozisiyada sadalanan şəxslər barəsində tətbiq edildikdə CM-nin 293.2 maddəsi ilə tam əhatə olunur və CM-nin 133.3-cü maddəsi üzrə əlavə tövsif tələb edilmir.

CM-in 331.3-cü maddəsində hərbi qulluqunu döymə və ya ona işgəncə vermə cinayəti də öz əksini tapmışdır.

Hərbi xidmət üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı və ya belə vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar rəisin öz tabeliyində olan şəxsi döyməsi və ya ona işgəncə verməsi cinayət məsuliyyətinə səbəb olan

qarpız yığıldığını görüb əvvəl əlində olan balta ilə avtomobilin yan şüşələrini sındırmış, daha sonra isə avtomobilin yük yeri və salona giriş qapılarının üzərinə neft məhsulunu töküblə alışıdırıcı ilə avtomobili yandırır yararsız hala salaraq N.Hacıyevə 2500 manat dəyərində xeyli miqdarda ziyan vurub özgə əmlakını qəsdən məhv etmişdir.

Hökmdən məhkum edilmiş şəxs S.N.Quliyevin müdafiəçisi apellyasiya şikayəti verərək Azərbaycan Respublikası CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxsə təyin olunmuş azadlıqdan məhrumetmə cəzasının şərti olaraq tətbiq edilməsi haqqında qərar qəbul olunmasını və bu əsasla da hökmün dəyişdirilməsini xahiş etmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati xətərlərə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 17 mart 2010-cu il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin olunmamış, lakin Azərbaycan Respublikası CPM-nin 397-ci maddəsinə əsasən həmin hökm dəyişdirilmiş, hökmdən "S.Quliyevdən 2500 manat məbləğində pul tutularaq zərərçəkən N.Hacıyevə ödənilsin" müddəası çıxarılmış, hökmə "Ağcabədi rayon məhkəməsinin 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin mülkiyyətində olan Ağcabədi rayon Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsinin üzərinə qoyulmuş həbs ləğv edilsin" müddəası əlavə edilmişdir.

Şikayətə apellyasiya qaydasında baxan məhkəmə kollegiyasının hüquqi mövqeyi aşağıdakı kimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 397.1-ci maddəsinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının müəyyən edilməsinin, habelə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiq edilməsinin düzgünlüyünü yoxlayır. Həmin Məcəllənin 397.2-ci maddəsinin tələbinə görə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallar apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən yalnız apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin

hüddullarında yoxlanılır. Birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət qanununa və bu Məcəllənin normalarına riayət edilməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin dəlillərindən asılı olmayaraq yoxlanılır.

Qeyd edilən prosesual normaların mənasına görə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallar apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən yalnız apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin hüddullarında yoxlanılmalıdır. Başqa sözlə, işin faktiki halları yalnız apellyasiya tələbi ilə bağlı olan hissədə yəni apellyasiya tələbinin təsdiq və ya təkzib edilməsi zərurəti ilə əlaqədar yoxlanılır. Burada işin faktiki halları dedikdə, konkret cinayət əməli üzrə sübut edilməli olan və məhkəmənin hökmünün və ya başqa qərarının qəbul edilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən xüsusatların məcmusu başa düşülməlidir.

Birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət qanununun və CPM-nin normalarına riayət edilməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin dəlillərindən asılı olmayaraq yoxlanılması o deməkdir ki, hökmün və ya qərarın qanuni və əsaslı olmasını yoxlayarkən apellyasiya instansiya məhkəməsi qanunla müəyyən edilmiş hüquqları həddində apellyasiya şikayəti və apellyasiya protestində göstərilib-göstərilməməsindən asılı olmayaraq, birinci instansiya məhkəməsinin tətbiq etdiyi cinayət və cinayət-prosessual hüquq normalarının, habelə bu normalarla bağlı olaraq başqa hüquq sahələrinə aid normaların düzgün tətbiq edilib edilməməsini yoxlamalıdır. Başqa sözlə apellyasiya instansiya məhkəməsi məhkəmə baxışı zamanı hüquq məsələsini hər bir halda və tam həcmdə yoxlamalıdır.

Cinayət işinin materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, ibtidai araşdırma zamanı sadalanan sübutların əldə olunması və onların birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılması zamanı hər hansı bir qanun pozuntusuna yol verilməmiş, iş Ağcabədi rayon məhkəməsi tərəfindən ağılabatan müddətdə

baxılmış, məhkəmə baxışı zamanı yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, cinayət prosesinin iştirakçıları tərəfindən təqdim edilmiş sübutların tədqiqindən əsassız olaraq imtina edilməmiş və prosesin iştirakçılarına, o cümlədən məhkum edilmiş şəxs S.Quliyevə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş bütün hüquqlarından tam həcmdə istifadə etmələri üçün kifayət qədər imkanlar və şərait yaradılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışı zamanı məhkəmə kollegiyası cinayət işinin materiallarını bir daha təhlil edərək belə nəticəyə gəlmişdir ki, S.Quliyevə Azərbaycan Respublikası CM-nin 134-cü maddəsi və 186.2.2-ci maddəsi ilə elan edilmiş ittihamla bağlı istər ibtidai araşdırma orqanı, istərsə də işə baxan birinci instansiya məhkəməsi Azərbaycan Respublikası CM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə əməl edərək adı çəkilən məhkumun ittiham olunduğu cinayətin törədilməsində təqsirli bilinməsi haqda mötəbər nəticəyə gəlmək üçün kifayət qədər sübutlar toplamış və bu sübutların hər birinin mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirərək işin faktiki hallarına uyğun olan yekun məhkəmə qərarı qəbul edilmişdir. Məhkum edilmiş S.Quliyevin müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətində, həmçinin müdafiəçi və məhkum edilmiş şəxs apellyasiya məhkəməsində verdikləri izahatlarında işin faktiki halları, əməlin hüquqi tövsifi mübahisələndirilməmişdir. Buna görə də məhkəmə kollegiyası belə qərara gəlmişdir ki, işin faktiki halları və əməlin hüquqi tövsifi barədə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə qanuni və əsaslıdır.

Apellyasiya şikayətində müdafiəçi məhkum edilmiş şəxs S.Quliyevin ilk dəfə cinayət törətməsini, törətdiyi əməlin az ağır və böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlərə aid olmasını, zərər çəkmiş şəxslərlə barışmasını və vurulmuş ziyanın ödənilməsi, barəsində cəzanı ağırlaşdıran halların olmamasını göstərərək həmin halların birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən nəzərə alınmadığı üçün hökmün dəyişdirilərək barəsində Cinayət Məcəlləsinin 70-ci maddəsini tətbiq edərək təyin edilmiş

azadlıqdan məhrum etmə cəzasını şərti olaraq tətbiq edilməsi haqqında qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, məhkum edilmiş şəxsin şəxsiyyəti, törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi S.Quliyevin cəza çəkmədən islah olunacağına əsas vermir. Hökmdən verilmiş apellyasiya şikayətində göstərilən dəlillərin yüngülləşdirici hal kimi nəzərə alınmasına və cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsi üçün heç bir əsas olmadığına və birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən məhkum edilmiş şəxs S.Quliyevə təyin edilmiş cəza qanuni və ədalətli olduğundan hökmün cəza təyini barədə hissəsindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməməli və həmin hissədə hökm qüvvədə saxlanılmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası apellyasiya şikayətinin təmin edilməməsi qənaətinə gəlsə də, CPM-nin 397.2-ci maddəsinin göstərişinə əsasən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət qanunu və cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilməsini şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq yoxlayıb hesab etmişdir ki, işə baxarkən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət prosesual qanunvericiliyin tələbləri pozulmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 346-cı maddəsində məhkəmə tərəfindən müşavirə otağında müzakirə edilən məsələlərin dairəsi göstərilmişdir. Həmin Məcəllənin 346.1.18-ci maddəsində cinayət nəticəsində vurulmuş maddi zərərin və ya mümkün ola biləcək əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi məqsədilə əmlak üzərinə qoyulmuş həbsin ləğv edilməli olub-olmadığı məhkəmə tərəfindən mütləq müzakirə olunmalı hal kimi nəzərdə tutulmuşdur.

İş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, Ağcabədi rayon məhkəməsinin 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun təqdimatı təmin edilərək cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulan əmlak müsadirəsini təmin etmək məqsədilə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin mülkiyyətində olan Ağcabədi rayonu

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Roma Statutuna müvafiq olaraq Statutda ifadəsini tapmış cinayətlərin ünsürləri (elementləri) barədə xüsusi sənəd hazırlanmışdır. Sənədin 8(2)(a)(ii)-1 maddəsində işgəncə formasında müharibə cinayətinin ünsürləri verilmişdir. Həmin maddədə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

1. İcraçı bir və ya bir neçə şəxsə güclü fiziki və ya mənəvi ağrı və ya əzab yetirməlidir.

2. İcraçı ağrı və ya əzabı məlumat almaq və ya etirafa nail olmaq, cəzalandırmaq, qorxutmaq və ya məcbur etmək məqsədilə və ya hər hansı ayrıseçkiliyə əsaslanan səbəbdən yetirməlidir.

3. Bu cür şəxs və ya şəxslər 1949-cu il Cenevrə Konvensiyalarının birinin və ya bir neçəsinin müdafiəsi altında olmalıdır.

4. İcraçı şəxsin bu cür müdafiə statusuna malik olmasına dəlalət edən faktiki halları başa düşməlidir.

5. Əməl beynəlxalq silahlı münaqişə kontekstində törədilməli və onunla əlaqəli olmalıdır.

6. İcraçı silahlı münaqişənin mövcudluğuna dəlalət edən faktiki halları başa düşməlidir.

Göründüyü kimi insan hüquqları hüququndan fərqli olaraq Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi üçün Cinayətin Elementləri güclü fiziki və mənəvi ağrı və ya əzabın «dövlətin vəzifəli şəxsi və ya rəsmi şəxsi, yaxud vəzifəli şəxsin təhriki, razılığı, susmaqla razılığı ilə» törədilməsini nəzərdə tutmur.

1998-ci ildə *Delaliçin və Furunçinin işində* Yuqoslaviya Beynəlxalq Cinayət Tribunalı İşgəncə əleyhinə konvensiyanın 1-ci maddəsini silahlı münaqişələr zamanı tətbiq olunan beynəlxalq adət hüququnun bir hissəsi kimi qiymətləndirdi. Lakin sonradan 2001-ci ildə Tribunal qərara gəldi ki, «beynəlxalq humanitar hüquqda işgəncənin anlayışı, bir qayda olaraq, insan hüquqları hüququna müvafiq olaraq tətbiq olunan eyni elementləri ehtiva etmir». Tribunal bununla bağlı qeyd etdi ki, «cinayətin beynəlxalq humanitar hüquqa müvafiq olaraq işgəncə hesab edilməsi üçün işgəncə prosesində dövlətin vəzifəli şəxsi və ya hakimiyyət səlahiyyətinə malik olan digər şəxsin iştirakı» zəruri deyildir. Tribunal qurban və ya üçüncü şəxsdən məlumat almaq və ya etirafa nail olmaq, cəzalandırmaq, qorxutmaq və ya məcbur etmək məqsədilə və ya qurban yaxud üçüncü şəxsə münasibətdə hər hansı ayrıseçkilik həyata keçirmək məqsədilə hərəkət və ya hərəkətsizliklə güclü fiziki və ya psixi ağrı və yaxud əzab yetirilməsini işgəncə kimi qiymətləndirdi.

CM-in 111-ci maddəsində nəzərdə tutulan irqi ayrıseçkilik (aparteid) cinayətinin tərkib əlaməti kimi də işgəncə və ya qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza tətbiq etməyə istinad edilmişdir. Belə ki, hər hansı irqi qrupu əsarət altında saxlamaq üçün digər irqi qrup tərəfindən üstünlüyü təşkil və təmin etmək məqsədilə irqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin yaşamaq və azadlıq hüquqlarını inkar etmək, yəni irqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərə işgəncə və ya qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza tətbiq etmə cinayət kimi nəzərdə tutulmuşdur.

İşgəncə vermə cinayət kimi CM-in 133-cü maddəsində təsbit olunmuşdur. CM-in 133.1-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllənin 126 və 127-ci maddələrində göstərilən nəticələrə səbəb olmayan mütəmadi olaraq döyməklə və ya sair zorakı hərəkətlərlə güclü fiziki ağrı və ya psixi iztirablar vermə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

CM-in 133.2-ci maddədə eyni əməllərin iki və daha çox şəxsə qarşı və ya girov götürülən, yaxud oğurlanmış şəxsə qarşı və ya sifarişlə, aşkar surətdə hamilə vəziyyətdə olan qadın barəsində, bir qrup şəxs, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs, mütəşəkkil dəstə və ya cinayətkar birlik (təşkilat) tərəfindən, təqsirkar şəxs üçün aşkar surətdə yetkinlik yaşına çatmayan, habelə köməksiz vəziyyətdə olan şəxsə qarşı, zərərçəkmiş şəxsin xidməti vəzifəsini və ya ictimai borcunu yerinə yetirməsi ilə əlaqədar onun özü və yaxın qohumlarına qarşı törədilməsi ağırlaşdırıcı hal kimi nəzərdə tutulmuşdur. CM-in 133.1 və 133.2-ci maddələrdə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin subyektivi vəzifəli şəxslər deyildir. CM-in 133.3-cü maddənin dispozisiyasında nəzərdə tutulan cinayət tərkibi üçün isə subyektivi vəzifəli şəxslərin çıxışı etməsi zəruri əlamətdir. Həmin maddədə göstərilir ki, bu Məcəllənin 133.1 və 133.2-ci maddələri ilə nəzərdə tutulan əməllər şəxsdən məlumat almaq və ya onu etirafa məcbur etmək, yaxud törətdiyi və ya törədilməsində şübhə doğurduğu əmələ görə həmin şəxsi cəzalandırmaq məqsədi ilə öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə vəzifəli şəxs tərəfindən və ya onun təhriki ilə törədildikdə 5 ildən 10 ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

CM-in 133.3-cü maddəsində işgəncə vermənin xüsusi tövsifedici əlamətləri nəzərdə tutulmuşdur. Həmin əlamətlər həm cinayətin subyektiv cəhətlərinə (işgəncə vermənin xüsusi məqsədlərlə törədilməsi), həm də subyektinə (işgəncə vermənin öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə vəzifəli şəxs tərəfindən və ya onun

törədilməsindən asılı olmayaraq, müharibə cinayəti kimi qiymətləndirilməsini təsdiq etdi.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 114-cü maddəsinin qeydində göstərilir ki, «Müharibə cinayətləri» fəslində nəzərdə tutulmuş istər beynəlxalq, istərsə də, daxili silahlı münaqişə zamanı hərbi əməliyyatların planlaşdırılması, hazırlanması, başlanması və ya aparılması ilə əlaqədar olaraq törədilmiş əməllər müharibə cinayətləri hesab olunur. Müharibə cinayətləri silahlı münaqişə zamanı törədilməklə bir qayda olaraq beynəlxalq humanitar hüquq normalarının pozulmasında ifadəsini tapır.

İstər sülh, istərsə də müharibə zamanı hər hansı mülki əhaliyə qarşı bir qayda olaraq siyasi-ideoloji, irqi, milli, etnik və ya dini ayrışdırıcıya görə geniş miqyaslı və ya sistemativ hücumların tərkib hissəsi olaraq qəsdən törədilmiş əməllər insanlıq əleyhinə cinayətlər hesab edilir.

İnsanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif olunan əməllər klassik cinayətlərdən 4 əsas meyarla: ağırlığına, kütləvilik xarakterinə, razılaşıdırılmış planın olmasına və motivlərinə görə fərqlənirlər.

İnsanlıq əleyhinə cinayətlərin ağırlığı bir tərəfdən onların kütləvi xarakteri, digər tərəfdən isə insan üçün ən dəyərli olan - həyata, sağlamlığa və fiziki toxunulmazlığa qəsd etməsi ilə şərtlənir.

Ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən konkret şəxslərə qarşı törədilmiş cinayətlər deyil, bütövlükdə mülki əhaliyə qarşı yönəlmiş cinayətlər insanlıq əleyhinə cinayət kimi mühakimə olunmalıdır. Məsələn, bir zorakılıqla yoxa çıxma faktı deyil, zorakılıqla yoxa çıxmanın sistemativ təcrübəsi insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif oluna bilər. İnsanlıq əleyhinə cinayətlərə ancaq əlbirlər nəticəsində və ya razılaşıdırılmış plan əsasında törədilmiş əməllər aid edilir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 105-ci maddəsində verilmiş qeyddə göstərilir ki, «Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər» fəslinin 105-113-cü maddələrində nəzərdə tutulan istər sülh və istərsə müharibə zamanı hər hansı mülki əhaliyə qarşı genişmiqyaslı və ya sistemativ hücumların tərkib hissəsi olaraq qəsdən törədilmiş əməllər insanlıq əleyhinə cinayətlər hesab edilir.

CM-nin 113-cü maddəsində tutulmuş və ya azadlığı başqa cür məhdudlaşdırılmış şəxslərə fiziki ağrılar və ya psixi iztirablar vermə işgəncə cinayəti kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Həmin cinayətin ictimai təhlükəliliyi mülki əhalinin tutulmuş və ya azadlığı başqa cür məhdudlaşdırılmış nümayəndələrinə qarşı onların sağlamlığını təhlükə altında qoyan hərəkətlərin törədilməsi ilə xarakterizə olunur.

Cinayətin obyektini mülki əhaliyə genişmiqyaslı və sistemativ işgəncə verilməsi ilə əlaqədar qəsd olunan insan sağlamlığının təhlükəsizliyini təmin edən ictimai münasibətlər təşkil edir.

Cinayət obyektiv cəhətdən tutulmuş və ya azadlığı başqa cür məhdudlaşdırılmış şəxslərə fiziki ağrılar və ya psixi iztirablar verməyə ifadə olunur.

Tutulmuş şəxslər dedikdə, qanuni və ya qeyri-qanuni olaraq tutulmuş, həbs edilmiş və ya azadlıqdan məhrum olunmuş şəxslər başa düşülməlidir. Bu cəhətdən biz «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası»nda (Bakı, 2002 Digesta s.242) tutulmuş şəxslərin izahı ilə razılaşıyıq. Orada göstərilir ki, «tutulmuş şəxslər dedikdə, fiziki zor tətbiq etməklə beynəlxalq hüquq normalarına zidd tutulub saxlanılan şəxslər başa düşülür». Lakin fiziki zor tətbiq olunmadan və beynəlxalq hüquq normalarına zidd olmadan tutulmuş şəxslərə də genişmiqyaslı və sistemativ qaydada işgəncə tətbiq oluna bilər və bu cür əməllər də həmin maddənin təsiri altına düşəcəkdir.

Azadlığın başqa cür məhdudlaşdırılması dedikdə, şəxslərin azad yerdəyişmə hüququnu məhdudlaşdıran istənilən hərəkətlər başa düşülür (hər hansı qapalı yerdə saxlama, müəyyən ərazidən kənara çıxmanı qadağan etmə, nəzarət altında saxlama və sair).

Təqsirkarın əməlinin CM-in 113-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi üçün işgəncə istər sülh, istərsə də müharibə zamanı hər hansı mülki əhaliyə qarşı genişmiqyaslı və sistemativ hücumların tərkib hissəsi olaraq həyata keçirilməlidir. Belə hallar olmadan işgəncə vermə CM-in 133-cü maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

CM-in 115-ci maddəsi müharibə qanunlarını və adətlərini pozmağa görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutur. Həmin maddəyə əsasən əsirləri, beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxsləri əsir götürmüş tərəfin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə, habelə düşmən dövlətin vətəndaşlarını öz ölkələrinə qarşı yönəlmiş hərbi əməliyyatlarda iştirak etməyə məcbur etmə cinayət kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Cinayət Məcəlləsinin 115.2-ci maddəsində, bu Məcəllənin 115.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş şəxslərə işgəncə vermə, onlarla qəddar və ya qeyri-insani rəftar etmə və ya onların üzərində tibbi, bioloci və ya başqa tədqiqatlar aparma, o cümlədən daxili orqanları köçürmə üçün çıxarma və ya öz qoşunlarını və ya obyektləri hərbi əməliyyatlardan qorumaq məqsədilə onlardan siper kimi istifadə etmə, yaxud belə şəxsləri girov saxlama və ya mülki əhalini məcburi işlərə cəlb etmə və ya digər məqsədlər üçün qanuni yerləşdiyi yerlərdən məcburi köçürmə ağırlaşdırıcı hal kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsi üzərinə həbs qoyulmuşdur.

Lakin birinci instansiya məhkəməsi yekun məhkəmə qərarı çıxararkən cinayət prosesual qanunvericiliyin qeyd edilən tələblərini pozaraq ümumiyyətlə bu məsələni müzakirə etməmiş, təqsirləndirilən şəxsin əmlakı üzərinə qoyulmuş həbsin ləğv edilməli olub-olmamasına münasibət bildirməmişdir.

Bununla əlaqədar olaraq məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, prosesual qanunvericilik qeyd edilən məsələni yekun qərar qəbul edilərkən müzakirə edilməsinin zəruriliyini məhkəməyə vəzifə kimi həvalə etdiyindən və həmin məsələ birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən yekun qərar qəbul edilərkən müzakirə edilmədiyindən buna münasibət bildirilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası CPM-nin 346-cı maddəsinin tələbinə əsasən təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin əmlakı üzərinə qoyulmuş həbsin ləğv edilməli olub-olmamasına münasibət bildirmədən öncə həmin qərar qəbul edilərkən yol verilmiş qanun pozuntularını aşağıdakı kimi qeyd etmişdir.

CPM-nin XXXII fəslə cinayət mühakimə icraatında əmlak üzərinə həbs qoyulmasının və əmlakın həbsdən azad edilməsinin şərtlərini, əsaslarını və qaydalarını müəyyənləşdirmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 248.1.1-ci maddəsinə görə əmlak üzərinə həbs mülki iddianın və cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hallarda əmlak müsadirəsini təmin etmək məqsədilə tətbiq edilir. CPM-nin şərh olunan maddəsində əmlak üzərinə həbs qoyulmasının iki məqsədi müəyyən edilir: birincisi mülki iddianın təmin edilməsi, ikinci cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hallarda əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi.

Qanunun mənasına görə mülki iddianın təmin edilməsi məqsədilə əmlak üzərinə həbs o halda qoyula bilər ki, cinayət mühakimə icraatı zamanı mülki iddia verilmiş olsun. Əgər cinayət təqibi üzrə icraat zamanı mülki iddia verilməmişdirsə, onun

təmin edilməsi üçün də tədbirlər görülməz. Cinayət prosesual qanunvericilik cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində maddi ziyan vurulmuş şəxsə həmin ziyanın cinayət mühakimə icraatı qaydasında ödənilməsi üçün geniş hüquqlar verir. Belə ki, CPM-nin 87.1-ci maddəsinə görə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində fiziki şəxsə birbaşa mənəvi, fiziki və ya maddi ziyan vurulmasına kifayət qədər əsaslar olduqda o, zərər çəkmiş kimi tanınır. Həmin Məcəllənin 89.1-ci maddəsinə görə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində maddi ziyan vurulması qənaətinə gəlməyə kifayət qədər əsaslar olduqda onun cinayət mühakimə icraatı qaydasında ödənilməsi barədə cinayət işinin icraatı zamanı iddia vermiş fiziki və ya hüquqi şəxs mülki iddiaçı kimi tanınır. Həmin Məcəllənin 89.2-ci maddəsinə görə mülki iddiaçı kimi tanınma haqqında qərar təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə tərəfindən qəbul edilir. CPM-nin 87 və 89-cu maddələrinin mənasına görə cinayət əməli nəticəsində şəxsə ziyan vurulmasına kifayət qədər əsasların olması müəyyən edildikdə onun zərər çəkmiş şəxs kimi tanınmalı olmasını qanunvericilik cinayət təqibi orqanına bir vəzifə kimi həvalə etmişdir. Lakin cinayət əməli nəticəsində maddi ziyan çəkmiş şəxsin mülki iddiaçı kimi tanınmasını isə qanunvericilik zərər çəkmişin hüququ kimi təsbit etmişdir. CPM-nin 183-cü maddəsi cinayət mühakimə icraatı zamanı mülki iddia verilməsinin qaydalarını tənzimləyir. Həmin normanın mənasına görə cinayət mühakimə icraatı zamanı mülki iddia cinayət təqibi başlanandan məhkəmə istintaqı başlananadək istənilən an verilə bilər. Bununla da mülki iddiaçı pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsi üçün kifayət qədər vaxt imkanına malik olur.

CPM-nin 248.1.1-ci maddəsinin əmlak üzərinə həbs qoyulmasını şərtləndirən ikinci tələbi isə ondan ibarətdir ki, bu tədbir cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş hallarda əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilir. Qanunun mənasına görə əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə əmlak üzərinə həbs yalnız o hallarda qoyula bilər ki, təqsirləndirilən şəxsin ittiham

olunduğu cinayətə görə CM-nin müvafiq maddəsinin sanksiyasında əlavə cəza növü qismində əmlak müsadirəsinin tətbiqi nəzərdə tutulmuş olsun.

Əmlak üzərinə həbs qoyulmasının faktiki əsası qismində mülki iddiaçının və ya əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi məqsədilə üzərinə həbs qoyula bilən əmlakın gizlədilməsinə, özgəninkiləşdirilməsinə və ya məhv edilməsinə dair əsaslandırılmış ehtimalların olması çıxış edir. Belə ehtimallar cinayət təqibi üzrə konkret faktlar, məsələn əmlakın satılması üçün cəhdlər edilməsi, vurulmuş zərəri ödəməkdən imtina edilməsi və sair əsasında formalaşa bilər. Əmlak üzərinə həbs qoymanın hüquqi əsası isə təxirəsalınmaz hallarda müstəntiqin, digər bütün hallarda isə məhkəmənin qərarı təşkil edir.

İş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, hazırki iş üzrə vətəndaş N.Hacıyev Ağcabədi rayon polis şöbəsi istintaq bölməsinin müstəntiqinin 12 sentyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə iş üzrə zərər çəkmiş şəxs kimi tanınmış, həmin gündə ona CPM-nin 87-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının izah edilməsi barədə protokol tərtib edilərək zərər çəkmiş şəxs qismində dindirilmişdir. Lakin zərər çəkmiş şəxs N.Hacıyev dindirmə zamanı ifadəsində əmlakına 2400 manat məbləğində ziyan vurulmasını göstərsədə, həmin ziyanı tələb etməsi, habelə mülki iddia vermək istəməsi barədə heç bir fikir bildirməmiş, habelə mülki iddiaçı kimi tanınması barədə vəsatət verməmiş, işdə isə zərərçəkmişin mülki iddiaçı kimi tanınması barədə hər hansı bir qərar mövcud olmamışdır.

Həmçinin iş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, Ağcabədi rayon polis şöbəsi istintaq bölməsinin müstəntiqinin 28 oktyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə S.Quliyev təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilərək ona Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 134 və 186.2.2-ci maddələrində göstərilən ittiham elan olunmuşdur. Təqsirləndirilən şəxsə elan edilmiş Cinayət Məcəlləsinin maddələrinin sanksiyasında isə əmlakı müsadirə nəzərdə tutulmamışdır.

Göründüyü kimi CPM-nin yuxarıda şərh edilən 248.1.1-ci maddəsinin məqsədini

təmin etmək üçün zəruri olan hallar iş materialları ilə mövcud olmamışdır. Yəni iş üzrə zərər çəkən tərəfindən mülki iddia verilməmiş, təqsirləndirilən şəxsə isə elan edilmiş CM-nin maddələrinin sanksiyasında əmlak müsadirəsi nəzərdə tutulmamışdır.

Bundan əlavə qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 248.3-cü maddəsində üzərinə həbs qoyula bilən əmlakların dairəsi müəyyən edilmişdir: a) təqsirləndirilən şəxsin ər-arvadın birgə mülkiyyətindəki payı; b) təqsirləndirilən şəxsin digər şəxslərlə mülkiyyətindəki payı; c) cinayətin törədilməsində alət kimi istifadə edilən əmlak; ç) cinayətin predmetləri; d) cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsait hesabına alınmış və artırılmış əmlak. Bununla bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, təqsirləndirilən şəxsin ər-arvadın birgə mülkiyyətindəki payı Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 225-ci və Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 32-ci və 35-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyən edilir. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 251.6-cı maddəsinə uyğun olaraq əmlak üzərinə həbs qoyulması Azərbaycan Respublikası MPM-də müəyyən edilmiş ardıcılıqla həyata keçirilir. CPM-nin 248.4-cü və 248.5-ci maddəsində üzərinə həbs qoyula bilməyən əmlakın dairəsi müəyyən edilmişdir. Həmçinin fiziki şəxs barəsində əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə qərar icra olunarkən CPM-nin 248.4 və 248.5-ci maddələrində sadalanan əmlak növləri ilə yanaşı "Fiziki şəxs barəsində icra sənədi icra olunarkən tələbin yönəldilməsinə yol verilməyən əmlak növlərinin dəqiq siyahısının təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2002-ci il 5 iyul tarixli 89 sayılı qərarına əsaslanaraq demək olar ki, təqsirləndirilən şəxsin və onun ailəsinin sanitariya normaları çərçivəsində birgə yaşamalarını təmin edəcək mənzil, ev və ya onun ayrı-ayrı hissələri, həmçinin onların altında olan həyətyanı torpaq (bir ailə üçün bir ev və ya mənzildən çox olmamaq şərti) üzərinə həbs qoyula bilməz.

Lakin iş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, yuxarıda şərh edilən

verilməsi barədə əmr, göstəriş verilməsində, qabaqcadan həmin hərəkətlərin törədilməsinə kimisə təhrik etməkdə və ya konkret icrada ifadə oluna bilər. Vəzifəli şəxslər işgəncənin tətbiqi barədə məlumat aldıqdan sonra və ya onların törədildiyi vaxt buna yol verirsə, qarşısının alınması üçün heç bir tədbir görmürsə, işgəncə cinayətinin subyektinə çevrilirlər.

İşgəncəyə məruz qalan şəxsə əzabı vəzifəli şəxs və ya rəsmi şəxs kimi çıxış edən başqa şəxs yetirməli və ya bu barədə əmr verməli, yaxud bununla razılaşmalıdır. İşgəncənin anlayışının məzmunundan aydın olur ki, törədilən hərəkətlər qəsdlə əhatə olunmalıdır. Cinayəti törədən şəxs öz əməlinin (hərəkət və hərəkətsizliyinin) ictimai təhlükəli olduğunu dərk etməli, onun ictimai təhlükəli nəticələrini qabaqcadan görməli və bunları arzu etməli, belə nəticələrin baş verməsinə şüurlu surətdə yol verməlidir. Bu da onu göstərir ki, işgəncənin təqsirin ehtiyatsızlıq forması ilə törədilməsi mümkün deyildir.

Konvensiyaya əsasən şəxsə yetirilən ağrı və əzablar qanuni sanksiya (məsələn, məhkəmə tərəfindən azadlıqdan məhrum etmə) nəticəsində yaranırsa, və ya onların ayrılmaz tərkib hissəsidirsə, yaxud qanuni sanksiyanın tətbiqi nəticəsində təsadüfən yaranırsa işgəncə anlayışı ilə əhatə olunmur. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, qanuni sanksiyaların özü də işgəncə səviyyəsinə çatmamalıdır. Məsələn, cismani cəzaların qanuni sanksiya kimi nəzərdə tutulmasına yol verilməməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, işgəncənin Konvensiyada ifadəsini tapmış anlayışı minimum standart kimi qiymətləndirilməlidir. Bu maddə daha geniş tətbiqə dair müddəalar nəzərdə tutan və ya tuta bilən hər hansı beynəlxalq müqaviləyə, yaxud milli qanunvericiliyə xələl gətirmir.

Konvensiyanın 2-ci maddəsinə əsasən hər bir iştirakçı dövlət öz yurisdiksiyasında olan hər hansı ərazidə işgəncə hərəkətlərinin qarşısını almaq üçün təsirli qanunvericilik, inzibati, məhkəmə və ya digər tədbirləri görməlidir.

Dördüncü maddədə bilavasitə Konvensiyaya qoşulan dövlətlərin cinayət qanunvericiliyinin Konvensiya müddəalarına uyğunlaşdırılması ilə bağlı öhdəlik öz ifadəsini tapmışdır. Bu hal beynəlxalq hüquqda qanunvericiliyin unifikasiyası, yəni vahid şəkildə salınması adlanır. Həm də, Konvensiya milli dövlətin üzərinə cinayət qanunvericiliyində təkcə işgəncə cinayətinin təsbit edilməsi öhdəliyini deyil, həmin cinayətin törədilməsində iştirakçılığın hər hansı formasına görə cinayət məsuliyyəti və həmin cinayətin ağırlığına uyğun müvafiq cəza nəzərdə tutulması öhdəliyini də qoyur.

Konvensiyaya əsasən hər bir iştirakçı dövlət işgəncənin Konvensiyanın 1-ci maddəsindəki anlayışına daxil olmayan digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin yurisdiksiyasında olan ərazidə dövlətin vəzifəli şəxslərinin və ya rəsmi şəxs kimi çıxış edən şəxsin təhriki, ya da razılığı və ya susmaqla razılığı ilə törədilməsinin qarşısını almağı öhdəsinə götürür.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin xüsusi hissəsində işgəncənin tətbiqini cinayət kimi nəzərdə tutan bir neçə maddə ifadəsini tapmışdır. Belə ki, «Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər» fəslində irqi ayrıseçkilik (aparteid) (111-ci maddə), işgəncə (113-cü maddə), «Müharibə cinayətləri» fəslində müharibə qanunlarını və adətlərini pozma (115-ci maddə), «Şəxsiyyət əleyhinə cinayətlər» fəslində işgəncə vermə (133-cü maddə), «Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər» fəslində ifadə verməyə məcbur etmə (293-cü maddə), «Hərbi xidmət əleyhinə cinayətlər» fəslində hərbi qulluqçunu təhqir etmə, döymə və ya işgəncə vermə (331-ci maddə) cinayət tərkibi bilavasitə işgəncənin tətbiqi ilə bağlı cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Həmin cinayət tərkiblərinin fərqləndirilməsi üçün ilk öncə insanlıq əleyhinə cinayətlərin və müharibə cinayətlərinin səciyyəvi cəhətlərini araşdırmağı vacib hesab edirik.

«Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər» bölməsinin CM-ə daxil edilməsi Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq cinayətlərin qarşısının alınması və aradan qaldırılması sahəsində üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklərin milli cinayət qanunvericiliyində əksini tapmasının nəticəsidir.

Bölmədə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin səciyyəvi cəhəti həm bütün bəşəriyyət, bütövlükdə bəşər sivilizasiyası, həm də ayrı-ayrı xalqlar, dövlətlər üçün yüksək dərəcədə ictimai təhlükəli olmasıdır.

Müharibə cinayətləri kimi qiymətləndirilən əməllər bir sıra beynəlxalq müqavilələrdə müəyyənləşdirilmiş və onlar bir çox cəhətdən bir-birini tamamlayır. Həmin sənədlərə Nürnberq Beynəlxalq Hərbi Tribunalının Nizamnaməsi (66-cı mad.), Tokio Beynəlxalq Tribunalı Nizamnaməsi (56-cı mad.), 1949-cu il Cenevrə Konvensiyaları (I CK, 50-ci mad.; II CK, 51-ci mad.; III CK, 130-cu mad.; IV CK, 147-ci mad.), 1954-cü il Haaqa Konvensiyası (28-ci mad.), Cenevrə Konvensiyalarına I Əlavə Protokol (11 və 85-ci mad.), Yuqoslaviya Beynəlxalq Cinayət Tribunalının Nizamnaməsi (2 və 3-cü mad.), Ruanda Beynəlxalq Cinayət Tribunalının Nizamnaməsi (4-cü mad.) və sair nümunə göstərilə bilər. Hazırda həmin beynəlxalq müqavilələrdə Dünya Birliyi üzvlərinin hamısının müqavilə öhdəliyi ilə bağlılığı olmasa da, onlar nəzərdə tutulmuş cinayətlərə münasibətdə adət hüququ normaları ilə bağlıdırlar. *Duqko Tadiçin işində* Yuqoslaviya Beynəlxalq Cinayət Tribunalı əməlin beynəlxalq və ya qeyri-beynəlxalq silahlı münaqişə zamanı

Vəfəddin İbətəyev
Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

İşgəncə cinayəti: cinayət qanunvericiliyi və beynəlxalq öhdəlik

İşgəncələrin qadağan olunması ilə bağlı insanlara təqdim olunan müdafiə demokratik cəmiyyətin əsas dəyərlərindən birini əks etdirir. İşgəncələrin qadağan olunması şəxsin fiziki toxunulmazlığını qorumaq, ciddi ruhi sarsıntılara səbəb olan əzab vermə hallarından müdafiə üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası «İşgəncələr və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növləri əleyhinə» BMT Konvensiyana qoşulmuşdur. Konvensiyanın 1-ci maddəsində onun məqsədləri üçün «işgəncə» termini dövlətin vəzifəli şəxsləri, onların təhriki və ya razılığı yaxud susmaqla razılığı ilə başqa şəxslər, yaxud dövlətin rəsmi şəxsi kimi çıxış edən digər şəxslər tərəfindən hər hansı bir şəxsə ondan və ya üçüncü şəxsdən məlumat almaq, yaxud onun və ya üçüncü şəxsin etirafına nail olmaq, onun və ya başqa şəxsin törətdiyi, yaxud törədilməsində şübhələndiyi hərəkətə görə cəzalandırmaq, həmçinin onu və ya başqa şəxsi qorxutmaq və ya məcbur etmək, yaxud hər hansı xarakterli ayrışdırıcı əsaslanan istənilən səbəbə görə qəsdən tətbiq edilən güclü fiziki, yaxud mənəvi ağrı və ya əzab yetirən hərəkətlər deməkdir. Bu anlayışa qanuni sanksiyalar nəticəsində törəyən, bu sanksiyaların ayrılmaz tərkib hissəsi olan, yaxud onların təsadüfən doğurduğu ağrı və əzablar daxil edilmir. Verilmiş anlayışa müvafiq olaraq «işgəncə» aşağıdakı ünsürlərdən ibarətdir:

- güclü fiziki və ya psixi ağrı və ya əzab yetirmə;
- hərəkətin dövlətin vəzifəli şəxsi, onların təhriki və ya razılığı yaxud susmaqla razılığı ilə başqa şəxslər, yaxud dövlətin rəsmi şəxsi kimi çıxış edən digər şəxslər tərəfindən törədilməsi;
- ağrı və ya əzabın məlumatın, etirafın alınması, cəzalandırma, qorxutma, məcbur etmə məqsədilə yetirilməsi.

1-ci maddədə verilmiş işgəncənin anlayışı həmin hərəkətlərin nə üçün tətbiq olunmasını müəyyənləşdirmişdir. Onlara aşağıdakılar aid edilir:

- 1) hər hansı şəxsə ondan və ya başqasından məlumat almaq;
- 2) hər hansı şəxsin və ya başqa şəxsin etirafına nail olmaq;
- 3) hər hansı şəxsi törətdiyi və ya törədilməsində şübhələndiyi, yaxud başqa şəxsin törətdiyi hərəkətə görə cəzalandırmaq;
- 4) hər hansı şəxsi və ya başqa şəxsi qorxutmaq;
- 5) hər hansı şəxsi və ya başqa şəxsi məcbur etmək;
- 6) hər hansı ayrışdırıcı əsaslanan istənilən səbəb.

Hər hansı xarakterli ayrışdırıcılıq dedikdə, şəxsin vətəndaşlıq, sosial, irqi, cinsi, milli, siyasi və dini mənsubiyətinə, dilinə, mənşəyinə, əmlak vəziyyətinə, qulluq mövqeyinə, əqidəsinə və s. əsaslanan əlamətlər nəzərdə tutulur. Göstərilən əlamətlərə görə ayrışdırıcılıq qadağan olunması bir çox beynəlxalq konvensiyalarda öz əksini tapmışdır.

İşgəncənin anlayışında onun subyektlərinin dairəsi də müəyyənləşdirilmişdir:

- 1) dövlətin vəzifəli şəxsi;
- 2) dövlətin rəsmi şəxsi kimi çıxış edən başqa şəxs;
- 3) dövlətin vəzifəli şəxslərinin təhriki, razılığı və ya susmaqla razılığı ilə fəaliyyət göstərən şəxslər.

Dövlətin vəzifəli şəxsi dedikdə, dövlət adından çıxış edən və dövləti təmsil etmək səlahiyyətinə malik olan şəxslər və digər vəzifəli şəxslər başa düşülməlidir. Dövlətin rəsmi şəxsi kimi çıxış edən başqa şəxslər dedikdə isə, vəzifəli şəxs olmasa da, müəyyən nəzarət funksiyasını yerinə yetirən şəxslər, məsələn, cəzaçəkmə müəssisəsində nəzarətçi, daxili qoşunların əsgəri və sair şəxslər başa düşülür. Digər şəxslər isə ancaq dövlətin vəzifəli şəxslərinin təhriki, razılığı yaxud susmaqla razılığı ilə işgəncələrə yol verirsə (məsələn, məhbusun məlumat almaq üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin rəhbərinin razılığı və ya təhriki ilə başqa məhbus tərəfindən döyülməsi), işgəncə cinayətinin subyektinə çevrilirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, dövlətin vəzifəli şəxsi və ya rəsmi şəxsi kimi çıxış edən şəxslərin işgəncə cinayətini törətməsi onların həm hərəkəti, həm də hərəkətsizliyi ilə yarana bilər. Burada hərəkət işgəncə

qanunvericiliyin tələbləri ibtidai araşdırma zamanı kobud şəkildə pozulmuşdur.

Belə ki, yuxarıda qeyd edildiyi kimi cinayət işi üzrə mülki iddia verilmədiyi, təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin ittiham olunduğu CM-nin maddələrinin sanksiyasında əmlak müsadirəsi nəzərdə tutulmadığı halda cinayət işi üzrə ibtidai istintaqı aparan Ağcabədi rayon polis şöbəsinin müstəntiqi təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin cinayət hərəkətləri ilə Hacıyev Nadir İslam oğluna vurduğu 2500 manat dəyərində maddi zərəri ödəməkdən qərəzli olaraq boyun qaçırmasına əsaslanaraq onun Ağcabədi rayon Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsi üzərinə həbs qoyulması üçün 23 noyabr 2009-cu il tarixdə məhkəməyə təqdimat verilməsi üçün Ağcabədi rayon prokuroru qarşısında vəsatət qaldırmışdır. Göründüyü kimi, ibtidai araşdırma aparan müstəntiq tərəfindən qeyd edilən vəsatət qaldırılarkən CPM-nin yuxarıda qeyd edilən normaların tələbləri kobud şəkildə pozulmuşdur.

Bununla yanaşı cinayət prosessual qanunvericiliyin yuxarıda qeyd edilmiş 248.3-cü maddəsində üzərinə həbs qoyula bilən əmlakın dairəsi müəyyən edilmişdir. Həmin normanın mənasına görə əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə məsələ həll edilərkən həmin əmlakın mövcud olub-olmaması, əmlakın mülkiyyətçisinin və ya sahibinin müəyyənləşdirilməsi vacib şərtədir. Lakin iş materiallarında təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin hər hansı bir daşınar və ya daşınmaz əmlakının mövcud olub-olmaması araşdırılmamış, müstəntiqin üzərinə həbs qoyulması barədə vəsatət qaldırdığı evin həqiqətən təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin mülkiyyətində və ya sahibliyində olması hər hansı bir sübutla təsdiq olunmamışdır. Belə ki, ibtidai araşdırma zamanı S.Quliyev dindirilərək, onun hər hansı bir daşınar və ya daşınmaz əmlakının olub-olmaması, həmin evdə kimlərin yaşaması araşdırılmamış, habelə S.Quliyevin hər hansı bir daşınar və ya daşınmaz əmlakının olması barədə hər hansı dövlət orqanına sorğu verilməmişdir. Halbuki apellyasiya

məhkəməsində dindirilən məhkum edilmiş S.Quliyev istintaq vaxtı ondan bu barədə heç kimin soruşmadığını, həqiqətən yaşayış evi olsa da həmin evin hüquqi qeydiyyatından keçmədiyini, ailəsi ilə birlikdə həmin evdə yaşadığını bildirərək, həmin evdən başqa mülkiyyətində avtomobilinin və torpaq sahəsinin olmasını göstərmişdir. Halbuki, CPM-nin 249-cu maddəsinin tələbinə görə əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə vəsatət vermiş şəxs həbsin zəruriliyini əsaslandırmaqlı və lazımi sübutları təqdim etməlidir. Lakin müstəntiq tərəfindən qeyd edilən prosessual qanun normalarının tələbləri də pozulmuşdur.

Cinayət işi üzrə ibtidai istintaq aparan müstəntiqin təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin evi üzərinə həbs qoyulması barədə verdiyi vəsatət həmin iş üzrə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən araşdırılmadan, qeyd edilən qanun pozuntularına münasibət bildirilmədən həmin gündə vəsatətin təmin edilməsi üçün Ağcabədi rayon məhkəməsinə təqdimat verilmiş bununla da o, CPM-nin 84-cü maddəsi ilə üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət prosessual qanunvericiliyi cinayət mühakimə icraatında yeni institut olan məhkəmə nəzarəti institutunu təsbit etmişdir. Öz mahiyyəti etibarlı ilə məhkəmə nəzarəti əməliyyat-axtarış, təhqiqat və istintaq orqanlarının cinayət təqibi ilə bağlı fəaliyyəti üzərində məhkəmənin həyata keçirdiyi nəzarət funksiyasıdır. Məhkəmə nəzarəti cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar sistemində məhkəmənin həlledici rol oynaması və insan hüquq və azadlıqlarının yalnız məhkəmənin qərarı ilə məhdudlaşdırıla bilməsi prinsiplərinin həyata keçirilməsini təmin edir. CPM-nin 442.1-ci maddəsinə görə məhkəmə nəzarəti istintaq hərəkətlərinin məcburi aparıldığı, prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edildiyi və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirildiyi yer üzrə səlahiyyəti daxilində müvafiq birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilir.

İş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, hazırki iş üzrə müstəntiqin vermiş olduğu vəsatətin təmin edilməsi üçün prokuror

tərəfindən məhkəməyə verilmiş təqdimata baxılarkən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən də yuxarıda qeyd edilən cinayət prosessual qanunvericiliyin tələbi kobud şəkildə pozulmuşdur.

Belə ki, iş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, təqsirləndirilən şəxs S.N.Quliyevin əmlakı üzərinə həbs qoyulması barədə təqdimat 23 noyabr 2009-cu il tarixdə Ağcabədi rayon məhkəməsinə verilmiş və həmin gündə təqdimat təmin edilmişdir. Lakin bu zaman hakim vəsatətin və təqdimatın əsaslarını, qanuna müvafiqliyini yoxlamağa borclu olduğu halda bunu etməmiş və qəbul etdiyi qərarla təqsirləndirilən şəxsin hüquqlarını kobud şəkildə pozmuşdur. Bununla yanaşı iş materiallarında olan əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə qərardan görünür ki, həmin qərar qəbul edilərkən nə təqsirləndirilən şəxs, nə də qərarla hüquqlarına toxunulan təqsirləndirilən şəxsin ailə üzvlərindən heç kim məhkəmədə iştirak etməmişdir. Halbuki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 447.3-cü maddəsinin tələbinə görə prosesual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edilməsi məsələləri üzrə keçirilən məhkəmə iclasında vəsatətlə hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxs, onun müdafiəçisi və ya qanuni nümayəndəsi iştirak etmək hüququna malikdir. Burada hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulmuş şəxs dedikdə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs, mülki cavabdeh, üzərinə həbs qoyulan əmlakın mülkiyyətçisi (sahibi, istifadəçisi və s.) habelə müvafiq prosesual hərəkətlərin həyata keçirilməsi ilə hüquq və mənafeələrinə toxunulan başqa şəxs başa düşülməlidir. Qanunun mənasına görə məhkəmə nəzarəti həyata keçirən məhkəmə həmin şəxsləri baxılacaq məsələnin vaxtı barədə lazımı qaydada xəbərdar etməlidir.

Lakin iş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, məhkəmə əmlak üzərinə həbs qoyarkən cinayət prosesual qanunvericiliyin qeyd edilən normasının tələbini pozaraq qanunda nəzərdə tutulan şəxslərin məhkəmədə iştirakını təmin etmədən onların hüquqlarının pozulması ilə nəticələnən qərar qəbul etmişdir. Apellyasiya məhkəməsi iclasında izahat verən məhkum edilmiş şəxs

S.Quliyev ümumiyyətlə belə bir qərarın mövcudluğundan xəbəri olmadığını və bu barədə nə müstəntiqin nə də hakimin ona məlumat vermədiyini göstərmişdir.

Bununla yanaşı əmlak üzərinə həbs qoyma haqqında 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarının məzmunundan görünür ki, müstəntiqin vəsatəti və prokurorun təqdimatı cinayət işi üzrə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyev tərəfindən vurulan maddi zərərin ödənilməsi məqsədi ilə əmlak üzərinə həbs qoyulması zəruriliyi ilə əsaslandırıldığı halda məhkəmə qərarını cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əmlakın müsadirəsini təmin etmək məqsədi ilə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin evi üzərinə həbs qoyulmasının zəruriliyi ilə əsaslandırılmışdır. Göründüyü kimi məhkəmə nəzarəti həyata keçən Ağcabədi rayon məhkəməsi əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə qərar qəbul edərkən əmlak üzərinə həbs qoyulması üçün cinayət prosesual qanunvericiliyi tərəfindən müəyyən edilmiş əsasların olub-olmamasını yoxlamamış, eyni zamanda vəsatət və təqdimatda qoyulan tələblərdən kənara çıxmaqla CPM-nin 177.3.3, 248, 249, 250, 251, 442, 443, 447-ci maddələrinin tələblərini pozaraq təqsirləndirilən şəxsin yaşayış evinin üzərinə həbs qoymaqla həm təqsirləndirilən şəxsin həm də onun ailə üzvlərinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüquqlarını pozmuşdur.

Şərh edilənləri təhlil edən məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, ibtidai istintaq gedişində məhkəmə nəzarəti funksiyasını həyata keçirən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin əmlakı üzərinə həbs qoyulması barədə qərarı qanuni və əsaslı sayıla bilməz. Lakin məhkəmə kollegiyası onu qeyd etmişdir ki, məhkəmə nəzarəti qaydasında qəbul edilmiş qərarın qanuniliyi və əsaslılığı yalnız həmin qərardan CPM-nin 449-cu maddəsində göstərilən şəxslər tərəfindən şikayət və ya protest verildikdə həmin Məcəllənin 450-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiya tərəfindən yoxlanıla bilər. İş materiallarından görünür ki, həmin qərardan şikayət və protest verilməmişdir. Bu məsələ ilə bağlı məhkəmə kollegiyasının

instansiyası məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsini tamamilə yaxud qismən ləğv edib, bu Məcəllənin 259.0.1-259.0.3-cü maddələrinə müvafiq olaraq iddianı tamamilə yaxud qismən baxılmamış saxlaya bilər.

Həmin Məcəllənin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Məhkəmə kollegiyası yuxarıda göstərilənlərə görə hesab edir ki, qeyd edilən

qanun pozuntuları ilə çıxarılan qətnamə qüvvədə qala bilməz. Ona görə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İqtisadi Mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 05 may 2010-cu il tarixli qərarı ilə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi İqtisadi Mübahisələrə dair işlər üzrə kollegiyasının 17 dekabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondu Abşeron rayon Şöbəsinin iddia ərizəsi baxılmamış saxlanılmışdır.

Beləliklə də göründüyü kimi qanunvericilik məcburi dövlət sosial sığorta üzrə borcların tələb edilməsi üçün mübahisənin məhkəməyə qədər həlli qaydasını müəyyən etmişdir.

Lakin Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsi qanunun həmin tələblərinə əməl etməmişdir.

Belə ki, iş əlavə edilmiş Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsi sığortaedən 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatırına ünvanladığı 10 iyul 2009-cu il tarixli bildiriş-xəbərdarlıqda 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatırının 10 iyun 2009-cu il tarixə məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə 27703 manat borcu yarandığını, “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 14-cü maddəsinə əsasən 5 iş günü müddətində göstərilən borc ödənilməzsə, həmin vəsaitin məcburi alınması məqsədilə banklarda və kredit təşkilatlarında olan hesablaşma, valyuta və digər hesablarına icra sənədi olan “sərəncam” qoyulacağı və qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər tədbirlər görülməyi bildirilmiş, lakin Qanunun 14-cü maddəsində göstəriləndiyi kimi cavabdehin banklarda olan hesablarına icra sənədi olan sərəncam qoyulmamış, 02 iyul 2009-cu ildə borc məbləğinin cavabdehin onun əmlakı hesabına tutulması barədə məhkəmədə iddia qaldırılmışdır. Əgər bildirişin göndərilmə tarixi 10 iyun 2009-cu ildən hesab edilərsə onda bildirişin göndərildiyi gündən iddia qaldırılan günə kimi cəmi 22 gün edir ki, bu da qanunda nəzərdə tutulan 90 gündən bir neçə dəfə azdır.

DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsi iddia ərizəsində “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 14-cü maddəsinə əsasən məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların tutulması və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sərəncamının banka və ya digər kredit təşkilatlarına daxil olduğu gündən 90 gün ərzində ödənilmədikdə sərəncamın geri qaytarıldığı və həmin borca görə sərəncamın bir daha icraya qəbul edilmədiyi, həmin borcların və maliyyə sanksiyalarının sığorta edəndən məhkəmə qaydasında alınmalı olmasını, nümayəndəsi isə məhkəmə iclasında cavabdehin bank hesablarına sərəncam qoyulduğunu göstərsə də iddiaçı məhkəməyə bunu təsdiq edən heç bir sənəd təqdim etməmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 150.0 və 150.0.7-ci maddələrinə əsasən iddia ərizəsinə müqavilə ilə və ya həmin kateqoriya mübahisələr üçün qanunda bu nəzərdə tutulmuşsa, cavabdehlə mübahisənin məhkəməyə qədər və ya pretenziya qaydasında nizama salınmasına riayət edilməsini təsdiq edən sənəd əlavə edilməlidir.

Həmin Məcəllənin 152.1 və 152.1.6-cı maddələrinə əsasən müqavilə ilə və ya həmin kateqoriya işlər üçün qanunla nəzərdə tutulmuşsa, iddiaçı cavabdehlə mübahisənin məhkəməyə qədər (pretenziya) nizama salınmasına riayət edilməsinə dair sənəd təqdim etmədikdə hakim iddia ərizəsini və ona əlavə edilmiş sənədləri geri qaytarır.

Lakin birinci instansiya məhkəməsi qanunun həmin tələblərini pozaraq iddiaçı tərəfindən göstərilən sənədlər iddia ərizəsinə əlavə edilmədiyi halda iddia ərizəsini icraata qəbul etmişdir.

Bundan başqa MPM-nin 259.0 və 259.0.1-ci maddələrinə əsasən məhkəməyə müraciət etmiş iddiaçı işin qabaqcadan məhkəmədən kənar həll edilməsi barəsində müəyyən kateqoriyadan olan işlər üçün qanunla müəyyən edilmiş, yaxud tərəflər arasında müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş qaydaya əməl etməmişsə və bu qaydanı tətbiq etmək imkanını itirməmişsə məhkəmə iddia ərizəsini baxılmamış saxlayır.

Lakin birinci instansiya məhkəməsi iddia ərizəsini qəbul etdikdən sonra həmin maddənin tələblərini də pozaraq ərizəni baxılmamış saxlamaq əvəzinə bunu etməmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 372.1-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə, işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır.

Həmin Məcəllənin 384.0 və 384.0.4-cü maddələrinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməni tamamilə və ya qismən ləğv edə bilər, iş üzrə icraata xitam verə və yaxud ərizəni baxılmamış saxlaya bilər.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi qanunun həmin tələblərini pozaraq birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini ləğv edib iddia ərizəsini baxılmamış saxlamalı olduğu halda qətnaməni qüvvədə saxlamaqla özü də həmin qanunsuzluqları təkrar etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 417.1 və 417.1.5-ci maddələrinə əsasən kassasiya

hüquqi mövqeyi ondan ibarət olmuşdur ki, hazırda apellyasiya baxışında həmin qərarın qanuniliyi və əsaslılığı barədə CPM-nin 451-ci maddəsində nəzərdə tutulan qərarlardan biri qəbul edilə bilməz.

Lakin məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, qanuni qüvvəyə minməmiş birinci instansiya məhkəməsinin qərarına (o cümlədən hökmə) apellyasiya qaydasında yenidən baxılmasına məhkəmə səhvlərinin düzəldilməsinin vasitəsi kimi baxılmalıdır. Bu növ icraatda məhkəməyə qədər və ya birinci məhkəmə araşdırması zamanı işin hallarının hərtərəfli və tam araşdırılmasına, törədilmiş cinayət əməlinə lazımi cinayət hüquqi qiymətin verilməsinə və cinayət prosesinin iştirakçılarının hüquqlarının təmin edilməsinə təsir etmiş və ya təsir edə biləcək qanun pozuntusu aşkarlanaraq aradan qaldırılır. Bu isə yuxarı məhkəməyə imkan yaradır ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən qəbul olunmuş qanunsuz və ya əsassız hökmü (qərarı) ləğv etsin və ya dəyişdirsin. Bununla da qəsdən və ya yanlışlıq üzündən edilmiş pozuntuların nəticəsində yaranan məhkəmə səhvləri düzəldilmiş olur və bu səhvlərin ağır nəticələrinin qarşısı vaxtında alınır.

Xüsusilə qeyd olunmuşdur ki, apellyasiya icraatı məhz qanuni qüvvəyə minməmiş yekun qərarın qanuniliyinin və əsaslılığının tam və ya qismən yoxlanılması yolu ilə həmin qərarın işin faktiki hallarına cinayət və cinayət prosesual qanunvericiliyin tələblərinə uyğunluğu baxımından yenidən araşdırılmasını nəzərdə tutur. Apellyasiya instansiya məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi çıxış edərək işə təkrarən mahiyyəti üzrə baxmaq, birinci instansiya məhkəməsinin yekun qərarını qüvvədə saxlamaq onu dəyişdirmək və ya ləğv edərək əvəzinə yeni qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malikdir (CPM-nin 398-ci maddəsi). Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünün dəyişdirilməsini və ya ləğv olunaraq əvəzinə yeni qərar qəbul edilməsini yalnız qanunla müəyyən olunmuş cinayət prosesinin iştirakçıları tələb etməli olsa da, prosesual qanun apellyasiya instansiya məhkəməsinin üzərinə apellyasiya icraatı zamanı apellyasiya müraciətinin dəlillərindən

asılı olmayaraq birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət və cinayət prosesual qanunvericiliyin tələblərinə riayət olunmasının yoxlanılması vəzifələrini qoyur (CPM-nin 397.2-ci maddəsi). Bu vəzifə təkcə apellyasiya icraatının deyil, həm də bütövlükdə ədalət mühakiməsinin təbiəti ilə bağlıdır. Həqiqətin müəyyənləşdirilməsi ədalət mühakiməsinin mütləq şərtidir. Təsadüfi deyildir ki, Konstitusiyamıza edilmiş son mühüm dəyişikliklərdən biri məhkəmə icraatında həqiqətin müəyyən olunmasının təmin edilməsini tələb edir (125-ci maddənin VII-hissəsi). Hər bir hakim bu vəzifəni icra etmək üçün ilk əvvəl prosesual tələblərə hökmən riayət olunmasını təmin etməlidir, çünki bu hal cinayət işi üzrə həqiqətin müəyyənləşdirilməsinin və düzgün məhkəmə qərarının qəbul olunmasının mühüm şərtidir. Prosesual təminatlar isə həqiqətə nail olmaq üçün lazımi şərait yaradır. Eynilə də cinayət işi üzrə araşdırmanın predmetini təşkil edən hadisənin əhəmiyyətli halları müəyyənləşdirilməmişdirsə və bu hallara münasibətdə cinayət qanununun müddəaları düzgün tətbiq olunmamışdırsa, həmin qərara həqiqi ədalət mühakiməsi aktı kimi baxıla bilməz. Həmin akt ədalətsizliyinə səbəb olmuş məhkəmə səhvləri və ya qanuniliyinə və əsaslılığına təsir etmiş digər hallardan asılı olmayaraq düzəldilməlidir.

Hazırkı iş üzrə apellyasiya şikayətində mübahisələndirilməsə də məhkəmə kollegiyası yuxarıda şərh edilən CPM-nin 397.2-ci maddəsinin göstərişinə uyğun olaraq şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq cinayət və cinayət prosesual qanunvericiliyin tələblərinin tətbiq edilməsinin düzgünlüyünü yoxlayıb hesab etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi yekun qərar çıxararkən CPM-nin 346.1.18-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq əmlak üzərinə qoyulmuş həbsin ləğv edilib-edilməməsini müzakirə edib qiymətləndirməməklə prosesual qanunvericiliyin tələblərini pozmuşdur. Məhkəmə kollegiyası bu məsələ ilə bağlı hüquqi mövqeyini müəyyənləşdirib belə nəticəyə gəlmişdir ki, təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin evi üzərinə həbs qoyulması

barədə qərar cinayət prosessual qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmadığından evin üzərinə qoyulmuş həbs ləğv edilməli, Ağcabədi rayon məhkəməsinin S.Quliyevin məhkum edilməsi barədə 23 noyabr 2009-cu il tarixli hökmü dəyişdirilərək hökmə “Ağcabədi rayon məhkəməsinin 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə təqsirləndirilən şəxs Quliyev Sevindik Novruz oğlunun mülkiyyətində olan Ağcabədi rayon Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsinin üzərinə qoyulmuş həbs ləğv edilsin” müddəası əlavə edilməlidir.

Bundan başqa yuxarıda şərh edildiyi kimi cinayət prosessual qanunvericilik cinayət əməli nəticəsində maddi, mənəvi, fiziki zərərçəkmiş şəxsin həmin zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququnu zərərçəkmişə aid etmişdir. (CPM-nin 87-ci maddəsi). Cinayət əməli nəticəsində zərərçəkmiş şəxs cinayət işinin icraatı zamanı vurulmuş zərərin ödənilməsi barədə iddia vermək hüququna malikdir və belə iddia verildikdə o, mülki iddiaçı kimi tanınmalı (CPM-nin 89-cu maddəsi) və bundan sonra mülki iddianın təmin edilməsi üçün vəsatətlər vermək hüququna malikdir. Həmin CPM-nin 346.1.17-ci maddəsinə müvafiq olaraq məhkəmə yekun qərar qəbul edərkən mülki iddianı kimin mənafeyinə və hansı məbləğdə təmin edilməli olub-olmadığına münasibət bildirməlidir.

İş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, vətəndaş N.Hacıyev hazırki iş üzrə zərərçəkmiş şəxs kimi tanınmada, vurulmuş maddi zərərin ödənilməsi barədə hər hansı bir vəsatət verməmiş, mülki iddia qaldırmamışdır. Lakin yekun məhkəmə qərarı çıxarılarq bu hala qiymət verilməmiş, hər hansı bir tələb olmadan məhkəmə hökmün təsviri əsaslandırıcı hissəsində müzakirə edib qiymətləndirmədən, vurulmuş zərəri münasibət bildirmədən, hökmün nəticə

hissəsində təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevdən 2500 manat məbləğində pulun tutularaq zərərçəkən N.Hacıyevə verilməsini qərara almışdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 188-ci maddəsinə əsasən cinayət işi və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər material üzrə sənədlər və sübutlar buna imkan verərsə, müstəsna hallarda məhkəmə baxışı zamanı şəxs verilmiş mülki iddianın şəxsən müdafiə etmək imkanından məhrum olduqda məhkəmə öz təşəbbüsü ilə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməllə ona vurulmuş ziyanın ödənilməsi barədə qərar qəbul etməyə haqlıdır.

Göründüyü kimi qanunvericilik məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə cinayət əməli nəticəsində vurulmuş zərərin ödənilməsi qaydasını müəyyənləşdirmişdir.

Lakin birinci instansiya məhkəməsi yekun qərar qəbul edərkən hər hansı bir hüquqi əsas olmadan təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevdən 2500 manat məbləğində pulun tutulub zərərçəkən N.Hacıyevə ödənilməsi haqqında qərar qəbul etməklə təqsirləndirilən şəxsi əlavə məhrumluq səbəb olan cəzaya məruz qoymaqla hüquqlarını kobud şəkildə pozmuşdur. Ona görə də məhkəmə kollegiyası həmin hissənin hökmdən çıxarılmasını məqsədə müvafiq hesab etmişdir.

Şərh olunanlara əsasən məhkəmə kollegiyası apellyasiya şikayətini təmin etməmiş, hökmdən “S.Quliyevdən 2500 manat məbləğində pul tutularaq zərərçəkən N.Hacıyevə ödənilsin” müddəasını çıxardıb hökmə “Ağcabədi rayon məhkəməsinin 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin mülkiyyətində olan Ağcabədi rayon Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsinin üzərinə qoyulmuş həbs ləğv edilsin” müddəasını əlavə etməklə hökmü dəyişdirmişdir.

idarə etməsi zamanı baş verən sığorta hadisəsi sığorta təminatına daxil deyildir. Həmin hadisə tərəflər üçün sığorta öhdəliyi yaratmır. Buna görə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nın 30 oktyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilməli və R.V.Kərimovun iddiası təmin edilməməlidir.

Yuxarıda şərh edilənlərə əsasən Ali Məhkəmənin Məhkəmə Kollegiyası cavabdeh

Mübahisənin məhkəməyəqədər həlli qaydasına əməl edilməməsi qətnamənin ləğvinə səbəb olur.

Sumqayıt yerli iqtisad məhkəməsinin 10 sentyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsinin iddiası qismən təmin edilərək, “Azərənəqliyyatvolyotikinti” ATSC-nin 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatardan məcburi dövlət sosial sığorta haqqı üzrə 8494 manat 84 qəpik məbləğində borcun cavabdehin əmlakı hesabına iddiaçının xeyrinə tutulması qət edilmiş, iddia qalan hissədə rədd edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə kollegiyasının 17 dekabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə Sumqayıt yerli iqtisad məhkəməsinin 10 sentyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək, yeni qətnamə qəbul edilmiş, Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsinin iddiası qismən təmin edilərək, “Azərənəqliyyatvolyotikinti” ATSC-nin 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatardan məcburi dövlət sosial sığorta haqqı üzrə 27703 manat məbləğində borcun iddiaçının xeyrinə tutulması qət edilmiş, iddia tələbi borcun cavabdehin əmlakı hesabına tutulması hissəsində rədd edilmişdir.

İddiaçı Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsi cavabdeh “Azərənəqliyyatvolyotikinti” ATSC-nin 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatari üçün 1 aprel 2009-cu il tarixə 27703 manat məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borc hesablamış və həmin borc məbləğinin Azərbaycan Respublikası DSMF-nin Abşeron rayon Şöbəsinin xeyrinə tutulmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

“Bakı Sığorta” ASC-nin kassasiya şikayətini təmin edib, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nın həmin iş üzrə 30 oktyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsini ləğv edərək, iddiaçı R.Kərimovun cavabdeh “Bakı Sığorta” ASC-nə qarşı sığorta ödəncinin verilməsi barədə iddiasını təmin etməmişdir.

Cavabdeh “Azərənəqliyyatvolyotikinti” ATSC-nin 518 sayılı Tikinti Quraşdırma Qatari Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə kollegiyasının 17 dekabr 2009-cu il tarixli qətnaməsindən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasına verdiyi kassasiya şikayətində məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarını pozduğunu göstərib, qətnamənin ləğv edilməsini xahiş edir.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarını pozmuşdur.

Belə ki, “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 14-cü maddəsinə əsasən sığortaedən məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını bu qanunla müəyyən edilmiş müddətdə ödəmədikdə, məcburi dövlət sosial sığorta sahəsində idarəetməni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı bu qanuna müvafiq olaraq hesablanmış və ya yenidən hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının 5 gün müddətində ödənilməsinə dair sığortaedənə bildiriş göndərir. Məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borclar və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sərəncamın banka və ya digər kredit təşkilatına daxil olduğu gündən 90 gün ərzində ödənilmədikdə, sərəncam geri qaytarılır və həmin borca görə sərəncam bir daha icraya qəbul edilmir, həmin borclar və maliyyə sanksiyaları sığorta edəndən məhkəmə qaydasında alınır.

mülkiyyətində olan “Mercedes Benz 240” markalı 10 VZ 711 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobilinin sığortası barədə müqavilə bağlanmışdır. Həmin müqavilədə sığorta məbləği 15 000 manat, sığorta haqqı 678 manat müəyyən olunmuşdur. 16 fevral 2009-cu il tarixdə saat 19.00 radələrində “Bakı - Qazax - Gürcüstan” yolunun 63,5 kv.m-də avtomobilin qabaq şininin partlaması nəticəsində yol-nəqliyyat hadisəsi baş vermişdir. Yol nəqliyyat hadisəsi baş verdikdə maşını sığortalı R.V.Kərimov deyil, onun yanında olan qohumu X.N.Abbasov idarə etmişdir. Sığorta ödəncini ödəməkdən imtina edən “Bakı Sığorta” ASC öz imtinasını sığorta müqaviləsinin tərkib hissəsi hesab olunan “Nəqliyyat vasitələrinin (kasko) sığortası Qaydaları”nın 3.12-ci bəndi ilə, yəni sığortalanmış avtomobilin sığorta şəhadətnaməsində qeyd olunmayan X.N.Abbasov tərəfindən idarə edilməsi dəlili ilə əsaslandırmışdır.

Iddiaçı R.V.Kərimovun iddiasını qismən -11 695 manat məbləğində təmin edən Səbail rayon məhkəməsi və sığorta ödəncini 10 609 manat müəyyən edən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MIÜK-sı öz qətnamələrini sığorta hadisəsinin iddiasının qəsdli və yaxud kobud ehtiyatsızlığı nəticəsində baş verməməsi, sığortaçının sığorta hadisəsinin baş verməsinə görə öhdəliyini yerinə yetirməyə borclu olması dəlilləri ilə əsaslandırmışdır.

Məhkəmə Kollegiyası hesab edib ki, aşağı instansiyaya məhkəmələri tərəflərin tələb və etirazlarına düzgün hüquqi qiymət verməyib, maddi hüquq normalarını səhv tətbiq etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 883.1-cü maddəsinə görə sığorta müqaviləsi sığortalının müəyyən sığorta haqqı ödəməsi müqabilində sığorta obyektinin məruz qala biləcəyi risklərlə bağlı itkilərin, dəyən zərərin əvəzinin və ya razılaşdırılan pul məbləğinin müəyyən bir hadisənin baş verməsi əsasında ödənilməsinin sığortaçı tərəfindən öhdəlik kimi götürməsi şərtlərinin təsbit edildiyi razılaşmadır. Həmin Məcəllənin 922.2-ci maddəsinə əsasən sığorta hadisəsi hesab edilən hadisələr və hallar icbari sığorta üzrə

icbari sığorta qanunvericiliyində, könüllü sığorta işləri üzrə isə tərəflərin razılaşması əsasında sığorta müqaviləsində müəyyən edilir.

Sığortalı R.V.Kərimov ilə “Bakı Sığorta” ASC arasında bağlanmış sığorta müqaviləsi ilə əlaqədar “Nəqliyyat vasitələrinin kompleks sığortası Şəhadətnaməsi”ndən görünür ki, həmin şəhadətnaməyə əsasən sığortalanmış “Mercedes Benz 240” markalı 10 VZ 711 dövlət nömrə nişanlı avtomobili idarə etmək hüququna Kərimov Ruslan Vaqif oğlu və Abbasov Sadiq Namus oğlu malik olmuşlar. Göstərilən şəhadətnamədə əks etdirilərək tərəflər belə razılığa gəliblər ki, şəhadətnaməyə əsasən səlahiyyəti olmayan şəxs tərəfindən idarə edilən zaman baş verən zərərlər sığorta təminatına daxil deyildir.

Tərəflərin izahatlarından mübahisəsiz məlum olur ki, iddiaçı R.V.Kərimovun mülkiyyətində olan “Mercedes Benz 240” markalı 10 VZ 711 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobili 16 fevral 2009-cu il tarixdə saat 19.00 radələrində Bakı-Qazax Gürcüstan yolunun 63,5 km-də qəzaya uğramışdır. Həmin avtomobil qəzaya uğrayan zaman avtomobili R.V.Kərimov deyil, qohumu X.N.Abbasov idarə etmişdir. Səbail rayon məhkəməsi iddiaçı R.V.Kərimovun iddiasını təmin etdikdə işin bu halını nəzərə almamış, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MIÜK-sı isə “Bakı Sığorta” ASC-nin apellyasiya şikayətinin dəlillərinə hüquqi qiymət vermədən Səbail rayon məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirərək sığorta ödəncini azaltmışdır.

Azərbaycan Respublikası MM-nin 14.2.1-ci maddəsinə əsasən mülki hüquqi müqavilələr və başqa əqdlər mülki hüquq və vəzifələrin əmələ gəlmə əsası kimi müəyyən olunmuşdur. Bu baxımdan tərəflər arasında bağlanmış və MIB -3144/08 sayılı şəhadətnamə ilə rəsmiləşdirilən sığorta müqaviləsinin şərtləri onlar arasında əmələ gəlmiş münasibətin hüquqi əsasları kimi qiymətləndirilir. Belə ki, MIB-3144/08 sayılı sığorta şəhadətnaməsində sığortalanmış avtomobili idarə etmək hüququ olan şəxslərin siyahısında X.N.Abbasovun adı göstərilmədiyinə görə, onun həmin avtomobili

Məhkəmədə təqsirin formasının dəyişdirilməsi, xüsusilə də ehtiyatsızlıqla törədilən cinayətin qəsdən törədilən cinayətlə əvəzlənməsi CPM-in 318.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından ciddi prosesual pozuntudur.

Bakı şəhəri, Xətai rayon məhkəməsinin 26 oktyabr 2009-cu il tarixli hökmünə əsasən S.S.Bağırılı Azərbaycan Respublikası CM-in 142.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək 1 il müddətinə həkimlik fəaliyyəti ilə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə 2 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, Azərbaycan Respublikası CM-in 70-ci maddəsinə əsasən ona təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzası şərti hesab edilərək 2 il sınaq müddəti təyin edilmişdir.

S.S.Bağırılı aşağı instansiyaya məhkəmələrin qərarına əsasən ona görə ki, təqsirli bilinərək məhkum edilmişdir ki, o, Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin poliklinikasında həkim-okulist vəzifəsində işləyərkən, vəzifəli şəxs olmaqla işinə laqeyd münasibəti öz xidməti vəzifəsini lazımı qaydada yerinə yetirməyərək 12 noyabr 2008-ci il tarixdə saat 15:30 radələrində poliklinikaya müraciət etmiş məktəbin 2-ci tabor 6-cı bölüyünün kursantı R.Y.Qarayevin onun ixtisasına aid olmayan ürək ağrılarından şikayət etməsinə və bununla əlaqədar müvafiq ixtisaslı həkim tərəfindən müayinə olunmaq istəməsinə baxmayaraq onun hüquq və qanuni mənafelərinə zərər vuraraq, cinayətkarcasına özünəgüvənmə nəticəsində təkid edərək sonuncunu müayinə etmiş, müayinə zamanı kursant R.Y.Qarayev ona ürəyində olan ağrılardan şikayət etmiş, lakin o, Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Tibbi Təminatına Rəhbərliyinin 815 və 816-cı maddələrinin tələblərini pozaraq ambulator qaydada qəbul etmiş xəstə R.Y.Qarayevi müayinə edən zaman onun şikayətlərini dinləsə də, sonuncunun xəstəlik və həyat anamnezini öyrənməmiş, hərtərəfli obyektiv müayinədən keçirməmiş, xəstənin müayinəsi zamanı tələb olunan funksional müayinələrin keçirilməsini təmin etməmiş, sonuncunu müvafiq ixtisası olan həkimə göndərməmiş, kursant R.Y.Qarayevə ürək nahiyəsində olan ağrıların soyuqdəymə ilə əlaqədar olmasını bildirmiş, sonuncu həkim olduğu üçün ona inanaraq bundan sonra bir

daha poliklinikaya müayinə olunması üçün müraciət etməmiş, bununla əlaqədar R.Y.Qarayevin ürəyinin ExoKQ müayinəsi təmin edilmədiyindən sonuncuda olan hipertrofik kardiomiopatiya xəstəliyi aşkar olunmadığı üçün fiziki gərginliklərdən azad olunmamış və nəticədə 24 noyabr 2008-ci il tarixdə saat 14:00 radələrində idman dərində fiziki gərginlik fonunda kursant R.Y.Qarayev ölmüşdür.

Məhkəmənin həmin hökmündən məhkum tərəfindən apellyasiya şikayəti verilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 28 dekabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə (apellyasiya şikayəti təmin edilmədən, Bakı şəhəri, Xətai rayon məhkəməsinin 26 oktyabr 2009-cu il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyaya məhkəməsinin yuxarıda qeyd edilən qərarından məhkumun müdafiəçisi Bakı şəhəri, 02 sayılı Hüquq Məsləhətxanasının vəkili Aslanov Tofiq Hümət oğlu tərəfindən kassasiya şikayəti verilmişdir. Kassasiya şikayətində Bakı şəhəri, Xətai rayon məhkəməsinin 26 oktyabr 2009-cu il tarixli hökmünün və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 28 dekabr 2009-cu il tarixli qərarının ləğv edilməsi, məhkum Bağırılı Səbuhi barəsində cinayət təqibinə xitam verilməsinə dair qərar qəbul edilməsi xahiş olunur.

Müdafiəçi məhkum S.Bağırılı barəsində qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarını qanunsuz və əsassız hesab edir. Kassasiya şikayətində R.Qarayevin ölüm faktının ibtidai istintaq zamanı və Xətai rayon məhkəməsindəki məhkəmə baxışında tam, obyektiv, ədalətli araşdırılmaması, həmçinin iş üzrə şahid ifadələrinin qiymətləndirilməsi, bundan başqa R.Qarayevin S.Bağırılı tərəfindən 12 noyabr 2008-ci il pasiyent qismində qəbulunun səbəbləri və qəbulun vaxtı mübahisələndirilir. Hesab edilir ki, S.Bağırılı tərəfindən heç bir cinayət hadisəsi törədilməmiş, onun əməlində heç bir cinayət tərkibi olmamışdır. Belə ki, ibtida istintaq orqanı R.Qarayevin ölüm faktını tam, obyektiv, ədalətli surətdə araşdırmaq

əvəzinə Səbuhi Bağırının mərhumu 12 noyabr 2008-ci il tarixdə pasiyent qismində qəbul edilmiş olması faktından öz mənafeyi, cinayət işinin birtəhər məhkəməyə ötürülməsi üçün istifadə etməyə çalışıb. Həm ibtidai istintaq orqanı, həm də məhkəmələr S.Bağırılıya qarşı ittihamı təsdiq etmək üçün zərərçəkmişin hüquqi varisi Z.Qarayevin, kursantlar M.İsaqovun və T.Abdullayevin izahat və ifadələrinə əsaslanmaq istəmiş, lakin bu vaxt həmin ifadələrin işdə olan hər üç məhkəmə tibbi ekspertizasının nəticələri ilə təkzib olunduğunu nəzərə almamışdır.

İş üzrə şahid qismində ifadə vermiş M.İsaqovun 12 noyabr 2008-ci il tarixdə saat 15:30 radələrində Səbuhi Bağırılı tərəfindən qəbul edilmiş olduğu göstərilir. Halbuki onun ifadəsi ilə yanaşı, məhkəmə iclaslarında araşdırılıb təsdiqini tapmış qəbul qaydalarına görə M.İsaqov, R.Qarayev və T.Abdullayev poliklinikaya gəlmiş olduğu halda xəstələrin qeydiyyatı barədə bölüyün kitabı poliklinikanın inzibati binasına daxil olan kimi giriş hissədə yerləşən qeydiyyat otağına təqdim edilməli, xəstə qeydiyyat otağındakı ambulator xəstələrin qeydiyyat kitabında qeyd olunmalı, fərdi tibbi kitabça tapılmalı, həmin kitabçada tarix və qeydiyyat nömrəsi qoyularaq xəstə şikayətinə uyğun ixtisas həkiminə göndərilməli idi. Müdafiəçi qeyd edir ki, həmin vaxt poliklinikanın qeydiyyat otağı işlək vəziyyətində olmuşdur.

Həmçinin qeyd edilir ki, şahidlərin ifadələri kifayət qədər ziddiyyətli olmaqla şübhə doğurur. Göstərilir ki, 12 noyabr 2008-ci il tarixdən əvvəl və ondan sonra R.Qarayevin sağlamlıq vəziyyəti üzrə heç bir şikayəti olmamışdır. Ekspertiza rəyində birmənalı olaraq göstərilir ki, mərhum R.Qarayev fiziki gərginliklərdən azad olunsaydı, ölümün qarşısı alınmışdı.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət işləri üzrə məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini iş materialları ilə əlaqəli şəkildə araşdırıb, apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və məhkuma bəraət verilməsi barədə məhkumun müdafiəçisinin və məhkumun, kassasiya şikayətinin təmin edilməməsi və apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarının dəyişdirilmədən saxlanması barədə dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyərək hesab edir ki, aşağıdakılara

əsasən kassasiya şikayəti təmin edilməli, S.Bağırılına əməlinə cinayət tərkibi olmadığından onun barəsində olan cinayət işinə bəraətverici əsaslarla xitam verilməlidir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Qeyd olunan maddədən göründüyü kimi, sübutların mahiyyəti üzrə araşdırılması, mötəbərliyi, kifayətliliyi, cinayət faktının müəyyən edilməsi kimi məsələlərin həlli qanunla kassasiya instansiyası məhkəməsinin deyil, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Bundan başqa, göstərilən normanın tələblərinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyaları məhkəmələrindən fərqli olaraq hər-hansı bir faktın baş verib-verməməsini müəyyən etmir və yalnız həmin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş hallara əsasən cinayət və cinayət-prosessual qanunları normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi məsələlərinə öz münasibətini bildirir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 145.1-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməli və cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

Bundan başqa, CPM-nin 145.2-ci maddəsində müəyyən edilmişdir ki, ittihamın sübut olunmasında şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 351.2-ci maddəsinə görə ittiham hökmü ehtimallara əsaslanma bilməz və yalnız məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin təqsiri sübuta yetirildiyi halda çıxarılır.

Bağırılına təqsirli bilindiği Cinayət Məcəlləsinin 142.3-cü maddəsinin dispozisiyasından görünür ki, burada təsbit olunan cinayət tərkibi təqsirin qarışıq formasını ehtiva edir: üzrlü səbəblər olmadan xəstəyə tibbi yardımın göstərilməməsində ifadə olunan hərəkətsizliyə münasibətdə tibb işçisinin qəddi,

olmaqla cavabdeh "Bakı Sığorta" ASC-də sığortalamışdır. 16 fevral 2009-cu il tarixdə Bakı-Qazax yolunda maşını idarə edən zaman səhhətinin pisləşməsi ilə əlaqədar avtomobilin idarə edilməsini onun yanında olan qohumu X.N.Abbasova həvalə etmişdir. X.N.Abbasov avtomobili idarə edən zaman avtomobilin qabaq şininin partlaması nəticəsində qəza baş vermişdir. O, baş vermiş sığorta hadisəsi ilə əlaqədar dərhal "Bakı Sığorta" ASC-yə məlumat vermişdir. Sığorta təşkilatının nümayəndələri maşına dəymiş zərərin miqdarını müəyyənləşdirmək üçün ekspertlər göndərəcəklərini bildirsələr də hadisə yerinə heç kim gəlməmişdir. O, 19 fevral 2009-cu il tarixdə sığorta ödəncinin verilməsi barədə "Bakı Sığorta" ASC-yə müraciət etmişdir. "Bakı Sığorta" ASC 06 aprel 2009-cu il tarixli məktubla ona rədd cavabı vermişdir. "Bakı Sığorta" ASC sığorta ödəncini verməkdən imtinasını avtomobilin X.N.Abbasov tərəfindən idarə edilən zaman qəzaya uğraması, sığorta müqaviləsində onu avtomobili idarə edən şəxs kimi göstərilməməsi dəlili ilə əsaslandırmışdır. Bu dəlil sığorta qanunvericiliyinə və onlar arasında bağlanmış sığorta müqaviləsinin məzmununa uyğun olmadığına görə sığorta ödəncinin verilməsi barədə iddiasının rədd edilməsi üçün əsas deyildir.

Cavabdeh "Bakı Sığorta" ASC kassasiya şikayətində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nin 30 oktyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini və işi yeni apellyasiya baxışına göndərmədən R.V.Kərimovun iddiasının təmin edilməməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər. O, kassasiya şikayətini Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-da həmin işə baxıldıqda maddi qanun pozuntularına yol verilməsi dəlilləri ilə əsaslandırmışlar.

"Bakı Sığorta" ASC kassasiya şikayətində bildirmişdir ki, 09 sentyabr 2008-ci il tarixdə onlarla iddiaçı R.V.Kərimov arasında "Mercedes Benz 240" markalı 10 VZ 711 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobilinin sığortalanması barədə müqavilə bağlanmışdır. MIB-3144/08 sayılı sığorta şəhadətnaməsinə əsasən nəqliyyat vasitəsini idarə edənlər R.V.Kərimov və S.N.Abbasov müəyyən edilmişdir. 19 fevral

2009-cu il tarixdə sığortalı R.V.Kərimov onlara müraciət edib 16 fevral 2009-cu ildə sığortaladıqları avtomobilin X.N.Abbasov tərəfindən idarə edilən zaman 16 fevral 2009-cu il tarixdə qəzaya uğradığını bildirib, ona sığorta ödəncinin verilməsini xahiş etmişdir. Onlar arasında bağlanmış sığorta müqaviləsinin tərkib hissəsini təşkil edən "Nəqliyyat vasitələrinin (kasko) sığortası Qaydaları"nın 3.12-ci bəndinə əsasən nəqliyyat vasitəsi qanunvericiliyə və sığorta şəhadətnaməsinə əsasən səlahiyyəti olmayan şəxs tərəfindən idarə olunduğu zaman dəyən zərərlər sığorta təminatına daxil deyildir. Sığorta şəhadətnaməsində X.N.Abbasov avtomobili idarə etməyə səlahiyyətli olan şəxslər sırasında nəzərdə tutulmadığına görə onun tərəfindən maşının idarə edilməsi zamanı dəymiş ziyana görə onlar məsuliyyət daşıyırlar. Aşağı instansiya məhkəmələri öhdəlik və sığorta qanunvericiliyini, habelə onlar arasında bağlanmış sığorta müqaviləsinin şərtlərini pozaraq onlardan iddiaçı R.V.Kərimovun xeyrinə sığorta ödənci tutmuşlar. Baş vermiş yol - nəqliyyat hadisəsi sığorta hadisəsi kimi hüquqi əhəmiyyət kəsb etmədiyinə görə onun nəticələri sığorta ödəncinin əsası kimi qiymətləndirilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır. Həmin Məcəllənin 417.1.4-cü maddəsinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və ya qəraradını tamamilə yaxud qismən ləğv edib, müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edə bilər. Göstərilən Məcəllənin 417.2-ci maddəsinə əsasən həmin Məcəllənin 417.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərar yalnız o halda qəbul edilir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi hüquq normaları pozulmuş və ya düzgün tətbiq edilməmiş olsun.

İş materiallarından görünür ki, 09 sentyabr 2008-ci il tarixdə "Bakı Sığorta" ASC ilə iddiaçı R.V.Kərimov arasında onun

Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin tətbiq edilməli olmasını göstərməsinə baxmayaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yenidən işə baxarkən qeyd olunan göstərişə əməl etməmişdir.

Halbuki, Azərbaycan Respublikası MPM-nin 420-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyasında işə baxan məhkəmənin qərarında şərh edilən göstərişlər həmin işə yenidən baxan məhkəmə üçün məcburidir.

Beləliklə, kassasiya qaydasında işə baxmış məhkəmə kollegiyası yuxarıda göstərilən maddi hüquq normalarını və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun qərarında şərh edilmiş müddəaları rəhbər tutaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqində səhvə yol vermiş, düzgün hüquqi nəticəyə gəlməmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə görə maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Həmin Məcəllənin 417.1.4-cü maddəsinə əsasən kassasiya məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin

qətnamə və ya qərarını tamamilə, yaxud qismən ləğv edib apellyasiya instansiyası məhkəməsinə müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edə bilər.

İşin yuxarıda şərh olunan hallarını müzakirə edən kassasiya instansiyası məhkəməsi nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı iş üzrə mübahisəli hüquq münasibətini tənzimləyən maddi hüquq normalarını düzgün tətbiq etməmiş, nəticədə iddianın mənzilə köçürülmə və yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun tanınması hissəsinin rədd edilməsi barədə qanunsuz qətnamə çıxarmışdır.

Ona görə də, kassasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası MPM-nin 417.1.4-cü maddəsinə əsasən iddiaçı O. Məmmədovanın kassasiya şikayətini qismən təmin edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın bu iş üzrə 08 aprel 2009-cu il tarixli qətnaməsini qismən ləğv etmiş və iddiaçı O. Məmmədovanın iddiasını qismən təmin edərək onun azyaşlı uşağı ilə birlikdə cavabdeh A.Məmmədovun mülkiyyətində olan Bakı şəhərindəki mənzilinə köçürülməsi və həmin mənzilin yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun tanınması, qətnamənin qalan hissəsinin dəyişdirilmədən saxlanması barədə yeni qərar qəbul etmişdir.

Sığorta şəhadətnaməsində adı göstərilməyən şəxs tərəfindən nəqliyyat vasitəsi idarə edilən zaman baş vermiş sığorta hadisəsi ilə əlaqədar zərər sığorta təminatına daxil deyildir.

Bakı şəhəri Səbail rayon məhkəməsinin 25 iyun 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.V.Kərimovun cavabdeh "Bakı Sığorta" ASC-yə qarşı iddiası qismən təmin edilərək, "Bakı Sığorta" ASC-dən 11695 manat məbləğində sığorta ödəncinin alınması R.N.Kərimova verilməsi qətdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nın 30 oktyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə Səbail rayon məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilib, R.V.Kərimovun iddiası 10 609 manat məbləğində təmin edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi MİÜMK-nın 17 mart 2009-cu il

tarixli qərarı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nın qətnaməsi ləğv edilib, R.V.Kərimovun iddiası təmin edilməmişdir.

İş materiallarından görünür ki, R.V.Kərimov "Bakı Sığorta" ASC-yə qarşı Səbail rayon məhkəməsinə iddia qaldıraraq, həmin ASC-dən onun xeyrinə sığorta ödəncinin tutulması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

R.V.Kərimov öz iddiasını bununla əsaslandırılmışdır ki, o, mülkiyyətində olan "Mercedes Benz 240" markalı, 10 VZ 711 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobilini 09 sentyabr 2008-ci il tarixdə sığorta məbləği 15 000 manat, sığorta haqqı 678 manat

nəticəyə (xəstənin ölümünə) münasibətdə isə ehtiyatsızlığı müəyyən olunmalıdır.

Hazırkı iş üzrə həmin halların müəyyən olduğunu Xətai Rayon Məhkəməsinin hökmündən görmək olmur. Əksinə hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində Bağırılıya istinad edilən cinayətin təsvirindən görünür ki, məhkəmə nəinki cinayətin nəticəsinə, hətta hərəkətsizliyə münasibətdə Bağırılıya qəsdini müəyyən etməmiş, bunun da Bağırılıya ehtiyatsızlığı üzündən törənməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir. Birinci instansiya məhkəməsinin bütöv cinayətə şamil etdiyi ifadələr, xüsusilə Bağırılıya hərəkətsizliyini təşkil edən davranış aktlarını, o cümlədən müvafiq ixtisası olan həkimə göndərmədən xəstəyə özünün baxmasını, lazımı tədbirləri həyat keçirməməsini, düzgün diaqnoz qoya və düzgün müalicə təyin edə bilməməsini onun "cinayətkarına özünəgüvənməsinin" nəticəsi kimi təqdim etməsi onu göstərir ki, əslində məhkəmə hökmün təsviri - əsaslandırıcı hissəsində təqsirin qarışıq formasını nəzərdə tutan cinayəti deyil, müstəsna olaraq ehtiyatsızlıqla törədilən əməli təsvir etmişdir.

Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə CM-in 142.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin mövcudluğunu şərtləndirən zəruri əlaməti – Səbuhi Bağırılıya ona müraciət edən zərərçəkənin ürək xəstəsi olduğunu bilməsini və bunu bilə-bilə ona köməklik göstərməməsini, yəni qəsdən hərəkətsizliyə yol verməsini müəyyən etməmişdir.

Bu hal ondan irəli gəlir ki, Xətai Rayon Məhkəməsi S.Bağırılıya vəzifəli şəxs hesab etmədiyi üçün, ibtidai istintaq orqanı tərəfindən S.Bağırılıya qarşı irəli sürülmüş ittihamı Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 314.2-ci maddəsindən 142.3-cü maddəsinə dəyişmiş, lakin bu zaman nəzərdən qaçırmışdır ki, həmin əməllər digər əlamətlərlə yanaşı, həm də cinayət tərkibinin subyektiv tərəfinə görə fərqlənirlər – əgər CM-in 142.3-cü maddəsi əməlin özünün (hərəkətsizliyin) qəsdən törədilməsini tələb edirsə, CM-in 314.2-ci maddəsində təsbit olunan əməl müstəsna olaraq ehtiyatsızlıqla törədilən cinayətdir. Məhkəmə sözügedən cinayət tərkibləri arasında olan bu fərqi görmədiyi üçün, ittihamı dəyişərək S.Bağırılıya əməlini eyni ifadələrlə təsvir etmiş, yəni tövsifin dəyişməsinə baxmayaraq, cinayət əməlini əvvəlki qaydada, yəni CM-in 314.2-ci

maddəsinin nəzərdə tutduğu ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayət kimi göstərmişdir.

Maraqlıdır ki, tövsifin dəyişməsinə məhkəmənin S.Bağırılıya vəzifəli şəxs kimi qəbul etməməsi səbəb olsa da, məhkəmə yeni cinayəti təsvir edərkən hətta həmin əlaməti, yəni S.Bağırılıya vəzifəli şəxs olmasını fabulada saxlamışdır.

Bir sözlə, birinci instansiya məhkəməsi S.Bağırılıya Cinayət Qanununun bir maddəsi ilə təqsirli bilib məhkum etdiyi halda, hökmdə onun törətdiyi əməl qismində tamamilə başqa bir cinayət-hüquq normasının nəzərdə tutduğu cinayət tərkibini təsvir etmişdir.

Cinayət Məcəlləsinin 142.3-cü maddəsində göstərilən cinayət tərkibi üçün daha bir zəruri əlamət zərərli nəticənin (zərərçəkənin ölümünün) təqsirkar şəxsin hərəkətsizliyindən törəməsi, yəni onun hərəkətsizliyi ilə səbəbli əlaqədə olmasıdır.

Cinayət-hüquqi anlamda zərərli nəticənin cinayət əməli ilə əlaqələndirilməsi üçün kriminal davranış aktının həmin nəticəyə sadəcə şərait yaratması, bu cür şərait yaradan hallardan biri olması kifayət deyil. Cinayət əməli zərərli nəticənin zəruri şərti, yəni birbaşa həmin nəticəni doğuran hal kimi çıxış etməlidir. Əməl özü-özlüyündə zərərli nəticəni doğurmalı, onu labüd etməlidir. Əgər zərərli nəticə bilavasitə əməldən törəmirsə və onun meydana gəlməsi təqsirləndirilən şəxsin iradəsindən asılı olmayan hansısa başqa amillərlə şərtləndirilsə, bu halda əməllə nəticə arasında Cinayət Qanununun tələb etdiyi zəruri əlaqə qırılır və zərərli nəticə kriminal əməldən törəyən hal kimi çıxış etmir. Bu cür vəziyyətlərdə məhz cinayət əməlinin zərərli nəticəyə səbəb olduğunu söyləmək mümkün deyil.

Hazırkı işin materiallarından, o cümlədən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən mötəbərliyi və düzgünlüyü inkar olunmayan məhkəmə-tibbi ekspertizaların rəylərindən isə görünür ki, zərərçəkən hələ Ali Hərbi Məktəbə qəbul olunana qədər ağır fiziki hərəkətləri istisna edən ürək xəstəliyinə mübtəla olmuşdur. S.Bağırılıya müraciət etdiyi günə qədər R.Y.Qarayev həmin xəstəliyə rəğmən uzun müddət fiziki cəhətdən ağır fəaliyyətlə məşğul olmuş – hərbi təlim keçmişdir. Həmin dövrdə onun vəziyyətinin pisləşdiyini, xəstəliyinin kəskinləşdiyini və bununla əlaqədar həkimə müraciət etdiyini göstərən hallar müəyyən edilməmişdir.

İş üzrə müəyyən olunan heç bir hal ixtisasca okulist olan S.Bağırlyaya müraciət etdiyi məqamda da R.Qarayev ürək xəstəliyi ilə əlaqədar təcili tibbi yardımın tələb olunduğunu və Bağırlyanın da bunu gördüyünü təsdiq etmir.

İşin bütün materialları onu göstərir ki, Bağırlyaya müraciət etdiyi gündən sonra da R.Qarayev hərbi təhsilini əvvəlki qaydada davam etdirmiş, o cümlədən fiziki təlimlə məşğul olmuşdur. Bu müddətdə Qarayev səhhəti ilə əlaqədar nə komandirlərinə, nə də ki, müvafiq ixtisası olan həkimlərə müraciət etməmişdir. Hökmdə həmin hal Qarayevin Bağırlyaya müraciət etməsi və onun təyin etdiyi yanlış diaqnoza (soyuqdəymə) inanması ilə əlaqələndirilsə də, bu adi mülahizədən başqa bir şey deyil, çünki hər hansı bir sübuta əsaslanmır. Adi məntiqə görə, şəxsin həkimə müraciət etməsini səhhəti ilə bağlı ona əvvəl deyilən fikirlər yox, real vəziyyəti, özünü nə cür hiss etməsi şərtləndirməlidir. Qarayevin göstərilən müddət ərzində yenidən həkimə və yaxud komandirlərinə müraciət etməməsi, onun vəziyyətindən, yəni özünün təcili tibbi yardıma ehtiyac duymamasından irəli gələn haldır.

Məhkəmə tərəfindən R.Qarayevin ölümü ilə bağlı müəyyən edilən faktiki hal ondan ibarətdir o, 24 noyabr 2009-cu ildə saat 14.00-da idman məşğələsinin gedişində fiziki gərginliyin təsirindən ölmüşdür. Bu nəticə mötəbərliyi və düzgünlüyü məhkəmə tərəfindən inkar olunmayan məhkəmə-tibbi ekspertizasının 24 noyabr 2008-ci il tarixli 4 nömrəli rəyindən irəli gəlir.

Həmin hallar, yəni 12 noyabrda Bağırlyanın müayinəsindən sonra 24 noyabrda R.Qarayevin səhhətində pisləşmənin müəyyən olunmaması, 24 noyabrda isə onun ölümünün baş verməsinə məşğələ zamanı yaşadığı fiziki gərginliyin təsir etməsi onu göstərir ki, zərərli nəticəni, yəni R.Qarayevin ölümünü Bağırlyanın hərəkətsizliyi deyil, sonuncunun iradəsindən asılı olmayan başqa hal – zərərçəkənin ölümündən bilavasitə əvvəl keçirdiyi fiziki gərginlik doğurmuşdur. Məhkəmə tərəfindən müəyyən olunmuş hadisələrin axarı onu göstərir ki, 24 noyabr 2009-cu ildə R.Qarayev ağır fiziki təlimlə məşğul olmasaydı həmin vaxt ölümün baş verməsi istisna olunardı. Bu isə o deməkdir ki, S.Bağırlyanın 12 noyabr 2009-cu il tarixində zərərçəkənə münasibətdə davranışı öz-özülüyündə Qarayevin ölümünü doğurmaq

iqtidarında deyildi və bu üzəndən həmin nəticə ilə səbəbli əlaqədə olan hal kimi götürülə bilməzdi.

Beləliklə, gətirilən əsaslar onu göstərir ki, S.Bağırlyanın hərəkətsizliyində Cinayət Məcəlləsinin 143.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin yaranmasını şərtləndirən iki zəruri əlamət – hərəkətsizliklə nəticə arasında səbəbli əlaqə və əməlin qəsdən törədilməsi halı mövcud deyildir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 3-cü maddəsinə görə isə, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 39.1 və 39.1.2-ci maddələrinə əsasən əməldə cinayət tərkibinin olmaması başlanılmış cinayət təqibinə (o cümlədən cinayət işi üzrə icraata) xitam verilməsini tələb edir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 416.0.6-cı maddəsinə əsasən məhkəmə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadan ittiham hökmü çıxarıqda kassasiya instansiya məhkəməsi həmin hökmü və ya qərarı ləğv edir.

CPM-in 419.10.3-cü maddəsində məhkəmə qərarlarını ləğv etmək və cinayət işi üzrə icraata xitam vermək kassasiya instansiya məhkəməsinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir.

Odur ki, S.Bağırlyanın əməlinə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 142.3-cü maddəsində təsbit edilən cinayətin tərkibi olmadığından CPM-in 39.1.2-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibinə və cinayət işi üzrə icraata xitam verilməlidir.

Kollegiya birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən işə baxılarkən yuxarıda göstərilənlərlə yanaşı, prosessual hüquq normalarının pozulmasına da yol verildiyini qeyd edir.

Belə ki, məhkəmə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318-ci maddəsində nəzərdə tutulan məhkəmə baxışının hədlərinə dair qaydalara riayət etməmişdir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsinə əsasən “məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarına və ya xüsusi ittiham üzrə şikayətə təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır. Məhkəmə baxışı nəticəsində

Təsadüfi deyildir ki, “A.M.Cavidanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 02 fevral 2007-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 14 noyabr 2008-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin 27 may 2008-ci il tarixli qərarına əsasən MM-in 228.5-ci maddəsinin mənasına görə yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri tərəfindən öz ər və ya arvadının həmin sahəyə köçürülməsi üçün mülkiyyətçinin razılığı tələb olunur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə dair” 27 may 2008-ci il tarixli qərarında isə göstərilmişdir ki, “MM-nin 228.5-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə hüququna malikdirlər. Həmin müddəanın mənasına görə mülkiyyətçi ilə birgə yaşayan əri, arvadı, valideynləri və uşaqlarının onunla bərabər yaşayış sahəsindən istifadə hüququ onların mülkiyyətçinin icazəsi ilə yaşayış binasının tərkib hissəsinə köçərək orada daimi yaşamaqdan asılıdır. Bu mənada nəzərə alınmalıdır ki, yaşayış binasının tərkib hissəsi mülkiyyətçisinin ailə üzvləri ilə bağlı MM-nin 228.5-ci maddəsinə nisbətdə həmin Məcəllənin 228.1-ci maddəsi daha geniş xarakter daşıyır. Belə ki, MM-nin 228.1-ci maddəsində mülkiyyətçinin ailə üzvlərindən bəhs edildiyi təqdirdə, həmin Məcəllənin 228.5-ci maddəsi yalnız mülkiyyətçi ilə birgə yaşayan ailə üzvlərinə aiddir. Göründüyü kimi, mülkiyyətçi ilə birgə yaşamayan onun ailə üzvləri MM-nin 228.5-ci maddəsinin dairəsinə düşmür.”

Qərarında həmçinin göstərilmişdir ki, mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin vəziyyəti ilə bağlı MM-nin 228.5-ci maddəsindəki “qaydanın əks olunması Konstitusiyanın 17-ci maddəsinin II hissəsindən və 34-cü maddəsinin IV və V hissələrindən, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 1.3-cü maddəsindən və MM-nin 27.2-ci maddəsindən irəli gəlir. Göstərilən normaların müddəaları ilə

digər məsələlərlə yanaşı ər ilə arvadın hüquqlarının bərabər olması, uşaqlara qayğının göstərilməsinin, onların tərbiyə edilməsinin valideynlərinin həm hüququ, həm də borcunun olması, eləcə də ailə üzvlərinin ailə qarşısında qarşılıqlı yardım və məsuliyyəti, bu hüquqların məhkəmədə müdafiəsi təsbit olunmuşdur. Beləliklə, mülkiyyətçi ilə birgə yaşayan ailə üzvlərinin yaşayış binasının tərkib hissəsindən onunla bərabər istifadə hüququ mülkiyyətçi ilə bağlanan müqavilədən deyil, yalnız onunla etibarlı ailə əlaqələri əsasında yaranır”.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda qeyd olunan qərarlarından da göründüyü kimi, qanunverici yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvlərinin (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) deyil, yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri tərəfindən öz ər və ya arvadının həmin sahəyə köçürülməsi üçün mülkiyyətçinin razılığını (Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddəsinə riayət edilməsini) tələb edir.

İş materiallarından görünür ki, iddiaçı O.Məmmədova mülkiyyətçi A. Məmmədovun ailə üzvü (arvadı) olmuş və onunla birgə yaşamışdır. Bu səbəbdən də, iddiaçı O.Məmmədova Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin 3-cü cümləsində göstərilən şəxslər sırasına deyil, həmin maddənin yəni, Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin birinci cümləsindəki şəxslər sırasına aid olduğuna görə Qanunverici O.Məmmədovanın yaşayış sahəsindən mülkiyyətçi ilə bərabər istifadə etmək hüququnu tanıyır və istifadə hüququnun yaranması üçün Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddəsinə riayət edilməsini tələb etmir.

Yenidən işə baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi hüquq pozuntusuna yol verməklə bərabər hazırkı iş üzrə kassasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında şərh edilən göstərişlərə əməl etməməklə həm də prosessual hüquq pozuntusuna yol vermişdir.

Belə ki, bu iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 03 oktyabr 2008-ci il tarixli qətnaməsindən iddiaçı O.Məmmədovanın verdiyi kassasiya şikayəti üzrə kassasiya qaydasında işə baxan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəmənin Mülki İşlər Üzrə Məhkəmə Kollegiyasının 17 dekabr 2008-ci il tarixli qərarında mövcud mübahisəyə Azərbaycan

qaydasının müəyyən edilməsi hissəsinin rədd edilməsinə aid hissəsi qanuni və əsaslıdır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası MM-nin 152.1-ci maddəsinə əsasən mülkiyyət hüququ-subyektin ona mənsub əmlak (əşyaya) öz istədiyi kimi sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək üzrə dövlət tərəfindən tanınan və qorunan hüququdur.

Əgər iddiaçının iddia tələbinin yaşayış qaydasının müəyyən edilməsi hissəsi təmin olunaraq mənzilin iddia ərizəsində göstərilən sahəsi 17 kv.m olan otağı iddiaçının istifadəsinə verilərsə, mənzilin mülkiyyətçisi cavabdeh O.Məmmədova həmin otaqdan istifadə hüququ məhdudlaşdırılmış olar ki, bu da qanunun yuxarıda göstərilən müddəalarına ziddir.

Bununla yanaşı, kassasiya qaydasında işə baxmış məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçı O.Məmmədovanın iddia tələbinin az yaşlı uşağı ilə mübahisəli mənzilə köçürülmə və həmin mənzilin yaşayış sahəsindən istifadə hüququnun tanınması hissəsinin rədd edilməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə işin həqiqi hallarına və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun deyildir.

İşə həm birinci, həm də apellyasiya instansiyası məhkəmələrində baxılarkən müəyyən olunmuşdur ki, iddiaçı O.Məmmədova cavabdeh A.Məmmədovla 04 iyul 2005-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olmuşlar və tərəflər arasındakı nikahdan 10 avqust 2006-cı il tarixdə bir uşaqları anadan olmuşdur.

İş materiallarından görünür ki, mübahisəli 3 otaqlı mənzil xüsusi mülkiyyət hüququ üzrə cavabdeh A. Məmmədovun adına qeydiyyatdan keçmişdir.

İşin birinci instansiya və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş hallarından həmçinin görünür ki, iddiaçı O.Məmmədova 04 iyul 2005-ci il tarixdə mübahisəli mənzilə mənzilin mülkiyyətçisi olan cavabdeh A.Məmmədovun razılığı ilə köçmüş və 24.05.2007-ci il tarixə kimi həmin mənzildə cavabdehin ailə üzvü olmaqla onunla birlikdə ər-arvad kimi yaşamışlar.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdeh A.Məmmədovun apellyasiya şikayətini təmin edib, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini tam ləğv edərək, iddiaçı O. Məmmədovanın cavabdeh A.Məmmədova qarşı iddia tələbinin mənzilə köçürülmə hissəsində rədd edilməsini qətləndirərək hüquqi nəticəyə gəlməmişdir.

Belə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçı ilə mübahisəli mənzilin mülkiyyətçisi olan cavabdeh arasında mənzildən istifadə hüququnun əmələ gəlməsi, həyata keçirilməsi şərtləri və xitamı ilə bağlı notariat qaydasında təsdiqlənən yazılı razılaşmanın olmadığını əsas götürərək tərəflər arasındakı mübahisəyə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.1 və 228.2-ci maddələrini tətbiq etməklə maddi hüquq normalarının tətbiqində səhvə yol vermiş və nəticədə düzgün olmayan qətnamə çıxarılmışdır.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi iddiaçı O.Məmmədova mübahisəli mənzilə köçüb orada yaşayarkən, həmin mənzilin mülkiyyətçisi olan cavabdeh A. Məmmədovun ailə üzvü (arvadı) olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinə əsasən yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququna malikdirlər. Yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin ailə üzvləri öz yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarını həmin yaşayış binasına köçürmək ixtiyarına malikdirlər. Digər ailə üzvlərinin (ərin, arvadın) köçürülməsinə yalnız mülkiyyətçinin razılığı ilə yol verilir. Həmin şəxslərin yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququ mülkiyyətçi ilə ailə münasibətlərinə xitam verildiyi halda da saxlanılır. Yaşayış binasının tərkib hissəsindən mülkiyyətçinin ailə üzvlərinin istifadə etmək hüququ bu Məcəllənin qüvvədə mindiyi gündən yaranır.

Göründüyü kimi, qanunverici Mülki Məcəllənin 228.5-ci maddəsinin birinci cümləsində yaşayış binasının tərkib hissəsinin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvlərinin (əri, arvadı, valideynləri, uşaqları) yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququnu tanıyır və həmin şəxslərin istifadə hüququnun yaranması üçün Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddəsinə riayət edilməsini tələb etmir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin 3-cü cümləsindən göründüyü kimi, qanunverici digər ailə üzvlərinin istifadə hüququnun yaranmasını mülkiyyətçinin razılığı (Mülki Məcəllənin 228.1 və 228.2-ci maddəsinə riayət edilməsini) ilə şərtləndirir.

məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayət əməlinə tövsif etmək, habelə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxarmaq hüququna malikdir”.

Göründüyü kimi, Cinayət-Prosessual Qanun məhkəməyə müstəsna olaraq təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayətə tövsif etmək və ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxarmaqla onun vəziyyətinin yaxşılaşmasına yönələn tədbirlər görmək səlahiyyəti verir.

Lakin tövsifin daha yüngül cinayətə dəyişdirilməsi məsələsində də məhkəmənin səlahiyyəti hədudsuz deyil. Məhkəmə istənilən nisbətən ağır cinayəti istənilən daha yüngül cinayətə, məsələn ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurmağı (CM-in 126.3-cü maddəsi) oğurluğa (maddə 177.1) tövsif edə bilməz. Məhkəmənin tövsifin dəyişdirilməsi ilə bağlı səlahiyyətini təsbit edən CPM-in 318.1-ci maddəsinin ikinci cümləsi həmin maddənin birinci cümləsində təsbit edilən norma ilə birlikdə götürülməklə təfsir edilməlidir. Yəni məhkəmə istənilən halda, o cümlədən əməlin tövsifini dəyişərkən şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamı, onun mahiyyətini nəzərdən qaçırmamalı və təqsirləndirilənin əməlini həmin ittihamla əlaqəsi olmayan tamamilə fərqli bir cinayət əməli ilə, faktiki olaraq yeni ittihamla əvəzləməməlidir. Çünki belə vəziyyətlərdə şəxs məhkəməyə qədər icraatda ona qarşı irəli sürülməmiş ittihamla məruz qoyulur və beləliklə məhkəmədə müdafiəsinə hazırlanmadığı ittihamla üzləşməli olur. Bu isə onun müdafiə hüququnun kobud şəkildə pozulmasına gətirib çıxarır.

Nisbətən ağır cinayətin ondan mühüm əlamətlərinə görə fərqlənən daha yüngül cinayətə tövsif edilməsi də CPM-in 318.1-ci

maddəsinin mənası baxımından yolverilməz sayılmalıdır. Təqsirin forması isə cinayətin subyektiv tərəfinə aid olan mühüm əlamətdir. Odur ki, məhkəmədə təqsirin formasının dəyişdirilməsi, xüsusilə də ehtiyatsızlıqla törədilən cinayətin qəsdən törədilən cinayətə əvəzlənməsi CPM-in 318.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından ciddi prosessual pozuntu – məhkəməyəqədər icraatda şəxsə qarşı irəli sürülməyən ittiham üzrə ittiham hökmünün çıxarılması kimi dəyərləndirilməlidir.

Apellyasiya Məhkəməsi də bu qüsuru nəzərdən qaçırdığından, kollegiya Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416.0.7-ci maddəsinə istinad edərək həmin halı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini tələb edən daha bir əsas kimi nəzərə alır.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etməyi zəruri sayır ki, S.Bağırının barəsində cinayət işinə bəraətverici əsasla xitam verildiyindən, cinayət işi üzrə materiallar cinayət törətmiş şəxsin müəyyən edilməsi və cinayət təqibi üzrə məsələnin həlli üçün ibtidai istintaqa prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməlidir. Kollegiya belə nəticəyə gələrkən Azərbaycan Respublikası CPM-in 350.4-cü maddəsinin tələblərini nəzərə alır.

Göstərilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419.10.3-cü maddəsinə rəhbər tutaraq, məhkəmə kollegiyası S.S.Bağırılı barəsində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 28 dekabr 2009-cu il tarixli qərarı ləğv edilmiş. S.Bağırının əməlinə cinayət tərkibi olmadığından həmin cinayət işi üzrə icraata bəraətverici əsaslarla xitam verilmiş, cinayət işi üzrə materiallar prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilmişdir.

MÜLKİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN**Qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla müqavilənin notariatda təsdiq olunmaması onun etibarsızlığına əsas ola bilməz**

Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 18 dekabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı "Alyans RA" MMC-nin cavabdeh H.Seyidov, A.Ağalarov, F.Muradov, A.Əliyev və İ.Aslanova qarşı ilkin müqavilələrin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddiası təmin edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nın 20 may 2008-ci il tarixli qətnaməsi ilə Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 18 dekabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi A.Əliyev və A.Ağalarov ilə "Alyans RA" MMC arasında yaşayış mənzillərinin gələcəkdə satılmasına dair bağlanmış 21 may 2007-ci il tarixli müqavilələrin etibarsız hesab edilməsinə dair hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin MİÜMK-nın 25 iyun 2009-cu il tarixli qərarı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nın 20 may 2008-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək, iş yenidən baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nın 13 noyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 18 dekabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək iddiaçı "Alyans RA" MMC-nin cavabdehlər A.Ağalarova və A.Əliyeva qarşı iddiası rədd edilmiş, iddiaçı "Alyans RA" MMC-nin cavabdehlər İ.Aslanov, F.Muradov və H.Seyidov ilə münasibətdə iddiadan qismən imtinası qəbul edilərək, həmin hissədə iş üzrə icraata xitam verilmişdir.

İddiaçı "Alyans RA" MMC-nin cavabdeh H.Seyidov, A.Ağalarov, F.Muradov, A.Əliyev və İ.Aslanova qarşı ilkin müqavilələrin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddia ilə məhkəməyə müraciət edərək göstərmişdir ki, Bakı şəhəri, 28 may küçəsi, 717-ci məhəllədə 2 bloklu 16 mərtəbəli yaşayış evini (bundan sonra – yaşayış binası) inşa edir. Tikiləcək yaşayış

binasındakı mənzillərin alqı satqısına dair iddiaçı ilə cavabdehlər arasında razılıq əldə olunmuş və bu məqsədlə inşa edilən binadakı mənzillərə dair gələcəkdə alqı satqı müqavilələri bağlanması üçün ilkin müqavilələr tərtib olunmuşdur. Yaşayış binasının 1-ci blokunun 6-cı mərtəbəsində yerləşən 11 №-li, 2-ci blokunun 5-ci mərtəbəsində yerləşən 30 №-li mənzillərin gələcəkdə satılmasına dair İ.Aslanov ilə 21.05.2007-ci il tarixli ilkin müqavilə; binanın 2-ci blokunun 6-cı mərtəbəsində yerləşən 32 №-li mənzilin gələcəkdə satılmasına dair H.Seyidov ilə 15.10.2005-ci il tarixli ilkin müqavilə; binanın 2-ci blokunun 3-cü mərtəbəsində yerləşən 26 №-li, 1-ci blokunun 5-ci mərtəbəsində yerləşən 5 №-li, 1-ci blokunun 3-cü mərtəbəsində yerləşən 1 №-li mənzillərin gələcəkdə satılmasına dair A.Ağalarov ilə 21.05.2007-ci il tarixli ilkin müqavilələr; binanın 1-ci blokunun 7-ci mərtəbəsində yerləşən 9 №-li mənzilin gələcəkdə satılmasına dair F.Muradov ilə 21.05.2007-ci il tarixli ilkin müqavilə; binanın 1-ci blokunun 4-cü mərtəbəsində yerləşən 3 №-li, 1-ci blokunun 8-ci mərtəbəsində yerləşən 7 №-li, 2-ci blokunun 4-cü mərtəbəsində yerləşən 28 №-li yaşayış mənzillərinin gələcəkdə satılmasına dair A.Əliyev ilə 21.05.2007-ci il tarixli ilkin müqavilələr bağlanmışdır. Qeyd edilən şəxslərlə müqavilələr, analoji üsulla müqavilə bağlanmış 3-cü şəxslərin iddiaçıya ünvanladığı müraciətlər əsasında bağlanmış, əvvəllər də bu mənzillərə dair müqavilələr üzrə vəsaitlər ödənilmədiyindən alqı satqı müqavilələri notariat qaydada təsdiqlənməmişdir və bu şəxslərə bildirilmişdir ki, qiymət ödənilmədikdən sonra əqd notariat qaydada təsdiq olunacaqdır. Qeyd edilən şəxslər tərəfindən müqavilə üzrə nəzərdə tutulan vəsait ödənilmədiyini üçün onlar ərizə ilə MMC-yə müraciət edərək həmin mənzillərə dair müqaviləni eyni şərtlərlə 3-cü şəxslərlə bağlamağı xahiş

apellyasiya şikayəti təmin edilərək, Xətai Rayon Məhkəməsinin 31 oktyabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iddiaçı O.Məmmədovanın cavabdeh A.Məmmədova qarşı yaşayış sahəsinə hüququn tanınması, köçürülmə və istifadə qaydasının müəyyən edilməsi barədə iddiası rədd edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi MİÜMK-nın 17 dekabr 2008-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı O.Məmmədovanın kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 03 oktyabr 2008-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 08 aprel 2009-cu il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh A.Məmmədovun apellyasiya şikayəti təmin edilərək Bakı Şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin iş üzrə 31 oktyabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iddiaçı O.Məmmədovanın cavabdeh A.Məmmədova qarşı yaşayış sahəsinə hüququn tanınması, köçürülmə və istifadə qaydasının müəyyən edilməsi tələbinə dair iddiası rədd edilmişdir.

İddiaçı O.Məmmədova cavabdeh A.Məmmədova qarşı yaşayış sahəsinə hüququn tanınması, köçürülmə və istifadə qaydasının müəyyən edilməsi barədə iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir. İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, iddiaçı O.Məmmədova cavabdeh A.Məmmədovla nikahlarını 04.06.2005-ci il tarixdə rəsmi qeyd etdirərək ailə qurmuşlar. Evləndikdən sonra cavabdehin xüsusi mülkiyyətində olan 3 otaqdan ibarət Bakı şəhərində olan mənzilə köçmüş və cavabdehlə birgə yaşamağa başlamışlar. 10.08.2006-cı il tarixdə cavabdehlə olan nikahlarından bir uşaqları anadan olmuşdur. Mübahisəli mənzildə 04.06.2005-ci il tarixdən 24.05.2007-ci il tarixədək cavabdehlə ər-arvad kimi yaşayaraq təsərrüfatı idarə etmişlər. Buna baxmayaraq cavabdeh ondan valideynlərinin evinə çıxıb getməyi tələb etmişdir. Uşaqları anadan olduqdan bir müddət sonra cavabdeh xəstəxanadan onu mülkiyyətində olan evə aparmaqdan imtina etdiyindən valideynlərinin evinə getmək məcburiyyətində qalmış, 40 gün keçdikdən sonra isə uşaqla birlikdə yenidən gəlin köçdüyü cavabdehin evinə yaşamağa qayıtmışlar. 03.05.2007-ci ildən başlayaraq cavabdeh ona hədə-qorxu gələrək yenidən evdən çıxıb

getməyi tələb etmiş, 24.05.2007-ci il tarixdə məcburiyyət qarşısında qalaraq mübahisəli mənzili uşaqla birlikdə tərk etməli olmuşdur. Qanunvericiliyə əsasən onun həmin mənzilin yaşayış sahəsindən istifadə etmək hüququ olduğundan həmin mənzilə köçürülməli və mənzildən istifadə qaydası müəyyən olunmalıdır.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

İddiaçı O. Məmmədova Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 08 aprel 2009-cu il tarixli qətnaməsindən kassasiya şikayəti verərək göstərilən qətnamənin ləğv edilib apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında onun cavabdeh A. Məmmədova məxsus mənzilə köçürülməklə hüququnun tanınması, köçürülmə və istifadə qaydasının müəyyən olunması barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnamə qəbul edərkən, maddi hüquq normasının tətbiqində səhv buraxmışdır. Belə ki, hazırkı mübahisəyə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.1 və 228.2-ci maddələri deyil, 228.5-ci maddəsinin tətbiq olunmalı idi. Bundan əlavə işə yenidən baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası MPM-nin 420-ci maddəsinin tələblərinə riayət etməyərək, kassasiya instansiyası məhkəməsinin 17.12.2008-ci il tarixli qərarında şərh edilən göstərişlərə əməl etməməklə prosessual hüquq normalarının tələblərini pozmuşdur. Ona görə də, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 08 aprel 2009-cu il tarixli qətnaməsi maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi nəticəsində qəbul edildiyi, qanunsuz və əsassız olduğu üçün ləğv olunmalı, iddia təmin edilməlidir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakı əsaslara görə kassasiya şikayətini qismən təmin edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 08 aprel 2009-cu il tarixli qətnaməsini qismən ləğv etmiş və iddiaçı O. Məmmədovanın iddiasını qismən təmin etmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin iddia tələbinin yuxarıda göstərilən mübahisəli mənzildə yaşayış

verilməsinin prosessual hüquq pozuntusu olması kimi dəlilinə hüquqi qiymət verərək hesab etmişdir ki, iddiaçı «Alyans RA» MMC-nin iddianın bir hissəsindən yəni, İ.Aslanov, F.Muradov və H.Seyidova qarşı olan iddialarından imtina etməsi ilə əlaqədar həmin iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 20.05.2008-ci il tarixli qərarı ləğv edilməmiş və hazırkı vaxta kimi qüvvədədir. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin MİÜMK-nin 25.09.2009-cu il tarixli qərarı ilə yalnız Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 20.05.2008-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək iş yeni baxışa göndərilmişdir.

Göründüyü kimi, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 13.11.2009-cu il tarixli qətnaməsində İ.Aslanov, F.Muradov və H.Seyidova qarşı olan iddialarından imtina etməsi ilə əlaqədar həmin iş üzrə icraata xitam verilməsinə zərurət qalmamışdır. Bu halın mövcudluğu, faktlar nöqtəyi nəzərindən qanuni və əsaslı olan və mahiyyəti üzrə düzgün olan qətnaməsi yalnız formal mülahizələrə görə ləğv edilə bilməz.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iş üzrə icraata xitam verilməsi ilə əlaqədar qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı olduğu üçün, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 13.11.2009-cu il tarixli qətnaməsində bu məsələyə təkrar hüquqi qiymət verilməsi kobud prosessual hüquq pozuntusu kimi qiymətləndirilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.3-cü maddəsinə əsasən prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması qətnamənin, yaxud qərarın ləğv edilməsi üçün o vaxt əsas ola bilər ki, bu

Mənzilin mülkiyyətçisinin onunla birgə yaşayan ailə üzvləri yaşayış sahəsindən onunla bərabər istifadə etmək hüququna malikdirlər.

Bakı Şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 31 oktyabr 2007-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı O.Məmmədovanın iddiası təmin edilərək, O.Məmmədovanın azyaşlı uşağı ilə birlikdə mənzildən istifadə hüququnun tanınması, onun azyaşlı uşağı ilə cavabdeh

pozuntusu düzgün qətnamə qəbul edilməməsi ilə nəticələnsin və ya nəticələnsin bilsin.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 217.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

Həmin Məcəllənin 217.4-cü maddəsinə əsasən məhkəmə öz qətnaməsini yalnız məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırır.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 218.1-ci maddəsinə əsasən qətnamə çıxarıldıqda hakim sübutları qiymətləndirir, iş üçün əhəmiyyətli olan nə kimi halların müəyyən edildiyini, nə kimi halların müəyyən edilmədiyini, tərəflərin hansı hüquqi münasibətdə olmalarını, həmin iş üzrə hansı qanunun tətbiq edilməli olduğunu və iddianın təmin olunub-olunmadığını müəyyən edir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətlərinin dəlillərinə ümumilikdə hüquqi qiymət verərək hesab etmişdir ki, bu dəlillər qanuni və əsaslı olan Apellyasiya Məhkəməsinin qətnaməsinin ləğvinə əsas ola bilməz.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti əsassızdır. Apellyasiya Məhkəməsi işdə olan sübutlarla tərəflərin irəli sürdüyü dəlillərə lazımı hüquqi qiymət verərək iş üzrə düzgün hüquqi nəticəyə gəlmiş, qəbul etdiyi qətnaməsi qanuni və əsaslı olmaqla, maddi və prosessual hüquq normaları düzgün tətbiq edilmişdir. Buna görə də kassasiya şikayəti təmin edilmədən, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nin 2(103) 3888 sayılı 13 noyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

A.Məmmədova məxsus Bakı şəhərində olan mənzilin digər otaqlardan təcrid olunmuş 17 kv.m otağına köçürülməsi qət edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nin 03 oktyabr 2008-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh A. Məmmədov tərəfindən verilmiş

edərək MMC-yə qarşı hər hansı iddialarının olmadığına bildirmişlər. Qeyd edilən ərizələr sərbəst şəkildə MMC-nin rəhbərliyinin hər hansı müdaxiləsi olmadan təsdiq olunmuşdur. Qeyd edilənlərə əsasən cavabdehlərlə eyni şərtlərlə müqavilə bağlanaraq bildirilmişdir ki, onlarla da notariat qaydada təsdiq olunmayan, bununla da əslində etibarsız olan ilkin müqavilə bağlanacaq, müqavilə ilə nəzərdə tutulan vəsait 100% tam ödənilmədən sonra onlarla bağlanmış müqavilə notariat qaydada təsdiq olunacaqdır. Bununla bağlı cavabdehlərə iddiaçı tərəfindən bildirişlər göndərilmişdir. Lakin cavabdehlərdən İslam Aslanov tərəfindən bildirilmişdir ki, MMC cavabdeh qarşısında öhdəlik götürmüş və öhdəliyi icra etməlidir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

İddiaçı "Alyans RA" MMC kassasiya şikayəti verərək ona istinad etmişdir ki, iş apellyasiya qaydasında baxılarkən maddi və prosessual hüquq normaları pozulmuşdur.

Belə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418, MM-nin 146, 402, 522-ci maddələrinin tələblərinə riayət etməmişdir. Ona görə də Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nin iş üzrə olan 13 noyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini, iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası tərəflərə lazımı qaydada bildiriş göndərməsinə baxmayaraq cavabdeh tərəf heç bir üzürlü səbəb göstərmədən məhkəmə iclasına gəlmədiklərindən iş onların iştirakı olmadan baxılmasını mümkün hesab etmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının iclasında iştirak edən iddiaçının vəkili G.Sevdimalyeva kassasiya şikayətinin dəlillərinə uyğun izahat verərək, şikayətin təmin edilməsini Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜK-nin iş üzrə olan 13 noyabr 2009-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini, iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Digər proses iştirakçısı olan 3-cü şəxsin nümayəndəsi A.Əliyev və vəkili Q.Pirməmmədov izahat verərək kassasiya

şikayətinin dəlilləri ilə razılaşmadığını qətnaməni dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 407.2-ci maddəsinə əsasən kassasiya şikayətində işin hallarının sübut olunmamasına, məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün əhəmiyyətli olan bütün faktik halları aydınlaşdırılmamasına və yaxud qətnamə və qərardada ifadə olunan nəticələrin işin faktik hallarına uyğun olmamasına istinad edilməsinə yol verilmir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, kassasiya şikayətində işin faktiki hallarının sübut olunmamasına, məhkəmənin gəldiyi nəticənin işin faktiki hallarına uyğun olmamasına istinad edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinin tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Qanunun tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır, yəni işə baxan birinci instansiya və apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən sübut kimi qəbul olunan faktlara hüquqi qiymət vermir. Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlamaq zərurətindən irəli gələrək, kassasiya instansiyası məhkəməsinin iş materiallarında olan sübutlara və hüquqi faktlara istinad etməsi faktiki halları araşdırma kimi qiymətləndirilməməlidir.

İşin materiallarından görünür ki, iddiaçı «Alyans RA» MMC hazırkı iddiasının əsasını tikiləcək yaşayış binasındakı mənzillərin alqı-satqısına dair iddiaçı ilə cavabdehlər arasında razılıq əldə olunması və bu məqsədlə də inşa edilən binadakı mənzillərə dair gələcəkdə alqı-satqı müqavilələri bağlanması üçün ilkin müqavilələr tərtib edilməsi, lakin bu mənzillərə dair müqavilələr üzrə vəsaitlər ödənilmədiyindən alqı-satqı müqavilələrinin notarial qaydada təsdiqlənməməsi təşkil etmişdir.

Kassasiya şikayətindən görünür ki, kassator Azərbaycan Respublikasının Mülki

Məcəlləsinin 146-cı maddəsinə istinad edərək mübahisələndirilən müqavilələrin istər faktiki, istərsə də, hüquqi cəhətdən notariat qaydasında təsdiq olunmadığı üçün etibarsız olmasını, Azərbaycan Respublikasının 337.1-ci, 337.3-cü və 340.1-ci maddələrinə istinadən isə mübahisələndirilən əqdlərin hər hansı hüquqi nəticələr yaratmaması, yalnız görünüş üçün bağlanmasını göstərmişdir.

Məhkəmə kollegiyası aşağıda qeyd olunan əsaslara görə kassasiya şikayətinin bu dəlillərini əsassız saymışdır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 146.3-cü maddəsinə əsasən daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatı alınmamış daşınmaz əmlak barəsində müqavilələrin notariat qaydasında təsdiqlənməsinə yol verilmir və bu cür əmlak barəsində bağlanmış müqavilələr etibarsız sayılır.

Göründüyü kimi, mübahisəli mənzillər dövlət reyestrində qeydiyyata alınmadığı üçün həmin müqavilələrin notariatda təsdiq edilməsinə yol verilmir. İşin materiallarında isə mübahisələndirilən əqdlərin hər hansı hüquqi nəticələr yaratmaması, yalnız görünüş üçün bağlanmasını təsdiq edən hər hansı mötəbər sübutlar yoxdur. Həmçinin də, işin materiallarından göründüyü kimi, iddiaçı bu müqavilələrin görünüş üçün bağlanmasını kassa mədaxil orderlərində mənzillərin tam dəyəri kimi göstərilən məbləğlərin mənzillərin real dəyərini əks etdirməməsi ilə əsaslandırılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada azad şəkildə istənilən müqavilə, o cümlədən əşyanın bazar qiymətlərindən aşağı qiymətlərlə müqavilə bağlamaq hüququ vardır və belə olan halda müqavilənin bazar qiymətlərindən aşağı qiymətlərlə bağlanması həmin müqavilənin uydurma əqd hesab edilməsi üçün əsas vermir.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin qeyd etmişdir ki, əgər hazırkı müqavilənin predmetini təşkil edən müqavilələr uydurma əqd olmaqla yalnız görünüş üçün bağlanmışdırsa, kassasiya şikayətinin bu müqavilələrin notariat qaydasına riayət edilməməsi və ya müqavilə üzrə sifarişçi kimi

cavabdehlərin müqavilə ilə müəyyən edilmiş pul vəsaitinin ödənilməsi ilə bağlı öhdəliklərinin yerinə yetirməmələri kimi dəlilləri anlaşılan deyildir.

«Ə.Ə.İbrahimovun şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 11 iyul 2003-cü il tarixli qərarının qanuniliyinin yoxlanılmasına dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 12.04.2004-cü il tarixli qərarı»na əsasən əqd mülki hüquq münasibətinin əmələ gəlməsinə, dəyişdirilməsinə və ya xitamına yönəldilmiş birtərəfli, ikitərəfli və ya çoxtərəfli iradə ifadəsidir. Əqdlər birtərəfli və müqavilə şəklində (ikitərəfli və ya çoxtərəfli) ola bilər. Müqavilənin bağlanması üçün iki tərəfin razılaşdırılmış iradə ifadəsi (ikitərəfli əqd) və ya üç və ya daha çox tərəfin razılaşdırılmış iradə ifadəsi (çoxtərəfli əqd) zəruridir. İradə ifadəsinin təfsiri zamanı onun həqiqi məzmunu təkcə hərfi mənaya görə deyil, həm də ağlabatan mühakimə əsasında müəyyənləşdirilməlidir (Mülki Məcəllənin 324.1, 324.2, 324.4 və 324.5-ci maddələri).

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 390.1-ci maddəsinə əsasən fiziki və hüquqi şəxslər azad surətdə müqavilələr bağlaya və bu müqavilələrin məzmununu müəyyənləşdirə bilərlər. Onlar bu Məcəllədə nəzərdə tutulmayan, lakin ona zidd olmayan müqavilələr də bağlaya bilərlər.

Bundan əlavə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin mübahisələndirilən müqavilələrin Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 402.1 və 402.2-ci maddələrinə əsasən ilkin müqavilə, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 662.1 və 662.2-ci maddələrinə əsasən isə həmin müqavilələrin dəyişdirmə müqaviləsi olması barədə dəlillərini də əsassız saymışdır.

Belə ki, mülki işin materiallarında olan tərəflər arasında bağlanmış 15.10.2007-ci il və 21.05.2007-ci il tarixli müqavilələrin məzmunundan göründüyü kimi, həmin müqavilələrdə iddiaçı «İcraçı», cavabdehlər isə «Sifarişçi» adlandırılmışdır. Həmçinin həmin müqavilənin 1.2-ci bəndinə əsasən sifarişçi müqavilə bağlanan vaxtdan nəzərdə

tutulmuş pul vəsaitinin 100% ödəməsi qeyd edilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, əslində tərəflər arasında podrat müqaviləsi bağlanmış və mübahisələndirilən müqavilələrin, pulun ödənilməsi barədə qəbzlərin məzmununa əsasən sifarişçinin müqavilə üzrə öz üzərinə düşən öhdəliyi yerinə yetirdiyi üçün həmin müqavilələrin etibarsız olmaması barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə qanuni və əsaslıdır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 752.1-ci maddəsinə əsasən podrat müqaviləsinə görə podratçı müqavilədə nəzərdə tutulan işi icra etməyi, sifarişçi isə podratçıya razılaşdırılmış mizd ödəməyi öhdəsinə götürür.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin mənzillərin dəyərinin cavabdehlər A.Ağalarov və A.Əliyev tərəfindən kassaya mədaxil olunmaması, cavabdehlər tərəfindən pul vəsaitinin Cəmiyyətin kassasına mədaxil edilməsi faktının mövcud olmaması, cavabdehlərin heç vaxt Cəmiyyətə gəlməyərək onun kassasiya hər hansı məbləğdə pul vəsaiti mədaxil etməmələri barədə dəlillərinə ümumilikdə qiymət verərək hesab etmişdir ki, işin materiallarında olan «Alyans» MMC-nin direktoru və baş mühasibi tərəfindən imzalanmış, cəmiyyətin möhürü ilə təsdiq edilmiş kassa mədaxil qəbzləri ilə sübut edilmişdir ki, MMC ilə A.Ağalarov və A.Əliyevlə bağlanmış müqavilələrə əsasən mənzillərin dəyəri sonuncular tərəfindən tam ödənilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin A.Əliyev və A.Ağalarovun bağlanmış müqavilələr üzrə alıcı qismində pul məbləğlərini tam ödəməklə öz öhdəliklərini tam icra etmələri barədə gəldiyi nəticə qanunidir.

Məhkəmə kassasiya şikayətinin İ.Aslanov və C.Şirəliyev tərəfindən pul vəsaitinin «Alyans RA» MMC-nin kassasına mədaxil edilsəydi, İ.Bayramova, İ.Hüseynova və H.Kərimovun adına tərtib olunmuş kassa mədaxil qəbzlərinin ləğv edilməzdi kimi dəlilinə qiymət verərək hesab etmişdir ki, sonuncuların kassa mədaxil qəbzlərinin ləğv

olunması proseduru iddiaçının A.Əliyev və A.Ağalarov bağlanmış müqavilələrin qanuniliyinə hüquqi təsiri yoxdur.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olaraq bu nəticəyə də gəlmişdir ki, pul vəsaitləri barədə kassa mədaxil qəbzlərinin müəyyən olunmuş formada tərtib edilməməsi və bu zaman Nazirlər Kabinetinin 27.08.2004-cü il tarixli Qərarı ilə təsdiq edilmiş «Müəssisə və təşkilatların, habelə sahibkarlıqla məşğul olan fiziki şəxslərin iş xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq ciddi hesabat blanklarının tərtibi və tətbiqi Qaydaları»nın tələbinə uyğun olmaması mübahisələndirilən müqavilələrin etibarsız hesab edilməsi üçün əsas deyildir.

İşin materiallarından da göründüyü kimi, cavabdehlər tərəfindən pul vəsaitləri barədə kassa mədaxil qəbzlərinin müəyyən olunmuş formada tərtib edilməməsi və qeyd edilən «Qaydaları»n tələbinə uyğun olmaması cavabdehlərin təqsirindən deyil, həmin qəbzləri vermiş iddiaçı «Alyans RA» MMC-nin təqsiri üzündən baş vermişdir.

Bundan əlavə, məhkəmə kollegiyası iddiaçı MMC-nin iddianın bir hissəsindən yəni, İ.Aslanov, F.Muradov və H.Seyidova qarşı olan iddialarından imtina etməsi faktının mövcudluğu bağlanmış müqavilələrin tam qanuni əsaslarla bağlanmasını təsdiq etməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçı ilə cavabdehlərin işgüzar və ya etibarlı münasibətlərinin olduğunu təsdiq edən hər hansı sübutun məhkəməyə təqdim edilməməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün nəticəyə gəlmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 77.1-ci maddəsinə görə hər bir tərəf öz tələb və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

Həmin Məcəllənin 14.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən qətnamə qəbul edilərkən qətnamə ilə icraata xitam